

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพการใช้แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาค้นคว้า เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา มีขอบเขตกว้างขวางมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระดับนี้ของประเทศไทย มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดซึ่งแต่ละหน่วยงานมีรูปแบบและแนวทางการจัดแตกต่างกันไป เพราะการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนในสังกัดอื่น การเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา มีลำดับดังนี้ ความสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับอนุบาลศึกษา การอนุบาลศึกษาในประเทศไทย ลักษณะการจัดโรงเรียนอนุบาลโดยทั่วไป ลักษณะการจัดโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับอนุบาลศึกษา

เด็กคืออนาคตของประเทศชาติ เด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง มีจิตใจมั่นคงอารมณ์แจ่มใส สติปัญญาเฉลียวฉลาดและมีความสามารถปรับตัวได้ดีในสังคม หน้าที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้ของเด็กระดับอนุบาลศึกษาจึงเป็นของพ่อแม่ ครูและทุกคน ดังที่ ภรณ์ คุรุรัตน์ (ม.ป.ป.:1) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กันและเป็นระยะที่พัฒนาการทุกด้านเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางสติปัญญา จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าในช่วง 4 ปีแรกของชีวิตเด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึง 50 เปอร์เซ็นต์ และจะเพิ่มขึ้นเป็น 80 เปอร์เซ็นต์เมื่อเด็กอายุได้ 8 ปี ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยของ บลูม (Bloom, 1964 อ้างถึงใน โสภิตอนงค์ บุญช่วย 2531:11) ที่พบว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ขวบ จะพัฒนาด้านสติปัญญา

ได้ถึงร้อยละ 50 และจาก 4-8 ขวบ จะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 และที่เหลืออีกร้อยละ 20 จะอยู่ในช่วง 8-17 ปี จะเห็นว่าสติปัญญาของมนุษย์มากกว่า 3 ใน 4 ได้รับการพัฒนาเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 9 ปี และ พัฒนา ชัชพงษ์ (2530:112-113) ได้กล่าวไว้ให้เห็นความสำคัญของเด็กวัยอนุบาลไว้ดีกว่า วัยของเด็กที่เรียนในระดับอนุบาล อายุ 3-6 ขวบนั้น เป็นช่วงระยะที่สำคัญของชีวิต ทั้งนี้เพราะ 70-80 เปอร์เซ็นต์ของเซลล์สมองของมนุษย์จะเจริญเติบโตและพัฒนาในวันนี้ ฉะนั้นการได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง จึงนับได้ว่าเป็นการกระตุ้นอันจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เด็กวัยอนุบาลศึกษาเป็นวัยที่สำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทุกด้านของเด็ก เพราะเป็นที่ยอมรับทางด้านวิชาการแล้วว่า วัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมกับการวางพื้นฐานของการพัฒนาทุกด้านให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งพื้นฐานดังกล่าวจะครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา ฉะนั้นเด็กที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่เหมาะสมจึงเป็นเด็กที่ค้อยโอกาสและมีผลทำให้การเรียนรู้ในระยะต่อไปไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ฉะนั้นการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา จึงควรมุ่งเน้นให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา ครูจะต้องเข้าใจว่าพัฒนาการทั้ง 4 ด้านมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ว่า การส่งเสริมหรือสกัดกั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมทำให้เกิดผลดี หรือผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วย

หลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษาในปัจจุบันมีรูปแบบแตกต่างกันไปหลายรูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ ดังที่ อุทมลักษณ์ กุลพิจิตร (2531:157) ได้เสนอความคิดเห็นเรื่องการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไว้ว่า ในปัจจุบันนี้มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ตั้งแต่แนวการจัดการจัดชนิดที่มีแบบแผนชัดเจน บรรยากาศการเรียนการสอนค่อนข้างเข้มงวด ไปจนถึงแนวการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีหลักสูตรแน่นอน มีบรรยากาศที่ปล่อยปละเป็นอิสระ อย่างไรก็ตามครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ย่อมจะต้องมีความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก เนื่องจากเด็กอยู่ในช่วงวัยที่เรียนรู้ด้วยการกระทำจากประสบการณ์ตรงที่ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมง่าย ๆ ไปสู่สิ่งที่เป็นรูปธรรมยาก ๆ และไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรมในที่สุด เด็กมีความ

อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง และสำรวจสิ่งใหม่ ๆ รอบตัวอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาไปตามวุฒิภาวะหรือศักยภาพของเด็กแต่ละคน และ พัทธมา ชัยพงษ์ (2530:113) ได้กล่าวไว้อีกว่า การพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง และเป็นคนดีตามที่พ่อแม่และครูต้องการ มิใช่เพียงแต่จะสอนให้เรียนเก่ง ท่องเก่ง จำเก่ง เพียงอย่างเดียว แต่เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม และให้มีความสามารถหลายด้าน เด็กจะต้องมีสุขภาพจิตที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเชิงวิจิตรศิลป์อีกด้วย ฉะนั้นการอนุบาลศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก นอกจากนี้ วรรณาท รักสกุลไทย (2531:170) ได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ปัจจุบันถึงแม้จะได้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไปมากแล้วก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปยังไม่สนองจุดมุ่งหมายที่ว่า เพื่อพัฒนาการทุกด้านของเด็กทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา โดยจะมุ่งเน้นเฉพาะด้านสติปัญญาอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก และการใช้เกณฑ์มาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นตัวกำหนดหลักสูตร และกดดันให้เด็กเร่งเรียนในหลาย ๆ เรื่องที่เขายังไม่พร้อม โดยเฉพาะการเน้นให้เด็กฝึกฝนวิชาทักษะจากการทำแบบฝึกหัดในกระดาษและดินสอ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบอย่างยิ่ง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา ควรจัดให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามความถนัดความสามารถ และความสนใจของตนมากที่สุด ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่จะส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็ก โดยการส่งเสริมนี้เป็นการส่งเสริมทุกด้านโดยรวมไม่ควรแบ่งแยกเป็นด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะ ที่สำคัญคือไม่ใช่เป็นการเตรียมเด็กเพื่อการใด แต่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการให้เป็นไปตามวัยของเด็ก ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่สุดในการจัดการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาระดับนี้เป็นจุดเริ่มต้นของเด็กคือ เด็กเริ่มออกจากบ้าน เริ่มมีประสบการณ์ และเริ่มที่จะเรียนรู้สภาพแวดล้อมการปรับตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ฉะนั้นการปฏิบัติตามหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลในทางที่เหมาะสม นับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กระดับนี้

แนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาได้นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาระดับนี้ไว้ดังต่อไปนี้คือ

สมาคมการศึกษาเด็กเล็กนานาชาติ (The National Association for Education of Young Children-NAEYC, 1986 วนาท รักสกุลไทย, ผู้แปล, 2531:170-174) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาที่ดีสำหรับเด็กอายุ 4 ปี และ 5 ปี (Good Teaching Practices for 4 and 5 Years Old) ไว้ดังนี้

หลักสูตร ควรมีเป้าหมายคือ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สนองความต้องการของเด็ก และกระตุ้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งต้องคำนึงว่าเด็กทุกคนมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลทั้งระยะเวลาของการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ดังนั้นหลักสูตรและปฏิสัมพันธ์ของผู้ใหญ่จะต้องสนองต่อความแตกต่างในความสามารถและความสนใจของเด็กแต่ละคน โดยความแตกต่างของระดับความสามารถพัฒนาการและลักษณะการเรียนรู้จำเป็นต้องเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ประกอบการวางแผนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับปฏิสัมพันธ์และกิจกรรมต่าง ๆ ต้องจัดขึ้นเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความมั่นใจในตนเองและรักการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์การสอน ครูจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการสำรวจที่เป็นประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ กับเด็กอื่น ๆ และกับวัสดุอุปกรณ์ เด็กได้เลือกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูเตรียมไว้ให้ด้วยตนเอง เช่น เล่นบทบาทสมมุติ บล็อก เกมการศึกษา ศิลปะ ดนตรี วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นอกจากนี้เด็กต้องมีความกระตือรือร้นทั้งด้านร่างกายและสติปัญญา ได้ริเริ่มเองตามธรรมชาติ ทำงานเป็นรายบุคคลหรือในกลุ่มเล็ก ๆ เป็นส่วนใหญ่ เด็กได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีวัสดุอุปกรณ์และคนโดยเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ในชีวิตของตน ส่วนครูควรเคลื่อนย้ายไปตามกลุ่มเด็กและดูแลเด็กแต่ละคน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมเด็กให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการตั้งคำถาม ให้คำแนะนำหรือเพิ่มเติมสื่อและความคิดที่ซับซ้อนขึ้นในสถานการณ์ที่เด็กพบ ครูต้องตระหนักว่าเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการแก้ปัญหาและการทดลองด้วยตนเอง

การพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ ครูควรส่งเสริมและพัฒนาการควบคุมตนเองของเด็ก โดยใช้กลวิธีแนะแนวทาง เช่น เป็นแบบอย่างที่ดีและสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีชี้แนะเด็กให้ทำกิจกรรมที่เหมาะสม และกำหนดข้อห้ามปฏิบัติต่าง ๆ ที่ชัดเจน ความคาดหวังของครูต้องสอดคล้อง

และเกื้อกูลศักยภาพของเด็ก ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็ก เช่น การให้ความร่วมมือ ความเอื้อเฟื้อ ความตกลงสมยอมและการพูดคุยกับคนอื่น ๆ เพื่อจัดปัญหาขัดแย้ง ทั้งนี้ครูต้องกระทำตลอดเวลา

การพัฒนาด้านสติปัญญา เด็กต้องได้รับการพัฒนาความคิดรวบยอดและความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัว โดยการสังเกต การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและของจริง และแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาอุปสรรค การเรียนเลข วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา และวิชาอื่น ๆ จะต้องบูรณาการผ่านการทำกิจกรรมที่มีความหมาย เช่น เมื่อเด็กเล่นบล็อก ตวงทราย น้ำ สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม เล่นไม้ และเครื่องมือช่าง จัดหมวดหมู่สิ่งของอย่างมีจุดมุ่งหมาย สืบราวสัตว์ ต้นไม้ น้ำ และเครื่องดนตรี กลไก ร้องและฟังเพลงจากวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน และวาดรูประบายสี เล่นดินน้ำมัน กิจกรรมประจำวันเหล่านี้สอนให้เด็กรู้จักรักษาตนเองให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์และปลอดภัย

การพัฒนาด้านร่างกาย เด็กมีโอกาสดูทุกวันที่จะใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ทั้งการวิ่ง การกระโดด และการทรงตัว กิจกรรมกลางแจ้งจัดให้มีทุกวัน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และรวมทั้งการเรียนรู้สิ่งแวดลอมนอกห้อง เรียนและได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสียงดังได้ นอกจากนี้เด็กควรมีโอกาสดูทุกวันที่จะใช้กล้ามเนื้อเล็กผ่านกิจกรรมการเล่น เช่น กระจกบานปิดหมุด ภาพตัดต่อ การระบายสี การตัดและกิจกรรมที่คล้ายคลึงอื่น ๆ

การพัฒนาด้านสุนทรียภาพ เด็กมีโอกาสดูทุกวันที่จะได้แสดงสุนทรียภาพและความชื่นชมต่อความงามผ่านกิจกรรมศิลปะและดนตรี เด็กได้ทดลองและสนุกกับรูปแบบของดนตรีประเภทต่าง ๆ กิจกรรมเหล่านี้จัดให้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การวัดผลและการประเมินผลเด็ก การตัดสินใจที่จะมีผลกระทบต่อตัวเด็กโดยตรง เช่น การให้เข้าชั้น การสอนเสริม จะพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับการสังเกตของครูและพ่อแม่ ไม่ใช่จากคะแนนทดสอบเพียงอย่างเดียว การประเมินพัฒนาการและความสำเร็จของเด็กจะเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งจะรวมทั้งการจำแนก เด็กที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ การติดต่อกับพ่อแม่และการประเมินประสิทธิภาพของการจัดหลักสูตร

นอกจากนี้การใช้แรงจูงใจ ให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติและความต้องการของเด็ก การได้รู้จักโลกกว้างเป็นเครื่องมือส่งเสริมและจูงใจให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และครู ก็เป็นสิ่งสำคัญซึ่งครูต้องประสานงานร่วมมือกับพ่อแม่ ดิคข้อสื่อสารกันตลอดเวลาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ต่อกันและสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่เด็กด้วย คุณสมบัติของครู ซึ่งครูที่จะทำงานร่วมกับเด็กกลุ่มอายุ 4 และ 5 ปี ควรสำเร็จ การศึกษาระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยหรือพัฒนาการเด็ก และมีประสบการณ์กับเด็กกลุ่มอายุนี้ ขนาดของกลุ่มเด็กและอัตราครูไม่ควรจะมีเด็กมากกว่า 20 คนต่อครู 2 คน

หลักปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมคือ การจัดหลักสูตรมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์กับสติปัญญาอย่างเดียว ไม่เห็นความสำคัญของพัฒนาการด้านอื่น ๆ ซึ่งสัมพันธ์กัน เด็กจะถูกวัดและประเมินผลแต่เพียงเพื่อตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานของกลุ่ม หรือตามความคาดหวังของผู้ใหญ่ ที่คาดหวังให้เด็กทุกคนมีความสามารถในการทำงานเท่าเทียมกัน และประสบผลสำเร็จเท่ากัน จากการทดสอบทักษะต่าง ๆ การจัดกิจกรรมนั้น เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนหรือทำกิจกรรมเองตลอด เวลา หรือกำกับและตัดสินใจให้เด็กว่าควรทำอะไร เมื่อไร หรือเด็กถูกสั่งให้นั่งอยู่กับที่มองดู อย่างเงิบ ๆ และหังครู ซึ่งเวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันใช้ไปเพื่อให้เด็กนั่งฟังครูและรอคอย นอก จากนี้ การใช้แบบฝึกหัด กระดาษอัดสำเนา บัตรคำ และวัสดุอื่น ๆ ที่มีความเป็นนามธรรมเป็น หลักมาจัดกิจกรรมให้เด็ก เน้นการท่องจำมากและจัดกิจกรรมแยกเป็นรายวิชา เช่นวิชาเลข วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษา ส่วนกิจกรรมศิลปะดนตรีจัดให้เฉพาะเมื่อมีเวลาเหลือ กิจกรรมศิลปะ จะมีแต่ระบายสีรูปภาพ วาดภาพตามรูปที่ผู้ใหญ่กำหนดหรือสั่ง ส่วนกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งถูก มองว่าเบียดบัง เวลาสอนหรือจัดให้เป็นช่วงพักผ่อนเพื่อให้เด็กผ่อนคลายเครียดจากกิจกรรมหนัก ๆ มากกว่าที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมของเด็ก นอกจากนี้กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อ เล็กมีแต่เพียงกิจกรรมการเขียนด้วยดินสอหรือระบายสีรูปที่วาดไว้หรือบทเรียนอื่น ๆ ที่เหมือนกัน มีการสอนอ่านเขียนแยกเป็นทักษะโดด ๆ เช่น เรียนจำชื่อพยัญชนะทีละตัว ทบทวนอักษร ร้องเพลง พยัญชนะ ระบายสีในกรอบ หรือเรียนวิธีการเขียนอักษรที่ถูกต้องบนกระดาษที่ขีดเส้นไว้ให้ ส่วน การใช้แรงจูงใจนั้นเด็กจะถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมในทุกกิจกรรมที่ครูจัด และเข้าร่วมเพื่อให้ ได้รับแรงเสริมภายนอก เช่น รูปลอก สิทธิพิเศษ หรือเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ การ ประสานงานระหว่างครูกับพ่อแม่และผู้ปกครอง จะมีเฉพาะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น พ่อแม่จะมองครูว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญ และจะรู้สึกว่าคุณไม่มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ของลูก สำหรับการวัดผล และประเมินผลจะใช้การทดสอบวัดพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นเกณฑ์ตัดสินการ เข้ารับการศึกษา เพียงอย่างเดียว หรือใช้เป็นข้อสรุปว่าเด็กควรเข้าชั้นหรือควรรับการสอนซ่อมเสริมเท่านั้น ด้าน

ครูผู้สอนคือที่ไม่มีประสบการณ์หรือไม่ผ่านการฝึกอบรมสำหรับการสอนระดับนี้ การใช้ขนาดกลุ่ม และอัตราครู นักเรียน จัดเช่นเดียวกับระดับประถมศึกษา

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2531:178-180) ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ไว้สอดคล้องกับหลักการจัดตั้งกล่าวข้างต้นไว้ว่า

1. การจัดหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงความครอบคลุมถึงพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้าน โดยใช้หลักการเรียนรู้จากกิจกรรมบูรณาการหลักสูตร จึงจะต้องมีการวางแผนที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นที่ครูจะปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเด็ก โดยตัวครูจะต้องรู้จักการสังเกตและการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจของเด็ก ว่ามีความก้าวหน้าหรือมีพัฒนาการอย่างไร และจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกัน หลักสูตรที่ใช้กันอยู่ทั่วไปเป็นเพียงแนวทางที่เราจะนำไปปรับใช้เท่านั้น ไม่จำเป็นที่เด็กทุกคนทุกกลุ่มอายุจะต้องเป็นไปตามแนวทางทั้งหมด จะต้องปรับให้เหมาะสมแก่เด็กในแต่ละภูมิภาค แต่ละวัย การวางแผนหลักสูตร ครูต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดจากที่ครูเตรียมสภาพแวดล้อมให้แก่เด็ก และเด็กก็มีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยการสำรวจ ทดลอง คิดค้นและการเล่น อุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ของเด็กควรจะเป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม เหมาะกับระดับของเด็ก เด็กจะเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากสื่อที่เป็นของจริง เป็นรูปธรรม ในระดับที่เด็กจะเข้าใจได้ก่อนที่จะเรียนรู้ในเรื่องนามธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เรียนรู้จากสิ่งง่าย ๆ ไปหาสิ่งที่ยาก จากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่สลับซับซ้อน และยังไม่รู้ หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก และมีกิจกรรมพิเศษที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละกลุ่ม

2. บทบาทของครู จะต้องเป็นผู้เตรียมกิจกรรมที่หลากหลาย ทำหายความสามารถและความสนใจของเด็ก เด็กเล็ก ๆ ชอบกิจกรรมที่ทำหายความสนใจของตนเอง ไม่ง่ายหรือยากเกินไป ครูอนุบาลจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ต้องรู้ทุกอย่างรวมทั้งการผลิตสื่อเพื่อสนองความต้องการของเด็กด้วย

3. สื่อ วัสดุอุปกรณ์จะต้องเปิดกว้าง ดึงเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก จะต้องเต็มไปด้วยความรักความอบอุ่น การสัมผัสและสัมพันธ์ ผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้หาคำตอบด้วยวิธีต่าง ๆ ให้เด็กได้เข้ามาใกล้

ตัว ส่งเสริมความสำเร็จในการทำกิจกรรม ให้ความสนใจ ให้กำลังใจ กระตุ้นเด็กโดยวิธีต่าง ๆ โดยการผสมผสานวิธีการหลาย ๆ วิธี ทั้งโดยการใช้คำพูด ให้เด็กลองฝึกลองถูกด้วยตนเอง เพื่อให้ได้คำตอบหรือแนวทางที่จะเป็นคำตอบ ครูจะต้องกระตุ้นให้เด็กได้ฝึกความรับผิดชอบ และมีระเบียบวินัยในตนเอง

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการศึกษาปฐมวัย มีงานวิจัยมากมายพบว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญมากและมีบทบาทที่สำคัญในการเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียน เราควรจะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมหรือกระตุ้น หรือส่งเสริมให้พ่อแม่เข้ามาดูการเรียนการสอนในห้องเรียน จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง จัดประชุมหรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

6. การประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเรื่องสำคัญมาก ในขณะนี้ได้ให้ความสำคัญมาก เพราะต้องการให้เด็กเข้าเรียนต่อชั้นประถมปีที่หนึ่ง โดยการสอบเน้นการเขียนการบวกเลขและความจำ โดยใช้จำประโยคภาษาอังกฤษยาว ๆ โดยที่ตัวเด็กเองก็ไม่เข้าใจว่าจะเอาไปใช้ตอนไหน อย่างไรก็ตามความหมายอะไร การประเมินผลเด็กที่สำคัญที่สุดที่เราควรจะใช้คือวิธีสังเกตหรือการสอบถามเด็กมากกว่าการทดสอบเด็กด้วยกระดาษและดินสอ

7. คุณภาพของครูหรือครูที่เลี้ยงในระดับปฐมวัยเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจ ครูควรจะเป็นคนที่ได้รับการอบรม มีความรู้ทางค่านูบาลจริง ๆ หรือหากได้เรียนทฤษฎีมาแล้ว ก็ควรที่จะได้รับประสบการณ์ที่อยู่กับเด็กมาด้วย

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาที่สำคัญ ๆ ใ้กล่าวถึงการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเพิ่มเติมไว้อีกดังนี้คือ พัทธนา ชัชพงษ์ (2530:112-115) กล่าวว่า การสอนในระดับอนุบาลศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้กระทำเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน เด็กวัยนี้เรียนรู้โดยการกระทำ ครูจึงต้องให้เด็กลงมือกระทำ ครูอาจเป็นผู้จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์เตรียมไว้ให้ โดยให้เด็กเป็นผู้เลือกและลงมือกระทำตนเอง เรียกว่าการจัดประสบการณ์ไม่ถือเป็นการสอน ซึ่งในการจัดเตรียมประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้น ครูต้องทราบว่าเด็กของตนมีวัยกี่ขวบ พัฒนาการของเด็กวัยนี้เป็นอย่างไร มีศักยภาพแค่ไหน ประสบการณ์ที่จัดควรเลือกที่ใกล้ตัวเด็ก อยู่ในสิ่งแวดล้อมของเด็ก โดยคำนึงถึงตัวเด็ก ความแตกต่างระหว่างบุคคลและความสนใจของเด็กเป็นหลัก กิจกรรมที่จัดควรเปิดกว้าง เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างมีความสุขสนุกสนาน ช่วยพัฒนาค่านิยมและจิตใจของเด็กได้ดี เปิดโอกาสให้เด็กได้ประสบความสำเร็จและเป็นการสร้างความเชื่อมั่น

ให้กับเด็กได้มีความกล้าในการที่กระทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปด้วย เช่นมีกิจกรรมไม้บล็อก กิจกรรม วาดภาพ นอกจากนี้การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอย่างกว้างขวาง เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ในหลาย รูปแบบ เช่น การปฏิบัติ การทดลอง การทัศนศึกษา การเล่นบทบาทสมมุติ การเล่นเป็นกลุ่ม และเดี่ยว ต่างก็มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

เวเบอร์ (Weber 1973:28) ได้เสนอแนะไว้ว่าการจัดหลักสูตรการศึกษาของเด็ก วัย 4-6 ขวบนั้น ควรจะให้ครอบคลุมถึงลักษณะพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้าน พร้อมทั้งจะต้องให้ความรู้ในด้านจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย และ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต (2528: 517-518) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า จากข้อเสนอแนะของเวเบอร์นั้น แสดงให้เห็นว่าในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัย 4-6 ขวบนี้ ควรจะจัดเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งจริยธรรมและคุณธรรม ในการจัดเนื้อหาเพื่อให้ สอดคล้องกับพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนั้นอาจจัดได้หลายวิธี แต่ปัจจุบันที่นิยมจัดกันคือ จัดเป็นกิจกรรมหรือ กลุ่มวิชา และไม่ได้จัดเป็นรายวิชา แต่จัดรวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยการสอนและจะประมวล ทักษะต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้

ในการจัดเนื้อหาสาระในหลักสูตรของเด็กอนุบาลนั้น จะจัดออกมาในรูปของประสบการณ์ มากกว่าจะเน้นวิชาการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กในการที่จะเรียนในระดับสูงต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ในการจัดหลักสูตร จะต้องมียุทธศาสตร์หลักที่ควรประกอบไปด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. พัฒนาทางด้านร่างกาย การเคลื่อนไหว การรับรู้
3. พัฒนาทางด้านภาษา
4. พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม
5. พัฒนาทางด้านสติปัญญา
6. ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
7. ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องการสร้างนิสัยที่ดีงาม เช่น แสวงหาที่สุภาพ รู้จักเก็บของให้เป็นระเบียบ ตรงต่อเวลา มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น เป็นต้น
8. ให้เด็กเกิดความกล้าในการแสดงออกในทางที่เหมาะสม

จากแนวความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลนั้น จะจัดโดยใช้รูปแบบหรือแนวทางใดมาใช้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอคือ เด็กมีการเรียนรู้อย่างไร

จัดอะไรให้ สอนอย่างไร ผู้จัดจะต้องเข้าใจพื้นฐานอย่างถูกต้องว่าเด็กจะเรียนรู้โดยการกระทำ และโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรประกอบไปด้วยหลาย ๆ อย่าง มิใช่วัตถุอย่างเดียว บุคคลที่อยู่แวดล้อมก็สำคัญมาก ควรคำนึงว่าจะทำอย่างไรจึงทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เหมาะแก่วัยและความแตกต่างของบุคคล เพราะนักจิตวิทยาทั้งเพียเจต์ (Piaget) มอนเตสเซอร์รี (Montessori) และอีริกสัน (Erikson) ต่างให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและการปฏิสัมพันธ์ ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม การสอนเด็กอย่างไรนั้น วิธีการเรียนรู้ของเด็กจะเป็นตัวกำหนดว่า ครู ควรจะสอนอย่างไร ควรเป็นไปลักษณะของการชี้นำ ช่วยเหลือให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากสื่ออุปกรณ์ ที่เหมาะสม โดยการจัดกิจกรรมที่ท้าทายกับระดับวุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก และสิ่งที่ขาดไม่ได้ หลังจากที่ทราบว่าเด็กเรียนรู้อย่างไร และจะสอนอะไรแล้วคือ การประเมินผล (อุทมลักษณ์ กุลพิจิตร 2531:179)

การอนุบาลศึกษาในประเทศไทย

การจัดการศึกษาเบื้องต้นแรกในประเทศไทยนั้นจัดกันมานานในรูปแบบของมูลศึกษา ซึ่งมี จุดมุ่งหมายแตกต่างกันในแต่ละสมัย สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระบาทสมเด็จพระ- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใต้ทรงจัดโรงเรียนราชกุมารและโรงเรียนราชกุมารขึ้นในปี พุทธศักราช 2435 ต่อมาในพุทธศักราช 2441 มูลศึกษา ได้ปรากฏชัดเจนในโครงการศึกษา 2441 และมีชื่อ เรียกว่า การอนุบาลศึกษา ในแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 แล้วเปลี่ยนเป็น การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาของประเทศไทยในอดีต

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524:31-39) ได้กล่าวถึงการ จัดการศึกษาของประเทศไทยในอดีตไว้ว่า แบ่งออกเป็น 2 สมัยคือ สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง และสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือก่อนพุทธศักราช 2441 นั้นยังไม่ปรากฏเด่นชัดตามหลักฐาน นอกจากกล่าวถึงการจัดการศึกษาของเจ้านายที่ยังทรง พระเยาว์ ซึ่งเรียนในโรงเรียนราชกุมาร โรงเรียนราชกุมารี ส่วนคนธรรมดาสามัญที่มิอันจะกิน ให้บุตรหลานของตนเรียนที่บ้าน ส่วนเด็กที่พ่อแม่ยากจนจะให้เรียนที่วัด และการจัดการศึกษาระดับ นี้เริ่มมีระบบตั้งแต่ พุทธศักราช 2441 ดังปรากฏในโครงการศึกษา พุทธศักราช 2441 ซึ่งการ

จัดการศึกษาระดับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดในรูปแบบของมูลศึกษา ในปีพุทธศักราช 2456 การศึกษาขั้นต้นมีชั้นประถมศึกษา 3 ชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และโรงเรียนส่วนมากจะมีชั้นเรียนเบื้องต้น แนวการสอนมุ่งให้เด็กอ่านออกเขียนได้และคิดเลขได้ นอกจากชั้นมูลหรือเตรียมประถมแล้ว โรงเรียนราษฎรบางแห่งได้จัดการเรียนการสอนตามหลักของเฟรเดอริค และ มอนเตสซอรี

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษามีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งการศึกษาในระดับนี้ได้รับการกระตุ้นจากนักการศึกษาหลายท่าน รัฐบาลเห็นความสำคัญมากขึ้น จึงวางนโยบายจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้น โดยมีโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของรัฐ ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของกรมการฝึกหัดครู ต่อมาได้ขยายออกไปต่างจังหวัด ให้มีจังหวัดละ 1 โรงเรียน โดยให้กรมสามัญศึกษาคควบคุมดูแลการจัด และระยะต่อมารัฐบาลมีนโยบายเปิดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาด้วย

ในด้านการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษาในอดีต กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแบ่งได้เป็น 2 ช่วงคือ หลักสูตรช่วงก่อนพุทธศักราช 2486 เป็นหลักสูตรกินเคอคาเคนหรือโรงเรียนบูรพท และโรงเรียน ก ข นโม โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนอ่าน เขียน และคิดเลขได้ ต่อมาในพุทธศักราช 2486 พุทธศักราช 2503 พุทธศักราช 2519 และพุทธศักราช 2522 ได้จัดทำแนวการสอนระดับอนุบาลขึ้น โดยมีรายการสอนแบ่งออกเป็นวิชา ดังแสดงให้เห็นตามตารางดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พุทธศักราช 2441	2486	2503	2519	2522
กิจการราชการเรียนการสอน				
อ่าน เขียน ศึกษาคำนวณเลข	ภาษาไทย หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม เลขคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาทเขียนและการฝีมือ ข้อร้อง สุขศึกษา การเล่นและการทำงาน การเล่นฝึกเข้า	ภาษาไทย ธรรมชาติศึกษา เลขคณิต สังคมศึกษา ศิลปะศึกษา ข้อร้องและดนตรี	ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน ภาษาไทย ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน ธรรมชาติศึกษา ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน คณิตศาสตร์ ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน สังคมศึกษา ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน ศิลปะศึกษา ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน ข้อร้องและดนตรี ประสบการณ์และกิจกรรมด้าน สุขศึกษา	เตรียมสร้างเสริม ทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์ เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ สังคมศึกษา ธรรมชาติศึกษา สุขศึกษา สุขภาพความปลอดภัยและการ เล่น เตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย จริยธรรม เพลงดนตรีการเคลื่อนไหวและ จังหวะ ศิลปะและการสร้างสรรค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2524:39)

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ท่อแม่ตลอดจนญาติผู้ใหญ่ของเด็ก ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กชาตผู้ใหญ่ช่วยอบรมเลี้ยงดู ทำให้เกิดสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นใน ลักษณะต่างกันตามจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญหาเรื่องรูปแบบและแนวทางการจัด นอกจากนี้สถานรับเลี้ยงเด็กยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธี การจัดประสบการณ์และกิจกรรมจึงมุ่งสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้ ไม่คำนึงถึงการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ซึ่งเป็นผลเสียต่อเด็กมาก จึงจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้ให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำ ประสานงานในการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันในหลักการ จัด โดยรัฐมีนโยบายที่จะเร่งรัดสนับสนุนเอกชน สมาคมองค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการเด็กระดับนี้ โดยรัฐจะจัดทำเป็นตัวอย่างและการค้นคว้าวิจัยเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:1-2)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องอาศัยโรงเรียนอนุบาลให้เป็นผู้นำ และเป็นตัวอย่างทางด้าน การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ หรือองค์กรอื่น ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้มีหลักการจัดการศึกษาระดับนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเสนอแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาของประเทศไทยไว้ว่า ใช้แนวความคิดในการจัดของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่ได้รับการยอมรับกันแพร่หลายว่ามีความรู้ความเข้าใจเรื่อง เด็กกับการศึกษาระดับนี้ คือ ยาค ยัน รูสโซ่ (Jacues Jean Rousseau) โยฮัน เปสตาลอสซี (Johann Pestalozzi) จอห์น ดูย (John Dewey) เฟรอบเอล (Froebel) มาเรีย มอนเตสเซอร์รี (Maria Montessori) และ ยัน เพียเจต์ (Jean Piaget) โดยการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาให้ยึดหลักปรัชญาการจัดที่ว่า การอนุบาลศึกษาเป็นการให้การศึกษอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญงอกงาม มีความพร้อมด้านร่างกาย อบรมณจิตใจ สังคม และสติปัญญา เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กวัย 4-6 ขวบ เป็นระยะเวลาที่ช่วงหนึ่งของชีวิตเด็กที่อยู่ในขั้นสร้างรูปแบบของชีวิต การให้การศึกษแก่เด็ก ระดับอนุบาลศึกษาจึงไม่ควรเน้นการสอนหนังสือ แต่เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมเพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป ทั้งนี้การจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กจึงต้องยึดเด็ก เป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ ครูผู้สอนและโรงเรียนต้องพิจารณาหลักสำคัญ 3 ประการคือ พัฒนาการ วิธีการเรียนรู้

และการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นประสบการณ์ตรง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:3-7)

ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในปัจจุบันเป็นภารกิจที่ถูกระบุขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่อบรมดูแลและพัฒนาเด็กวัยก่อนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับของประเทศ ดังที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ข้อ 30 ระบุว่า "การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับเพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมทุกด้านดีพอที่จะเข้ารับการศึกษาต่อไป" และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พุทธศักราช 2530-2534) มีนโยบายเกี่ยวกับเด็กระดับอนุบาลศึกษาไว้ดังนี้ "เตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียนในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ สังคม โดยการเน้นพัฒนารูปแบบการจัดวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง" (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2530:85)

จากนโยบายของรัฐดังกล่าว การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาจึงมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด และต่างก็มีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันไป ดังที่ ผ่องพรรณ เอกอาวุธ และ ทิพย์สุภา สุเมธเสนีย์ (2529:14-15) ได้สรุปรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัยประเภทต่าง ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ไว้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในประเทศไทยนั้นมีหลายหน่วยงานที่จัด อาทิ กรมการพัฒนาชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรมการศาสนา กรมการฝึกหัดครู ทบวงมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่จัดโดยองค์การเอกชนต่าง ๆ สมาคม และมูลนิธิ จึงมีรูปแบบการจัดในปัจจุบันแตกต่างกันมาก แต่พอสรุปได้ว่ามี 3 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 เป็นรูปแบบโรงเรียนอนุบาลที่มีหลักสูตร 2 ปีชัดเจน

ประเภทที่ 2 เป็นชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

และเทศบาล มีหลักสูตร 1 ปี

ประเภทที่ 3 เป็นการศึกษาอนุบาลระบบโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย และอื่น ๆ ซึ่งมีการยึดหยุ่นมากในเรื่องวิธีการจัด

รูปแบบการบริการทั้ง 3 ประเภทนี้จัดให้แก่เด็กปฐมวัยเหมือนกัน แต่ไม่มีการประสานสัมพันธ์ ทั้งในเรื่องการให้บริการ วิชาการ และหลักสูตรที่ใช้ การจัดจึงมีลักษณะต่างคนต่างจัด

สำหรับรูปแบบการจัดโรงเรียนอนุบาลในประเทศไทยนั้น เบญจมา แสงมณี (2529: 24-25) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า ได้จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2483 โดยในระยะแรกได้จัดตั้งขึ้นที่กรุงเทพมหานครเป็นแห่งแรก คือโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ และในปีต่อมาก็ได้ขยายไปตามจังหวัดต่าง ๆ ปรากฏว่าประชาชนสนใจส่งบุตรหลานเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูมาก รัฐบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะจัดโรงเรียนอนุบาลให้ตามความต้องการได้ จึงสนับสนุนให้โรงเรียนเอกชนมีส่วนร่วมในการจัด จึงตั้งขึ้นหลายแห่งทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใหญ่ ๆ และโรงเรียนอนุบาลของรัฐทุกแห่งจึงทำหน้าที่จัดเพื่อเป็นตัวอย่างของการศึกษาระดับอนุบาล และเป็นพี่เลี้ยงด้านวิชาการให้แก่สถานศึกษาระดับนี้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลมักจัดตั้งในชุมชนที่มีประชาชนหนาแน่น สถานที่จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลมีมากที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดที่มีพลเมืองมาก และอำเภอใหญ่ ๆ บางอำเภอ ส่วนในหมู่บ้านและตำบลมักไม่ค่อยมี โรงเรียนอนุบาลแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือโรงเรียนอนุบาลของรัฐ และโรงเรียนอนุบาลของเอกชน

1. โรงเรียนอนุบาลของรัฐ แบ่งเป็น 2 ประเภทอีกคือ

โรงเรียนอนุบาลของรัฐที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ มีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และในทุกจังหวัดมักอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แต่ส่วนที่จัดเป็นโรงเรียนสาธิตอนุบาลของวิทยาลัยครูนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการฝึกหัดครู โรงเรียนอนุบาลเหล่านี้รับเด็กอายุ 4-6 ขวบ เข้ารับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตพัฒนาทั้งกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาและเตรียมเด็กเพื่อการศึกษาในชั้นที่สูงต่อไป ในปัจจุบันโรงเรียนเหล่านี้ต่างมีแนวโน้มที่จะทำการทดลองสอนและวิจัยเกี่ยวกับเด็ก ผู้บริหารงานโรงเรียนอนุบาลและครูผู้สอนส่วนมากสำเร็จวิชาอนุบาลและเด็กเล็ก

โรงเรียนอนุบาลของรัฐ อยู่ในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือมหาวิทยาลัยซึ่งจัดโรงเรียนอนุบาลสาธิตขึ้น เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดขึ้นเพื่อใช้สำหรับทดลองวิธีการสอนและวิจัยเกี่ยวกับเด็ก รับเด็กชายหญิงอายุ $3\frac{1}{2}$ - 6 ขวบ เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูให้ถูกต้องตามหลักพัฒนาการ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนได้รับการศึกษาระดับปริญญาทางการศึกษา

2. โรงเรียนอนุบาลของเอกชน อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
เอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เอกชนเป็นผู้รับผิดชอบ รับเด็กชายหญิงอายุ 3-6 ขวบ เข้าเรียน
เพื่ออบรมเลี้ยงดูให้พัฒนาทั้งกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา. เอกชนนั้นทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน ต้องได้รับการ
อบรมวิชาอนุบาลและเด็กเล็กหรือได้รับการศึกษาวิชาอนุบาล

ลักษณะการจัดโรงเรียนอนุบาลโดยทั่วไป

โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานอบรมเลี้ยงดูเด็กชายหญิงอายุ 3-6 ขวบ มีจุดประสงค์เพื่อ
พัฒนาเด็กทั้งกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาทั้งเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะศึกษาในขั้นต่อไป
โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานที่ซึ่งทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ในเวลากลางวัน ช่วยเหลือแม่
ที่มีบุตรต้องดูแลหลายคนหรือที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ปัจจุบันนี้โรงเรียนอนุบาลมีความจำเป็นอย่าง
ยิ่งในสังคมเนื่องจากเศรษฐกิจของครอบครัว สมัยก่อนพ่อเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแม่อยู่ที่บ้านทำ
หน้าที่ดูแลบ้านและลูกทุกคนในบ้าน เมื่อแม่จำเป็นต้องออกนอกบ้านหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกจึงมอบให้
โรงเรียนอนุบาล เด็ก ๆ ที่มาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเป็นเด็กเล็กยังไม่ต้องการจากบ้าน ด้วย
เหตุนี้โรงเรียนอนุบาลจึงควรจัดให้เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาเด็กในวัยนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่ง
และส่งผลไปถึงการพัฒนาในระยะต่อ ๆ ไปในชีวิตของเด็กด้วย ดังนั้นโรงเรียนอนุบาลจึงควรจัด
ให้ถูกต้องตามหลักการจัดโรงเรียนอนุบาล ซึ่งลักษณะการจัดโรงเรียนอนุบาลที่สำคัญ ประกอบด้วย
สิ่งต่อไปนี้

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นอนุบาลศึกษา
ไว้หลายท่าน กล่าวได้คือ ประภาพรพรณ เอี่ยมสุภานิช (2528:518) ได้อธิบายว่า การจัด
ประสบการณ์ชั้นอนุบาลเป็นการจัดเนื้อหาสาระให้กับเด็กในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเตรียม
ความพร้อมในการที่จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการจัดเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ
ให้เด็ก จึงควรจัดในรูปของประสบการณ์มากกว่าจะเน้นวิชาการ ซึ่ง ราศี ทองสวัสดิ์ (2529:
346) มีความเห็นสอดคล้องเช่นเดียวกัน และกล่าวเพิ่มเติมว่า เป็นการจัดการเรียนการสอน
แต่มีลักษณะการจัดที่ต่างจากระดับอื่นคือ ไม่ใช่มุ่งแต่การสอนเนื้อหาให้กับเด็กอย่างเดียว แต่เป็น
การจัดในรูปกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่น การทำงานศิลปะ จึงถือว่ากิจกรรมที่ครูจะต้องทำนั้น

ไม่ใช่เป็นการสอนดั่งเช่นชั้นประถมศึกษา แต่เรียกว่าการจัดประสบการณ์

นอกจากนี้ เยอวาฟา เคชะคุปต์ (2528:5) ได้ให้ความหมายไว้อีกว่า การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษานั้น เป็นศิลปะอย่างหนึ่ง และเป็นศาสตร์ทางพฤติกรรมแขนงหนึ่ง การสอนเด็กระดับนี้คือการเตรียมวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง และหาข้อสรุปด้วยตัวเอง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531:3) ได้เสนอขอขยายการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษาไว้ว่า เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กในช่วงอายุเป็นหลัก มิใช่มุ่งจะให้อ่าน เขียนและต้องจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของเด็ก จึงเรียกการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ว่า การจัดประสบการณ์ ซึ่งต้องจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กในรูปของกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

ทั้งนี้การจัดประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นอนุบาลศึกษา คือ กระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ โดยการจัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความสนใจ วัย พัฒนาการและสิ่งแวดล้อมจนเกิดความรู้เชิงอกงามได้ครบถ้วนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

แนวทางการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล

ศิลา จานียโยธิน (2527:20-27) ได้เสนอแนวคิดในเรื่องการจัดประสบการณ์และกิจกรรมไว้ว่า ควรมีจุดหมายร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบในการจัด เพื่อความเป็นเอกภาพและให้เด็กที่จะเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษาภาคบังคับมีพื้นฐานที่ดีใกล้เคียงกัน ไม่ว่าโรงเรียนที่จัดจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชนก็ตาม การให้การศึกษาควรทำไปด้วยความรอบคอบ ถูกต้อง โดยได้รับการศึกษาวิจัยมาแล้วและจะต้องครอบคลุม เป็นผลประโยชน์โดยตรงทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สามารถเพิ่มพูนสมรรถภาพของเด็กในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ทั้งนี้ แนวทางในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมของโรงเรียนอนุบาลนั้น รัฐจะทำหน้าที่ควบคุมทางด้านคุณภาพและการดำเนินงานบางประการเท่านั้น ส่วนการบริหารและการดำเนินงานในโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับจุดหมายของหน่วยงาน หรือโรงเรียนที่รับผิดชอบใน

การจัด (ราที ทองสวัสดิ์ 2528:342) สำหรับแนวการจัดกิจกรรมในชั้นอนุบาลศึกษาที่ผู้รับผิดชอบในการจัดควรมีคติดึงปฏิบัติที่ กิตยวดี บุญชื้อ และคณะ (2523:39) และ กมลลา โอสถาบุเคราะห์ (2526:73) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจะเป็นการมุ่งเน้นการฝึกความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก รวมทั้งการปลูกฝังทัศนคติ การเสริมสร้างลักษณะนิสัย และการส่งเสริมพัฒนาการทางกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม รู้จักสังเกตคิอย่างมีเหตุผลและช่วยตัวเองมากกว่าที่จะเร่งกวคชันให้เด็กต้องอ่านออกเขียนได้ หรือทำเลขเป็น นอกจากนี้ อารี สัตหเดวี และคณะ (2529:120-121) ได้กล่าวสรุปไว้ในกาสนัมนาเที่ะกลมาว่าด้วยเรื่องอนุบาล โดยมีผู้เข้าร่วมคือ นักวิชาการ นักการศึกษาปฐมวัย นักจิตวิทยา ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครอง แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลที่หึงยึดถือเป็นหลัก ได้แก่ การให้เด็กได้เล่นอย่างเป็นธรรมชาติ และให้ฝึกการใช้ทุกส่วนของร่างกาย ให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสังเกตและเรียนรู้ ให้เด็กมีโอกาสเล่นและทำงานเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มเล็กและรายบุคคล ครูต้องรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล ให้ความรักอบอุ่นใจ และส่งเสริมความมั่นใจในตนให้แก่เด็ก ซึ่งเมื่อยึดหลักการนี้ได้แล้ว ในกาสนัการจัดการรูปแบบวิธีการจะมีความแตกต่างกันอย่างไรก็ไม่ใช่อปัญหา เพราะการจัดการเรียนการสอนระดับนี้มิใช่ประเมิกันเพียงรูปแบบเท่านั้น แต่ในการจัดควรมีคติดึงหลักการจัดการศึกษาระดับนี้คือ การส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้าน

ลักษณะของประสบการณ์และกิจกรรมที่ควรจัดในโรงเรียนอนุบาล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2523:17) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษาว่าควรจะเรียนรู้ในสิ่งต่อไปนี้

1. วิทยาศาสตร์และธรรมชาติศึกษา (Prescience activities) เพื่อให้เด็กได้รู้จักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมนุษย์สร้างขึ้น เด็กต้องได้รับโอกาสคิดค้นเสาะแสวงหาและสะสมข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งอาศัยการฝึกหัดให้สังเกต คุณลักษณะหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ผ่านประสาททั้งห้า

2. ศิลปะและหัตถกรรม (Art and Craft Play) เด็กควรได้เห็นได้สัมผัสวัสดุซึ่งมีสีเส้น รูปร่าง และผิวสัมผัสต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ใกล้รายรอบตัวหรือที่อยู่ไกลคว้อออกไป เด็กควรมีงานศิลปะและงานฝีมือหลาย ๆ แบบ บางอย่างวางไว้หึงห้ทำได้ตลอดเวลา เช่น ระบายสีน้ำ งานปั้น บางอย่างก็ให้ทำพร้อมกันเป็นครั้งคราว เช่น งานละเลงสีด้วยมือ

3. ประสบการณ์ทางภาษา (Language Experience) นอกจากการเล่นในมุขมล้อก

มุมบ้าน มุมหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ยั่วยุให้เด็กได้พัฒนาภาษาแล้ว ครูควรพูดตอบคำถามเด็กให้เต็มประโยค ถูกหลักไวยากรณ์และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งรอบตัวไปด้วย ตั้งใจฟังคำพูดของเด็กตลอดเวลา จะได้คอยแก้ไขได้ทันที กิจกรรมที่สำคัญซึ่งมีส่วนยั่วยุให้เด็กสนใจภาษาก็คือ การอ่านหนังสือ การเล่นหุ่น การเล่านิทาน การท่องคำกลอนพร้อมกับทำจังหวะ

4. คนตรีและการเคลื่อนไหว หมายถึงกิจกรรมซึ่งเกี่ยวกับคนตรีและนาฏศิลป์ทุกแขนง ซึ่งได้แก่ ขับร้อง เล่นเครื่องคนตรี (เฉพาะเครื่องเคาะ) การเคลื่อนไหวรวมทั้งการละครและพลศึกษา

5. การเตรียมเด็กให้พร้อมในการเรียน อ่าน เขียน ทำเลข (Readiness Program)

6. การเล่นโดยอิสระ (Free Play) การเล่นแบบนี้เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ อนุกรมการเล่นทุกชนิดต้องเลือกสรรแล้วว่า เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาเด็กไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หรือหลายทางคือ เครื่องเล่นที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ๆ ที่มือ นิ้ว และแขน เครื่องเล่นที่ช่วยพัฒนาประสาททั้งห้า เครื่องเล่นที่พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ๆ เครื่องเล่นสมมุติต่าง ๆ ในมุมบ้าน มุมร้านขายของ ฯลฯ

กรมสามัญศึกษา (2526:203-204) เสนอวิธีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลไว้ว่า การจัดควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ จัดกิจกรรมโดยเปิดโอกาสหลาย ๆ ทางให้เด็กได้คิดค้นคว้าด้วยตนเอง ปลอ่ยให้เด็กได้ใช้ความคิดเต็มที่ ไม่เร่งเด็ก ปลอ่ยให้เด็กได้ตัดสินใจเอง จะช่วยเหลือเด็กเมื่อจำเป็นจริง ๆ และจัดกิจกรรมให้เด็กทำตามความสามารถที่จะทำกิจกรรมนั้น ๆ สำเร็จ เพื่อไม่ให้เกิดความท้อแท้ ควรสนใจในการกระทำของเด็ก เลือกหาที่ชมเชย คอยซักถามดูแลให้กำลังใจ ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ควรหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบ และยกย่องชมเชยผลงานของเด็กตามความเหมาะสม ครูไม่ควรเข้าไปขัดจังหวะในกิจกรรมซึ่งเด็กกำลังทำอยู่โดยไม่จำเป็น และปลอ่ยให้เด็กใช้ความพยายามของตนเองเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหา ให้เด็กแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ครูเป็นผู้แนะนำเพียงเล็กน้อย แต่ต้องคอยดูแลเด็กตลอดเวลา และเพิ่มความรู้ให้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ สนับสนุนให้เด็กได้พูดแสดงออก คอยตั้งคำถามให้เด็กพูด คิด โดยครูพูดให้น้อย ควรเล่นกับเด็กแต่ไม่เล่นจนเด็กเหนื่อย พยายามเก็บสิ่งที่จะเป็นอันตรายแก่เด็กเพื่อจะได้ไม่ต้องคอยห้ามเด็กอยู่ตลอดเวลา เด็กได้ทำงานเล่น และทลองโดยไม่มีอันตราย ตัวครูเองก็ไม่ต้องกังวลใจและห่วงใยเด็กจนเกินไป การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถ ระยะความสนใจของเด็ก

การวางแผนงานควรจะต้องนึกถึงเด็กทั้งชั้นและเป็นรายบุคคล จัดสิ่งแวดล้อมให้สามารถจะเลือกประสบการณ์ตามความต้องการ เด็กจะได้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ช่วยให้เด็กมีความคิดริเริ่มและได้ผจญภัย ส่วนห้องเรียนสำหรับเด็กจะต้องเป็นห้องทำงานด้วย จัดสื่อการเรียนไว้ให้พร้อม เด็กอาจจะตอกตะปู เลื่อยไม้ ปั่นดินเหนียว ระบายสี เย็บผ้า ทำกับข้าวและสร้างบล็อก ซึ่งอาจจะ มีหินหรือกล่องกระดาษหรือเศษวัสดุต่าง ๆ เตรียมไว้ สื่อการเรียนเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้ค้นคว้าทดลอง ทำให้ได้ประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น มีความรู้พื้นฐานดี ทำให้เด็กมีอิสระไม่กลัวโรงเรียน เป็นคนกล้าพูด กล้าแสดงออก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531:7) ได้กำหนดลักษณะของประสบการณ์ และกิจกรรมที่ควรจัดในโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากเด็กมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันทุกคน จึงควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้เด็กได้ทำตามความสามารถและความสนใจของตน เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก การตัด การปะ ฯลฯ
2. กิจกรรมควรมีหลายรูปแบบ เช่น การทดลอง การพาไปทัศนศึกษา การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น
3. กิจกรรมควรจัดให้มีความสมดุลย์เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริมในการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน

จากลักษณะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลของหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาล คือ การจัดสิ่งต่าง ๆ หลาย ๆ รูปแบบให้เด็กได้กระทำอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เด็กมีโอกาสกระทำตามความสามารถของตน และสิ่งเหล่านั้นต้องจัดให้สนองความต้องการ ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างให้เด็กทุกคนได้เข้าร่วมทั้งเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ด้วย การพัฒนาทั้ง 4 ด้านคือ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้เหมาะกับสภาพเด็ก โรงเรียน ครู ความต้องการของผู้ปกครองและที่สำคัญคือ จัดให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพของสังคมไทย รวมทั้งควรเน้นการสอนด้านจริยธรรมให้กับเด็กด้วย กล่าวสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดประสบการณ์ และกิจกรรมหรือการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลนั้น ยังไม่มีรูปแบบการจัดที่แน่นอน ลักษณะและวิธีการที่โรงเรียนจะนำไปใช้ในการจัด ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่หน่วยงานหรือโรงเรียน

กำหนดไว้ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ หลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา และสภาพของสังคมไทย

การจัดกิจกรรมประจำวัน

การอนุบาลศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาแล้ว กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายและจัดให้สอดคล้องกัน คือ ให้เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้านในทุกวันและทุกประสบการณ์ ดังนั้น การสอนในระดับอนุบาลศึกษา จึงเป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้กระทำเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของตนทุกด้าน โดยครูอาจเป็นผู้จัดกิจกรรมเตรียมไว้ให้ แต่เด็กจะเป็นผู้เลือกและลงมือกระทำด้วยตนเอง

ราชินี ทองสวัสดิ์ (2529:41-42) ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก ระดับอนุบาลศึกษาไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมในแต่ละวัน ต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ กิจกรรมที่จัดต้องมีหลาย ๆ แบบได้แก่ การจัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นรายบุคคล คือเป็นกิจกรรมที่เด็กอาจเลือกทำด้วยตนเองให้มากที่สุด ประมาณ 75 เปอร์เซ็นต์ จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นกลุ่มเล็ก ประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ จัดกิจกรรมให้เด็กทำร่วมกันทั้งหมดประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งกิจกรรมที่จัดควรมีทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน และกิจกรรมที่จัดให้ต้องมีทั้งกิจกรรมสงบได้แก่ การสนทนา การฟังนิทานหรือเพลง การดูหนังสือ การเล่นเครื่องเล่นในห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องออกกำลังได้แก่ การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นทรายและน้ำ การเคลื่อนไหว และจังหวะ การเล่นไม้บล็อก การเล่นเลียนแบบช่างไม้ การทำสวน การเลี้ยงสัตว์

2. การกำหนดกิจกรรม เมื่อได้หลักเกณฑ์ในการจัดแล้ว สามารถนำมากำหนดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง และการเล่นเกมการศึกษา

3. การจัดกิจกรรมลงในตารางกิจกรรมประจำวันสามารถแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมที่ต้องออกกำลังหรือสำรวจจิตใจ กิจกรรมที่เด็กทำอย่างเสรี และกิจกรรมการเล่นที่มีกติกา

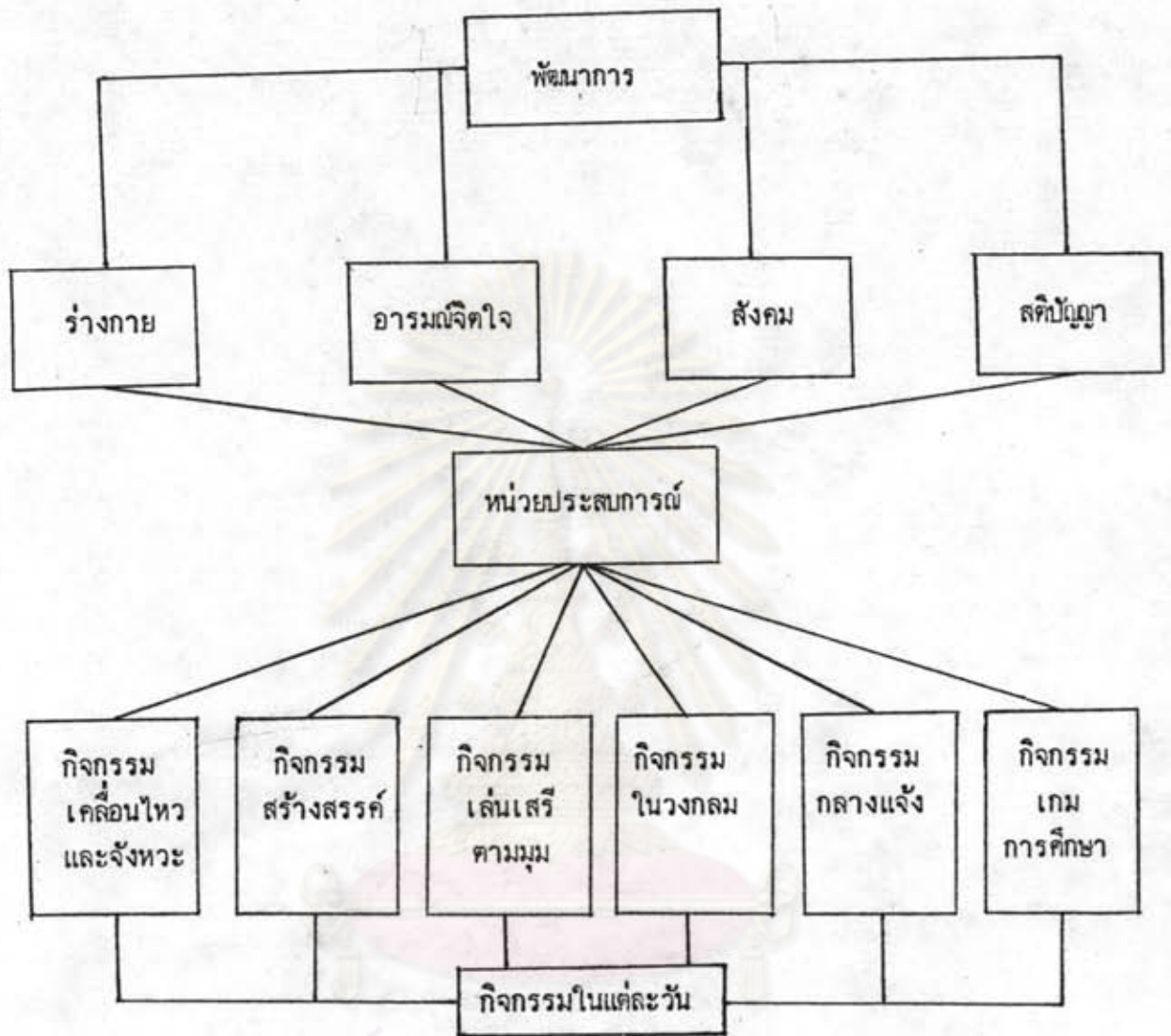
กิจกรรมที่ต้องออกกำลังหรือสำรวจจิตใจ มุ่งความสนใจไปยังคำพูดของครูหรือเพื่อน ซึ่งได้แก่ การเคลื่อนไหวและจังหวะและกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมประเภทนี้สำหรับเด็ก 5 ขวบ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที หากนานกว่านี้เด็กอาจเห็นคเหนื่อยหรือเบื่อหน่ายได้

กิจกรรมที่เด็กทำอย่างเสรี เช่น การเล่นตามมุมต่าง ๆ ในห้อง หรือการเล่นกลางแจ้ง กิจกรรมประเภทนี้เด็กจะทำความสนุกสนานเพลิดเพลิน แม้จะใช้เวลานานขึ้นก็จะไม่เบื่อหน่าย โดยทั่วไปมักจะจัดในช่วงเวลา 30-40 นาที

กิจกรรมการเล่นที่มีกติกา ได้แก่ เกมการศึกษา เวลาที่กำหนดให้จะอยู่ระหว่างประเภทที่ 1 และ 2 คือประมาณ 25-30 นาที

พัฒนา ชัชพงศ์ (2532:114-115) มีความเห็นสอดคล้องกับ ราตี และคณะ ในการกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันไว้ว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอนุบาลควรจัดในรูปของหน่วยประสบการณ์ ซึ่งในแต่ละหน่วยประสบการณ์นั้นจะส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ส่งเสริมทักษะต่าง ๆ และรายวิชาได้ครบถ้วน และเพื่อให้การพัฒนาเด็กทุกด้านบรรลุเป้าหมาย การจัดหน่วยประสบการณ์ให้กับเด็กควรจัดในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ คือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมกลางแจ้งและกิจกรรม เกมการศึกษา ดังแผนภูมิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(พัฒนา ชัยพงศ์ 2532:115)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2532:10-13) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับชั้นอนุบาลศึกษาของโรงเรียนในสังกัดไว้เป็นแนวเดียวกับนักการศึกษาทั้งหลาย คือ

1. มีตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้เด็กเข้าใจว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร
2. กิจกรรมแต่ละประเภทมีชื่อเรียกเฉพาะเพื่อช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น
3. มีสัญญาณเพื่อแสดงให้เด็กรู้ว่า เวลาทำกิจกรรมใกล้จะหมดอาจเป็นคำพูด เพลง หรือกระดิ่ง เป็นต้น
4. การจัดกิจกรรมประจำวันคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ

5. จัดกิจกรรมที่เด็กทำเป็นรายบุคคล 75 เปอร์เซ็นต์
6. จัดกิจกรรมที่เด็กทำเป็นกลุ่มเล็ก 15 เปอร์เซ็นต์
7. จัดกิจกรรมที่เด็กทำเป็นกิจกรรมรวมทั้งชั้น 10 เปอร์เซ็นต์
8. จัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนที่เหมาะสม
9. กิจกรรมที่ต้องออกกำลัง และสำรวจจิตใจใช้สมาธิ เช่น กิจกรรมในวงกลม
กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะสำหรับเด็ก 5 ขวบไม่ควรเกิน 20 นาที
10. กิจกรรมที่เด็กทำเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้งจัดช่วงเวลา
ประมาณ 30-40 นาที เพราะแม้ช่วงเวลาจะนานแต่เด็กไม่เบื่อหน่ายสนุกสนาน
11. กิจกรรมเล่นที่มีกติกา เช่น เกมการศึกษา จะใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที
12. มีความสมดุลย์กันระหว่างกิจกรรมที่ออกกำลังกับกิจกรรมที่ไม่ได้ออกกำลังหรือ
กิจกรรมสงบ

ในการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กชั้นอนุบาลศึกษานั้น กล่าวได้ว่า สิ่งสำคัญที่ควร
ยึดเป็นหลักปฏิบัติคือ มีตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้เด็กเข้าใจว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร
เมื่อใด และอย่างไร กิจกรรมแต่ละประเภทมีชื่อเรียกเฉพาะเพื่อช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น
การจัดกิจกรรมคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสิ่งสำคัญ จัดกิจกรรมที่เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มเด็กและรวมกัน
ทั้งชั้น โดยจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนที่เหมาะสม

ตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา

การกำหนดตารางเรียนหรือตารางกิจกรรมชั้นอนุบาลให้แก่เด็กเป็นสิ่งสำคัญมาก ทั้งนี้
เพื่อรักษาสุขภาพให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ หากไม่กำหนดเช่นนี้ เด็กอาจ
ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนานเกินไปจนเหนื่อยหรือเครียด ทำให้หงุดหงิด แล้วจะทำกิจกรรม
ต่อ ๆ ไปไม่ได้ผลเต็มที่

ตารางกิจกรรมเต็มวันของ โคลัมบัส (Kolumbus 1979:156)

- 8.00 เด็กมาถึง (รับเด็ก และตรวจสุขภาพ)
- 8.30 กลุ่มสวดมนต์ (Group meeting for prayers)
ห้องโคลงกลอน ร้องเพลง กิจกรรมเข้าจังหวะ (rhythms) หรือเต้น (dances)
- 8.45 ทำกิจกรรมต่าง ๆ (กิจกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมเตรียมความพร้อม)

- 9.45 ทำความสะอาดตนเอง ทำความสะอาดห้องเรียน
- 10.00 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม ล้างมือ ล้างหน้า
- 10.10 พัก
- 10.30 เล่นกลางแจ้ง (Outdoor Play)
- 11.15 กลุ่มสนทนา และเล่าเรื่อง (Group meeting for discussion and Story)
- 11.45 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม และล้างมือ
- 12.00 รับประทานอาหารกลางวัน
- 12.30 ทำความสะอาดตนเอง
- 12.45 พักผ่อนหรือนอนหลับ
- 2.30 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม ล้างหน้า
- 2.45 กิจกรรมเงียบ เช่น เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมบนโต๊ะ (table games)
เล่นเกมฝึกความจำ (Cognitive games)
- 3.30 ทำความสะอาด (เก็บเครื่องเล่นต่าง ๆ)
- 3.40 ล้างมือ
- 3.50 พัก
- 4.10 เล่นกิจกรรมกลางแจ้ง
- 5.00 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม และทำความสะอาดตนเอง
- 5.10 กิจกรรมกลุ่มเพื่อสนทนาเล่าเรื่อง (flannelgraph) หรือหุ่นมือ เล่นกับนิ้วมือ (finger plays) ร้องเพลง
- 5.40 เตรียมตัวกลับบ้าน
- 6.00 เด็กทุกคนกลับบ้านหมด
- ตารางกิจกรรมประจำวันของ ราชินี ทองสวัสดิ์ (2523:75-76)
- 7.00- 8.00 รับเด็ก เตรียมกิจกรรม บันทึกคำพูดเด็ก ตรวจสอบสภาพ
- 8.00- 8.10 ไปห้องน้ำ เตรียมตัวเข้าเรียน
- 8.15- 8.30 เคารพธงชาติ สวดมนต์
- 8.30- 8.50 กายบริหารและจั่งหวะ
- 8.50- 9.50 กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม (9.40-9.50 เก็บของเข้าที่)

- 9.50-10.00 คิมม๊า
10.00-10.10 ไปห้องน้ำ
10.10-10.30 กิจกรรมในวงกลม (อภิปราย บรรยาย สังเกต ทดลอง ฯลฯ)
10.30-11.10 เล่นกลางแจ้ง (11.00-11.10 เก็บของเข้าที่)
11.10-12.00 อาหารกลางวัน
12.00-14.00 นอน
14.00-14.15 รับประทานอาหารว่าง
14.15-14.50 เกมการศึกษา (14.45-14.50 เก็บของเข้าที่)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531:13) เสนอดารงกิจกรรมประจำวัน

ดังนี้คือ

- 08.00-08.15 รับเด็กเป็นรายบุคคล บันทึกคำพูดเด็ก พาเด็กไปห้องน้ำ
08.15-08.30 เคารพธงชาติและสวดมนต์
08.30-08.40 สำรองการมาโรงเรียน สันทนา และตรวจสุขภาพ
08.40-09.00 กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.00-10.00 กิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม
10.00-10.10 พัก (รับประทานอาหารว่าง)
10.10-10.30 กิจกรรมในวงกลม
10.30-11.00 เล่นกลางแจ้ง
11.00-12.00 พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00-14.00 นอนพักผ่อน
14.00-14.20 เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20-14.30 พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.30-14.50 เกมการศึกษา
14.50-15.00 เตรียมตัวกลับบ้าน

ดารงกิจกรรมนี้ อาจจะเร็วหรือช้ากว่าดารงที่เสนอในที่นี้ก็ได้ สามารถปรับให้
เหมาะสมกับสภาพชุมชนได้ แต่ควรมีกิจกรรมครบทุกประเภท ทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม
สำหรับลำดับขั้นตอนของกิจกรรมนั้น อาจจะเรียงลำดับใหม่ตามความสนใจของเด็ก เช่น อาจจะ

ทำกิจกรรมในวงกลมก่อนแล้ว จึงทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุมก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2531:5)

จะเห็นได้ว่าตารางกิจกรรมประจำวันของแต่ละหน่วยงานหรือของนักการศึกษาต่างกล่าวจะมีความแตกต่างกันทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้จัดหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งมีอิสระในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้แก่เด็ก ทั้งนี้ต้องยึดหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเป็นหลักในการกำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

ด้วยเหตุผลเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งคือการได้รับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอย่างเหมาะสม โดยการจัดประสบการณ์ให้เด็กในรูปของการเตรียมความพร้อม เพราะจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย ล้วนชี้ชัดว่า การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในวัยก่อนการศึกษาภาคบังคับนั้น มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ สร้างเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนของเด็ก ในการจัดการศึกษาระดับนี้ให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีแนวทางการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับอนุบาลนี้ไม่ได้ใช้ชื่อว่าหลักสูตร แต่ใช้คำอื่นแทน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับนี้มีความแตกต่างจากระดับประถมศึกษาคือไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ และอีกประการหนึ่ง การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมครบทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการปูพื้นฐานที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาด้วย ไม่ใช่มุ่งให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้ คำว่าวล-ได้ดังเช่นระดับประถมศึกษา หรือตามจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษา ในอดีต ที่มุ่งให้ผู้เรียนอ่าน เขียน และคิดเลข นอกจากนี้การจัดมีลักษณะพิเศษออกไปคือไม่มีการบังคับเรื่องเวลาเรียนว่าจะต้องเรียนครบกี่วัน ทั้งนี้ตั้งแต่ พุทธศักราช 2519 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันได้ใช้คำว่า แนวการจัดประสบการณ์แทนคำว่า หลักสูตร แต่มีการเรียกชื่อต่าง ๆ กันเช่น แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 พุทธศักราช 2522 สำหรับเด็ก 4-5 ขวบ จัดทำโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ แนวการจัดประสบการณ์ชั้น

เด็กเล็ก สำหรับเด็ก 5 ขวบ จัดทำโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และยังมีหน่วยงานอื่นอีกที่จัดทำขึ้นใช้เป็นคนของตนเอง แต่มิได้พิมพ์เป็นรูปเล่มเผยแพร่ ขณะนี้หลักสูตรที่ใช้กันเป็นแนวทางอย่างแพร่หลายได้แก่ แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 และชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ราชี ทองสวัสดิ์ 2528:345)

การนำแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปใช้

ประภาพรณ เอี่ยมสุภานิต (2528:516-517) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หลังจากที่ได้วางแผนและพัฒนาหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การนำเอาหลักสูตรไปใช้ในสภาพการณ์จริง จากสภาพที่เป็นจริงนั้น หลักสูตรเป็นเพียงการบอกแนวคิดและแนวทางกว้าง ๆ ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอาจจะทำเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายภาค ดังนั้นการจะนำเอาหลักสูตรไปใช้สอนนั้น ครูต้องนำมาจัดให้เป็นระดับบทเรียนโดยให้เสร็จสมบูรณ์ในแต่ละเรื่องไป ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมสะดวกขึ้น และมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น ในการนำหลักสูตรไปใช้ควรดำเนินการดังนี้

1. อบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ได้จัดทำหลักสูตรแล้วควรจะได้จัดอบรมบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก เพื่อจะได้เข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการอย่างถูกต้องและตรงกัน นอกจากนั้นจะต้องมีการจัดทำแผนการสอนด้วย เพื่อจะได้สอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. ทำการสังเกตพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน จะทำให้ทราบว่าเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้บรรลุเจตนาหรือไม่ ซึ่งในการสังเกตนั้นไม่บังคับให้ครูปฏิบัติตามกิจกรรมเช่นนั้นเสมอไป แต่จะเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้เลือกกิจกรรมมาให้กับเด็กได้บ้างบางส่วน ซึ่งในการจัดยังคงยึดหลักตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วย
3. การประเมินหลักสูตร มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดทำไว้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ ในการประเมินหลักสูตรนั้นเป็นการรวบรวมข้อมูลซึ่งจะนำมาใช้ช่วยในการตัดสินใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป้าหมาย เนื้อหา และกิจกรรม

ราชี ทองสวัสดิ์ (2529:245-246) ได้เสนอแนวทางการนำแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลไปใช้ไว้ว่า ควรนำเอาแนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรนั้นมาจัดทำเป็นแผนการสอนหรือแผนการจัดประสบการณ์ ในการจัดทำนั้นจะต่างจากแผนการสอนของระดับประถมศึกษาที่เห็นได้ชัดคือ จะจัดในรูปของกิจกรรมที่ผสมผสานหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน ไม่เป็นวิชาโดด ๆ ดังเช่น

ระดับประถมศึกษา ซึ่งโรงเรียนจะนำแผนการสอน ซึ่งหน่วยงานของตนได้ทำไว้แล้วมาใช้ หรือสร้างขึ้นใช้เองก็ได้ แผนการสอนที่จัดทำขึ้นโดยการนำเอาการจัดประสบการณ์มาจัดทำโดยต้องครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ โนคติหรือแนวคิด เนื้อหา กิจกรรม อุปกรณ์ และการประเมินผล แผนการสอน ระดับนี้จะต่างจากของระดับประถมศึกษาตรงที่ว่าระดับประถมศึกษาจะกำหนดเนื้อหาวิชา และเวลาของมวลประสบการณ์ไว้แน่นอน แต่ของระดับอนุบาลไม่ได้กำหนดไว้ว่าใน 1 ปี การศึกษาจะต้องจัดให้มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 200 วันหรือ 1000 ชั่วโมง เพียงแต่การจัดการศึกษาระดับนี้ จะมุ่งให้เด็กได้พัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน ดังนั้นการจัดจะช่วยให้บังเกิดผลดีได้เต็มที่ซึ่งคำนึงถึงพัฒนาการเด็ก และจิตวิทยาเด็กเป็นสำคัญ

สำหรับบทบาทของผู้บริหารและครูผู้สอนในการนำแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปใช้นั้น ราศี ทองสวัสดิ์ (2529:362-364) กล่าวไว้ว่า บุคลากรในโรงเรียนอนุบาลควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. ศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเป้าหมายการให้การศึกษาว่า เด็กระดับนี้จะต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องใด เพื่อให้มีพื้นฐานอย่างไร
2. ศึกษาให้รู้จักหลักสูตร เนื่องจากในปัจจุบันมีใช้การศึกษาภาคบังคับจึงไม่ค่อยมีหน่วยงานใดมีหน้าที่จัดพิมพ์หลักสูตรออกมาเผยแพร่ จะมีเพียงแต่ละหน่วยงานจัดทำขึ้นใช้ในหน่วยงานของตน ดังนั้นผู้บริหารมีหน้าที่พิจารณาหลักสูตรให้เหมาะสมต่อการใช้ในหน่วยงานของตน
3. การให้ความรู้แก่ผู้สอนถึงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ในวิชาใดเด็กควรจะได้มีประสบการณ์เพียงใด
4. ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรกับผู้ปกครอง และครูในโรงเรียนให้เข้าใจหลักสูตรระดับนี้ว่าเหมาะสม และมีประโยชน์ต่อเด็กอย่างไร
5. ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับนี้ว่าผลออกมาเป็นอย่างไร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบในการชี้แจงหรือจัดการศึกษาให้เหมาะสม

นอกจากนี้ สุมิตร คุณานุภร (2523:130-132) และ บุญมี เณรยอด (2531:5-10) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของการนำหลักสูตรที่ใช้จัดการศึกษาทุกระดับไปใช้ว่าจะประกอบด้วย

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือการจำแนกหลักสูตรเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้เข้าใจตรงกัน และไปในทิศทางเดียวกัน อาจจะประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ อย่างเช่น การจัดทำเอกสาร หลักสูตรชนิดต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นต้น กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่นิยมทำคือ การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร มักจะจัดในรูปของการอบรม ประชุมปฏิบัติการ

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้แก่ วัสดุหลักสูตร และวัสดุการเรียนการสอนอุปกรณ์ต่าง ๆ ครูผู้สอน ตลอดจนอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะจัดให้มีแล้ว ยังครอบคลุมถึงการรักษาสภาพ ให้พร้อมที่จะใช้ประโยชน์ได้ด้วยความพอเพียง ความสะดวกในการใช้และการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า

การสอนของครู เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพของครูกับการปฏิบัติงานของครู สมรรถภาพเกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชา สมรรถภาพในการถ่ายทอดและสมรรถภาพในการบริหารการสอน การสอนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องรอบรู้และรู้รอบในเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน ส่วนสมรรถภาพในการถ่ายทอดนั้น หมายถึงวิถีทางหรือวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการกำหนดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียน สมรรถภาพเกี่ยวกับการบริหารการสอนคือ ในการสอนของผู้สอนแต่ละรายวิชาได้มีการวางแผน และเตรียมการไว้อย่างไรบ้าง การบริหารการสอนจึงครอบคลุมกิจกรรมหลักสี่ประการคือ การเตรียมการสอน การสอน การวัดผลการสอน และการสอนซ่อมเสริม สำหรับการปฏิบัติงานของครูหรือผู้สอนเป็นการนำเอาสิ่งที่เตรียมการไว้ หรือมีอยู่ในตัวผู้สอนออกมาสู่การปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหน้าที่ของโรงเรียนอนุบาลซึ่งต้องรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กวัย 4-6 ขวบนั้นเป็นเรื่องที่ยากและละเอียดอ่อน เพราะเป็นการดำเนินงานเพื่อจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่ง แรมสมร อยู่สถาพร (2531:6) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูและผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องจะต้องใช้ความพยายามในการจัดโครงการศึกษาหรือหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ปูฝังและส่งเสริมทักษะที่จำเป็นให้แก่เด็ก ตลอดจนทัศนคติและภารกิจอื่น ๆ

การวัดผลและประเมินผลแก่ระดับอนุบาลศึกษา

การวัดผลและประเมินผลสำหรับเด็กวัยนี้ เป็นการนำข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการมาสรุป เพื่อคัดลึนใจจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละด้าน ซึ่งการวัดผลและประเมินผลนั้นมีความสำคัญมากในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้ได้ผลทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งผู้สอนจะต้องรู้ว่าเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับใด เพื่อจะได้จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกัน

นางเยาว์ แข่งเพ็ญแข (2529 : 8-9) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการวัดและประเมินพัฒนาการแก่ระดับอนุบาลศึกษาไว้ดังนี้คือ

1. ควรวัดผลและประเมินผลพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนเป็นรายคนและรายองค์ประกอบ ทั้งนี้เพราะการเสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนเป็นเรื่องของแต่ละคน การรายงานทั้งชั้นจะเป็นความพร้อมทั้งชั้น ไม่สามารถจะทราบได้ว่า ใครพร้อมหรือไม่พร้อมบ้าง อีกประการหนึ่งการวัดผลและประเมินผลพัฒนาการควรทำเป็นรายองค์ประกอบ เพื่อจะทราบว่าใครยังไม่พร้อม จะได้เสริมสร้างองค์ประกอบนั้นโดยตรง
2. ผลของการวัดและประเมินผลเป็นการอธิบายลักษณะของเด็กในขณะนั้นเท่านั้น เป็นการอธิบายจุดเด่น จุดด้อยของเด็กในขณะที่ทำการวัดและประเมินผล ไม่ใช่แสดงว่าเด็กจะพร้อมหรือไม่พร้อมตลอดไป เพราะเด็กยังอยู่ในวัยที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปได้มาก อาจจะช้าบ้างเร็วบ้าง สักระยะเวลาหนึ่ง เด็กอาจจะมีพัฒนาการเกิดขึ้นเองถ้าเป็นเด็กปกติ
3. หลักการและวิธีการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา คือ เสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียน มวลประสบการณ์ที่สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นแบบหน่วยการเรียน หรือแผนการสอนรายวัน เนื้อหาสาระเป็นความรู้ความสำคัญในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ แต่ความสามารถด้านสติปัญญาเพื่อหาความรู้และนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาตนเองและสังคม มีความสำคัญว่าตัวความรู้เฉย ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาสำหรับเด็ก ดังนั้นในการประเมินจะประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นหลัก สมุทประจำชั้นของการศึกษาระดับนี้ จึงวัดและประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญา และความพร้อมในการเรียน ไม่ประเมินความรู้ ความจำเนื้อหาในแผนการสอน
4. แท้จริงแล้วพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนทุกด้านมีธรรมชาติบูรณาการกัน แต่ในการวัดและประเมินจะวิเคราะห์แยกพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนออกเป็นพฤติกรรมย่อย เพื่อให้ครูทราบว่า จะเสริมสร้างวัดและประเมินอะไรบ้าง อย่างไรก็ตามก็ดี กลุ่มพฤติกรรมย่อย

ยังมีปัญหาเรื่องขอบเขตความกว้าง แคบอีกเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงจัดทำแนวการวัดและประเมินไว้เพื่อให้ครูสามารถคาดคะเนขอบข่ายของพฤติกรรมได้

5. ไม่ควรนำผลการวัดและประเมินหรือการทดสอบ ความพร้อมในการเรียนรู้ใช้คัดเลือกเด็กเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพราะเป็นการใช้ผลการประเมินที่ผิดวัตถุประสงค์ให้นำผลการวัดและประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหรือวางแผนการเรียนที่เหมาะสมกับความพร้อมหรือความไม่พร้อมของเด็ก ความพร้อมเป็นพัฒนาการ เด็กที่ไม่พร้อมมักจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ การเลือกด้วยแบบทดสอบความพร้อมเป็นการคัดเลือกที่รักมักที่ชัง โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมากำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลศึกษาได้ ซึ่ง สมใจ ทิพย์ชัยเมธา และ พิศเพลิน เขียวหวาน (2527:752-755) เสนอไว้ดังนี้

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative Evaluation) คือการประเมินหลังจากการเรียนจบไปคนหนึ่งหรือหน่วยหนึ่ง หรือในระหว่างภาคการศึกษา หรือปลายภาคการศึกษาแต่ละภาค ยกเว้นภาคเรียนสุดท้าย เมื่อพบว่าเด็กคนใดคนหนึ่งที่บกพร่องครูก็จะปรับปรุงการเรียนการสอน ควรให้เด็กรู้ผลการประเมินด้วย เพื่อเขาจะได้รู้ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเขาด้วย โดยมีได้มุ่งจะตัดสินว่าเด็กพร้อมหรือไม่พร้อม แต่มุ่งเพื่อให้ครูปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

การประเมินผลเพื่อสรุปผลการเรียนการสอน (Summative Evaluation) การประเมินจะครอบคลุมพฤติกรรมสำคัญ ๆ ในแต่ละจุดประสงค์ โดยจะประเมินตอนปลายปีของอนุบาลปีที่ 2 เท่านั้นเพื่อประเมินว่าเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนต่อไปหรือไม่

ในการประเมินผลนี้สิ่งสำคัญที่ครูควรปฏิบัติคือ ขั้นตอนในการประเมิน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผนการประเมินผล
2. เลือกเครื่องมือในการประเมินผล
3. วิธีการในการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนหรือประเมินผลเพื่อตัดสินว่าพร้อมที่จะเรียนต่อไปหรือไม่
4. การรายงานผล

ส่วนการวัดผลนั้น ราชี ทองสวัสดิ์ (2528:351-352) ได้กล่าวว่า เป็นการวัดเพื่อดูว่าการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้บรรลุเป้าหมายไปเพียงใด มิใช่จะเป็นการวัดเพื่อตัดสินได้หรือตก การวัดอาจทำได้หลาย ๆ วิธีคือ

1. การสังเกต สังเกตเด็กขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรายบุคคลเพื่อจะได้ทราบพัฒนาการของเด็ก เมื่อสังเกตพบว่ามีความผิดปกติที่เป็นปัญหาที่บันทึกแล้วแก้ไขต่อไป
2. การสนทนา การสนทนากับเด็กเพื่อจะได้ทราบพัฒนาการทางด้านภาษา ตลอดจนความคิดของเด็กว่า เด็กทำได้ดีเพียงใด ควรแก้ไขอย่างไร
3. การตรวจผลงาน ผลงานที่จะนำมาตรวจได้แก่ ผลงานศิลปะที่เด็กทำ แล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก
4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า โดยครูจะต้องเตรียมคำถามที่จะใช้ถามไว้ให้พร้อมแล้ว นำผลมาจัดอันดับคุณภาพ
5. การใช้ข้อทดสอบ ข้อทดสอบที่จะนำมาใช้นี้จะต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การวัดผลจะใช้วิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ซึ่งวิธีที่ควรใช้ให้มากที่สุดคือ การสังเกต สนทนา และตรวจผลงาน ส่วนข้อทดสอบควรใช้น้อยที่สุด นอกจากนี้ยังได้เสนอเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลไว้ดังตารางต่อไปนี้

วิธีวัดผล ตามเกณฑ์การจัดน้ำหนักตามชั้นเรียนและภาคเรียน

วิธีวัดผล	เกณฑ์การจัดน้ำหนัก			
	ชั้นอนุบาลปีที่ 1		ชั้นอนุบาลปีที่ 2	
	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2
การสังเกต	50%	40%	40%	40%
การสนทนา	40%	30%	30%	30%
การตรวจผลงาน	10%	15%	10%	10%
การใช้ข้อสอบปากเปล่า	-	10%	10%	10%
การใช้ข้อทดสอบ	-	5%	10%	10%
รวม	100%	100%	100%	100%

จากหลักการและวิธีการวัดและประเมินผลดังกล่าวข้างต้นนั้น ลักดา นีละมะณี (2531: 226-228) ได้มีความเห็นสอดคล้องว่า แนวการวัดผลและประเมินผลความพร้อมที่ควรนำมาใช้ กับเด็กระดับอนุบาลศึกษา ได้แก่ การสังเกต การสนทนา การประเมินผลพัฒนาการของผลงาน การใช้ข้อสอบปากเปล่า การใช้ข้อทดสอบ และได้เพิ่มเติมว่าควรมีการประเมินผลการสำรวจ แนวโน้มแห่งความสนใจพิเศษต่อกิจกรรมการศึกษาด้วย

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลในปัจจุบันโดยทั่วไปนั้น การดำเนินการจัดยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กระดับนี้ส่วนมากเมื่อมีการจัดการเรียนการสอนเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก การวัดผลก็เป็นการทดสอบภาษา คณิตศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ครั้นเมื่อ สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนในลักษณะการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน ยิ่ง ไม่มีความเข้าใจ จะใช้เครื่องมืออะไรวัด หากจะต้องประเมินต้องประเมินอะไรและอย่างไร ดังนั้น จึงจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องมีวิธีการดำเนินการให้เหมาะสม

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในโรงเรียนอนุบาล

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลในโรงเรียนนั้น เป็นการดำเนินการที่ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด สอดคล้องสัมพันธ์กัน การจัด ประสบการณ์ให้แก่เด็กชั้นอนุบาลให้บรรลุจุดหมายตามแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ใต้นั้น นอกจากผู้บริหาร ครู เป็นผู้มอบหมายสำคัญที่สุดแล้ว ผู้ปกครอง ชุมชน และความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานอื่น ๆ ก็จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ควรจัดให้เกิดขึ้นในโรงเรียน อนุบาลด้วย

ราตี ทองสวัสดิ์ (2528:289) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับกิจกรรมที่โรงเรียนควรจัดให้มีเพื่อ เสริมการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในโรงเรียนอนุบาล คือ

1. จัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง ให้เข้าใจแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาล ระเบียบ ของโรงเรียน ตลอดจนความร่วมมือที่ผู้ปกครองอาจช่วยพัฒนาเด็กได้
2. การจัดบริการด้านสุขภาพอนามัย เช่น มีการตรวจสุขภาพเด็กโดยครูและแพทย์ พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
3. การจัดอาหารให้รับประทานครบตามหลักโภชนาการและเพียงพอ
4. จัดกิจกรรมทางด้านจริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น จัดให้เด็กได้พบ

พระ ร่วมกิจกรรมทางศาสนา วันสำคัญต่าง ๆ

5. จัดให้ครูและเด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนตามโอกาส เช่น กิจกรรมการแสดง กีฬา ฯลฯ

6. ให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน เช่น ให้ครูที่มีความรู้ไปเป็นวิทยากร ให้โรงเรียน ทำหน้าที่เสมือนห้องปฏิบัติการของสถาบันฝึกหัดครู ได้แก่ การรับนักศึกษาฝึกสอน และเป็นแหล่ง ความรู้แก่หน่วยงานอื่นมาศึกษาดูงาน ทดลองฝึกปฏิบัติงาน

7. นำชุมชนเข้ามาช่วยโรงเรียน เช่น การจัดตั้งกรรมการศึกษา การเชิญบุคคล ภายนอกมาให้ความรู้แก่ครูผู้สอน

โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531:46) ได้เสนอความคิดเห็นไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองและครูในโรงเรียนอนุบาลนั้น มีความสำคัญมากในการให้การศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก ถ้าขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็อาจทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่บรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างครู และผู้ปกครอง จึงมีผลต่อเด็กมาก ดังจะก่อให้เกิดผลดังนี้

1. ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองและครูในเรื่องของตัวเด็ก ควรมี โครงการปฐมนิเทศผู้ปกครองก่อนที่เด็กจะเข้าเรียน และเมื่อเปิดเรียนใหม่ ๆ ควรเปิดให้ผู้ปกครอง อยู่ที่โรงเรียนได้ โดยที่ทางโรงเรียนควรมีการวางแผน หรือประชุมให้ผู้ปกครองทราบแนวทางและ วิธีปฏิบัติร่วมกัน

2. การพูดคุยทางโทรศัพท์ เป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็วที่สุด เช่น เด็กเกิดเจ็บป่วย เป็นต้น

3. ประชุมผู้ปกครองอย่างมีแผนการ โดยทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ทราบทัศนะหรือ ความรู้สึกของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น กิจกรรมใดที่ทุกฝ่ายมีความรู้ความ เข้าใจและพึงพอใจ และกิจกรรมใดที่ไม่เห็นด้วย โรงเรียนจึงควรคำนึงในเรื่องนี้อย่างรอบคอบ

วรนาท รักสกุลไทย (2532:1-3) กล่าวเน้นว่าการจัดปฐมนิเทศ ผู้ปกครองเด็กอนุบาล เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก เพราะเป็นโอกาสของโรงเรียนที่จะได้ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองใน เรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องจุดมุ่งหมายของการสอนเด็กในระดับอนุบาลศึกษา ให้มีความเข้าใจ หลักการเตรียมความพร้อม ตลอดจนระเบียบและนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยป้องกันการ เข้าใจผิดหรือปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างบ้านกับโรงเรียนอีก ด้วย เนื้อหาสาระที่โรงเรียนควรจัดปฐมนิเทศ คือ การให้ความรู้เรื่องการจัดประสบการณ์และ

กิจกรรมในโรงเรียน ได้แก่ แนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) ชั้นอนุบาล จุดมุ่งหมายของ การจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล เป็นต้น นอกจากนี้ก็อาจจัดให้มีเรื่องของโรงเรียนที่ผู้ปกครองควร ทราบ และการกล่าวต้อนรับ การแนะนำบุคลากร อาคารสถานที่ การนำชมห้องเรียนและการ อภิปรายซักถาม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่โรงเรียนอนุบาลควรจะต้องจัดให้มันนอกเหนือจาก การจัดประสบการณ์และกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันแล้ว การจัดกิจกรรมเสริมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งโรงเรียนอาจจะจัดได้คือ การเผยแพร่สาร จดหมาย ข่าว จุลสาร วารสาร ฯลฯ การจัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง การเชิญผู้ปกครองเข้ามาร่วมกิจกรรม การเรียนการสอนบางโอกาส การเชิญผู้ปกครองมาให้ความรู้กับนักเรียน การจัดป้ายนิเทศให้ ความรู้ ก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกด้วย

การจัดบุคลากรในโรงเรียนอนุบาล

การให้การศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กในวัยต้นเป็นเรื่องสำคัญมาก สังคมทั่วไปทุกแห่ง ทั้งในอดีตและปัจจุบันยังไม่ได้ให้ความเอาใจใส่ต่อประสบการณ์และการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้มาก- หมายนักด้วยถือกันว่า เด็กยังไม่รู้ประสีประสา การเลี้ยงดูและอบรมก็แล้วแต่บิดามารดา และสิ่ง แวดล้อมในเยาว์วัยชักจูงโน้มนำไป แต่ในปัจจุบันและอนาคตได้มีการเอาใจใส่ต่อการศึกษาอบรม เด็กวัยนี้มากขึ้นทุกที วัยต่อ ๆ มาสิ่งที่ผ่านเข้ามาให้เรียนรู้เป็นประสบการณ์จะมีให้กับการจัดการ ศึกษาอบรมให้แก่เด็กวัยนี้มากขึ้น ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีหน้าที่รับผิดชอบกับเด็กโดยตรงคือ บิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ใกล้ชิด คนเลี้ยง และท้ายสุดคือ ครู หรือผู้ดูแลเด็กในโรงเรียนอนุบาล (จันทวรรณ เทวรักษ์ 2527:29-30) ซึ่งความคิดเห็นในเรื่องการจัดบุคลากรในโรงเรียนอนุบาล นี้ ราชี ทองสวัสดิ์ (2527:670-673) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ช่วยให้การศึกษาแก่เด็กระดับนี้เป็นไป แบบไหน ผลจะบังเกิดอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่กล่าวคือ ไปด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมแก่เด็ก ระดับอนุบาลศึกษา การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับความเอา ใจใส่ของผู้บริหาร ดังนั้นการจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์กับเด็กเต็มที่มี ผู้บริหารควร เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาพอสมควร คุณลักษณะที่ผู้บริหารสถาน ศึกษาควรมีคือ เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจหลักการจัดการศึกษาระดับนี้ สามารถพิจารณาตัวผู้เข้า ทำงานได้เหมาะสม เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ และเป็นผู้มีใจกว้างไม่หวงวิชา

ครู ครูในระดับอนุบาลศึกษา หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กซึ่งรวมทั้งผู้ที่มีวุฒิครูทางด้านการศึกษา วุฒಿಯ่างอื่น ตลอดจนผู้ที่ไม่มีความรู้ทางครูแต่ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน อาจใช้ชื่อต่างกันไป เช่น ผู้ดูแลเด็ก ซึ่งในที่นี้จะรวมเรียกว่า ครูอนุบาล ครูอนุบาลควรมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ จบการศึกษาทางด้านอนุบาลศึกษา หรือควรผ่านการอบรมจนมีความรู้ความเข้าใจ หลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายเนื้อหาของมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจความสำคัญของการเล่นต่อการเรียนรู้ของเด็กวัย 3-6 ขวบเป็นอย่างดี และสามารถจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม วัสดุของครูที่จะปฏิบัติต่อเด็กว่ามีเพียงใด จับใจต่อการที่จะนำเหตุการณ์หรือวัสดุอุปกรณ์ที่พบเห็นในขณะใดขณะหนึ่งเข้ามาให้เด็กเรียนรู้ได้ และมีบุคลิกภาพ นิสัยใจคอเหมาะที่จะอยู่กับเด็กเล็ก ๆ มีวาจาไพเราะอ่อนหวานเป็นแบบอย่างแก่เด็กได้

พี่เลี้ยง ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูมีส่วนช่วยในการจัดสภาพการจัดการเรียนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนมาก เนื่องจากปริมาณเด็กต่อห้องเรียนสูง ครูไม่อาจทำหน้าที่ตามลำพังได้เต็มที่ พี่เลี้ยงจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่จะช่วยเตรียมงานได้ นอกจากนี้พี่เลี้ยงจะเป็นผู้ช่วยทำความสะอาด เครื่องเล่น ที่วางของ ตลอดจนห้องเรียน ช่วยจัดห้องเรียนให้เรียบร้อยน่าอยู่ การจัดผู้เข้าทำหน้าที่พี่เลี้ยงจึงต้องพิจารณาบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน รักเด็ก เพราะจะต้องคอยช่วยเหลือเด็กยามจำเป็นด้วย เป็นคนที่รักความสะอาดจะเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแก่เด็กด้วย

ผู้ปกครอง การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาจะประสบผลสำเร็จที่ดีย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปกครองด้วยไม่น้อย หากผู้ปกครองไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการศึกษาระดับนี้ก็จะอุปสรรคอันใหญ่หลวงต่อการพัฒนาเด็ก และในทางตรงกันข้ามหากผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจและมองเห็นประโยชน์ที่เด็กจะได้รับครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ก็จะเป็นตัวใหญ่ที่ส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดประสบการณ์และกิจกรรมที่เหมาะสมแก่เด็ก

ในด้านการจัดบุคลากรในโรงเรียนอนุบาลนี้ เบญจา แสงมลิ (2529:28) ได้เสนอแนะว่า ครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บริหารงานในโรงเรียนให้ดำเนินงานไปตามนโยบายของกระทรวงเจ้าสังกัด มีความรู้การอนุบาลศึกษา ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงหรือปริญญา เฉพาะครูใหญ่ของโรงเรียนเอกชนถ้ามีวุฒิทางการศึกษาไม่ใช่วิชาเอกทางอนุบาลศึกษาแล้ว ต้องได้วุฒิทางครูและผ่านการอบรมวิชาอนุบาล ส่วนครูผู้สอน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลและอบรมเด็กอย่างถูกวิธี อย่างน้อยควรมีความรู้ด้านอนุบาลศึกษาระดับวุฒิประกาศนียบัตรวิชาอนุบาลหรือปริญญา สำหรับพี่เลี้ยงเด็ก ที่หมายถึงผู้ทำ

หน้าที่ช่วยเหลือครูในการดูแลเลี้ยงเด็กให้ปลอดภัยและเรียบร้อย ได้ผ่านการอบรมเรื่องดูแลเลี้ยง
เด็ก วุฒิไม่ต่ำกว่าการศึกษามัธยมศึกษา แม่ครัว คุมงานการโรง ครัวมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง
สะอาดเรียบร้อย ชยัน ทำหน้าที่ตามที่โรงเรียนกำหนดให้

ในด้านการกำหนดอัตรานักเรียนกับอัตราครูต่อชั้นเรียนมีดังนี้

นักเรียนชั้นอนุบาล ชั้นหนึ่งจำนวน 15-20 คน ครู 1 คน

นักเรียนชั้นอนุบาล ชั้นหนึ่งจำนวน 20-25 คน ครู 1 คน

ถ้ามีนักเรียนเกิน 25 คนในห้องเรียน แต่ไม่เกิน 35 คน ต้องมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ
1 คน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีนโยบายการจัดบุคลากรไว้เป็นแนวเดียวกัน
คือ กำหนดว่าโรงเรียนต้องจัดให้มีบุคลากร คือ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด
ไว้ในพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน และนอกจากนี้ต้องจัดให้มีครูพ้องเพียงกับจำนวนชั้นเรียนและ
นักเรียน โดยคิดจำนวนนักเรียนที่มีในห้องเรียน 25 คนต่อครู 1 คน ถ้ามีนักเรียนเกิน 25 คน
แต่ไม่เกิน 35 คน ต้องมีพี่เลี้ยงอีกหนึ่งคน

นอกจากนี้ นักการศึกษาได้กล่าวเน้นให้เห็นความสำคัญในด้านการจัดเตรียมบุคลากร
ของโรงเรียนอนุบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือครูอนุบาล ซึ่ง ฟูลเลอร์ (Fuller 1961:19-20)
ได้กล่าวว่า การวิจัยที่ผ่านมาไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่า ครูอนุบาลที่ประสบความสำเร็จนั้นเป็น
เพศใด อายุเท่าใด ระดับการศึกษาเพียงใด แม้แต่ศึกษานิเทศก์ หรือผู้บริหารการศึกษา ก็ยังไม่
สามารถวัดความสำเร็จของครูอนุบาลได้ และในขณะเดียวกัน การสะสมข้อมูลเกี่ยวกับครูอนุบาล
ทำได้ไม่ละเอียด แต่อย่างไรก็ตามก็มีการยอมรับกันว่า ครูอนุบาลจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญคือ ชอบ
กันคว่าทดลอง มีความรู้ในวิชาที่ตนสอน และมีประสบการณ์ในการยืดหยุ่นวิธีการสอนมาใช้กับเด็ก
และ มัวร์ (Moore 1966:5) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ครูอนุบาลเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงาน
ด้านอนุบาลศึกษา และมีความต้องการความก้าวหน้าทางอาชีพ จึงควรมีส่วนร่วมในการวิจัย
เพราะครูเป็นผู้ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ครูควรรับรู้และเลือกใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ และควรเลือกสรร
ประสบการณ์อันมีค่าให้แก่เด็ก ส่วน ลัดดา นิลละมณี (2524:157-158) ได้กล่าวถึงบุคลิกลักษณะ
ของครูไว้สอดคล้องเช่นกัน ครูอนุบาลควรมีลักษณะสำคัญคือ รักเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก
เมตตากรุณา อารมณ์ดีใจเย็น ชยันอดทน ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ยิ้มแย้มแจ่มใส ตัดสินใจดี คล่องแคล่ว
ว่องไว ตรงต่อเวลาและหน้าที่ มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก
ชอบศิลปะ รับฟังคำพูดและคำตอบของเด็ก ให้ความร่วมมือกับพ่อแม่และผู้ปกครองเด็ก และมีการ

ประเมินผลการปฏิบัติงานของตน

กล่าวสรุปได้ว่า ในการจัดดำเนินการในโรงเรียนสิ่งสำคัญที่จะเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก นั้น การจัดบุคลากรได้อย่างเหมาะสมนอกจากจะมีผู้บริหารที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัด อนุบาลศึกษาแล้ว ครูอนุบาลก็มีความสำคัญ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า เด็กวัยอนุบาลศึกษามีความ สำคัญเพียงใด ครูระดับอนุบาลก็ย่อมมีความสำคัญเพียงนั้น เพราะครูเป็นผู้ซึ่งช่วยให้เด็กซึ่งอยู่ใน วัยพัฒนาทุกด้านอย่างรวดเร็ว ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของ การพัฒนาขั้นต่อไป หรืออาจเป็นผู้ทำให้พัฒนาการของเด็กล่าช้า ชะงักงันและอาจนำไปสู่ความ ล้มเหลวในวัยต่อมาได้ จึงมีผู้กล่าวว่า "ครูระดับอนุบาลเป็นผู้ที่มีคุณอนันต์ มีโทษมหันต์" ดังนั้นครู ระดับนี้จึงควรมีคุณลักษณะซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก

เทคนิคและกลวิธีสอน

ในการสอนเด็กระดับอนุบาลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเทคนิคการสอนหลาย ๆ วิธี เนื่องจากว่าเด็กวัยนี้ยังเล็กอยู่มาก จึงมีข้อจำกัดในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ และสังคม ดังนั้นเทคนิคในการสอนจึงนิยมสอนแบบทางอ้อมมากกว่าที่จะสอนแบบทางตรงดังที่ใช้ สอนเด็กระดับประถมศึกษาหรือระดับอื่น

สำหรับเทคนิคในการสอนที่เหมาะสมกับเด็กวัย 4-6 ขวบนั้น ประภาพรรณ เอี่ยมสุภาพิช (2528:529-533) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. การบอก วิธีการสอนที่ง่ายที่สุดได้แก่ การที่ครูบอกข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ซึ่ง การบอกนั้นบางครั้งทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี การบอกนั้นนอกจากจะเป็นการบอกถึงข้อมูลแล้วยังจะ เป็นการบอกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่เด็กไม่สามารถจะค้นหาได้ด้วยตัวเอง แต่การบอกนั้นเป็นเทคนิคที่ไม่ค่อยเหมาะสมกับการสอนเด็กวัย 4-6 ขวบนัก เพราะการบอกเป็น การสื่อสารทางเดียว เด็กมีโอกาสตอบสนองน้อยมาก

2. การฟัง การฟังเป็นเทคนิคการสอนที่วิธีหนึ่งที่ครูควรนำมาใช้เพราะเด็กวัยนี้ ช่างพูด ครูจึงต้องฟังเด็กพูดหรือแสดงออกอย่างตั้งใจ เพราะการที่ครูสนใจฟังเด็กนั้น จะเป็นการ สร้างบรรยากาศให้เด็กรู้ว่าครูยอมรับเด็ก และรับฟังความคิดเห็นของเขา และเป็นการ แสดงให้เห็นว่าครูให้การสนับสนุน การฟังทำให้ครูรู้เรื่องและเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็กมากขึ้น ซึ่ง จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนประเมินประสพการณ์การเรียนรู้ของเด็กอีกด้วย

3. การถามคำถาม เป็นเทคนิคการสอนที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง เพราะเป็นการช่วยในการสื่อสารระหว่างครูกับเด็ก เป็นการสำรวจความคิดของเด็ก ตลอดจนการเพิ่มความสามารถในการคิดของเด็กด้วย คำถามที่ครูสามารถนำมาใช้ได้มี 2 ลักษณะคือ คำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด

3.1 คำถามปลายเปิด เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมากในการสอน เพราะคำถามแบบนี้จะช่วยให้เด็กได้คิดในหลาย ๆ ทิศทาง ซึ่งทำให้สามารถที่จะประเมินความคิดของเด็กได้ จะทำให้เด็กได้ใช้ความรู้ ตลอดจนตัดสินใจ ซึ่งทำให้เด็กได้มีความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น หรือเกิดความคิดที่หลากหลายขึ้น นับได้ว่าเป็นการยกระดับความคิดของเด็กอีกด้วย

3.2 คำถามปลายปิด เป็นคำถามที่เฉพาะเจาะจง ตอบได้ในทิศทางเดียวกัน เป็นคำถามที่มักจะเน้นความรู้ ความจำของเด็ก

การใช้คำถามของครู ไม่ว่าจะเป็นแบบปลายเปิดหรือปลายปิด สิ่งที่ต้องคำนึงคือ เนื้อหาของคำถามต้องเกี่ยวข้องกับการกระทำ และประสบการณ์ของเด็ก การใช้คำถามบ่อยครั้งเกินไป ก็จะทำให้เด็กรู้สึกไม่พอใจได้เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไม่มั่นคง และถูกรบกวน เนื่องจากไม่แน่ใจว่าจะตอบถูกหรือไม่ อีกทั้งเมื่อตอบไปแล้ว คำตอบนั้นจะได้รับการยอมรับหรือไม่ ในการใช้คำถามครูจึงควรระมัดระวังคำถามที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเด็ก หรือเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของเด็ก เพราะจะทำให้เด็กเกิดความไม่สบายใจได้

4. การใช้การเสริมแรงทางบวก การสอนเด็กวัยนี้ครูควรรู้จักใช้การเสริมแรงทางบวกให้เหมาะสม เพราะเด็กเล็กมักจะเข้ามาให้ครูทอดแสดงความสนใจและให้การชมเชย และไม่ชอบการถูกลงโทษหรือไม่เป็นที่สนใจของครู ดังนั้นครูสามารถนำไปใช้วางเงื่อนไขพฤติกรรมเด็กได้ โดยที่ครูใช้การเสริมแรงทางบวก ได้แก่ การกอด การให้ความสนใจ และการชมเชยเด็ก เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม และอาจจะไม่ให้ความสนใจ หรือให้การลงโทษเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การกระทำเช่นนี้จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้เร็วยิ่งขึ้น ในการใช้การเสริมแรงทางบวกนั้น ครูจะต้องระวังอย่าใช้ให้มากจนเกินไป

5. การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการบอกให้เด็กรู้ว่า เขามีความก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว ซึ่งคล้ายกับการเสริมแรงนั่นเอง และยังเป็นการบอกให้เด็กรู้พฤติกรรมที่เขากระทำนั้น ถูกทิศทางหรือไม่ จะเป็นการทำให้เด็กเกิดความแน่ใจสิ่งที่เขาทำมากยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการวิเคราะห์และประเมินการกระทำมากยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการวิเคราะห์และประเมินการกระทำของเด็กด้วย

6. การใช้ตัวแบบ ครูนับว่าเป็นตัวแบบที่สำคัญของเด็กทุกอย่างที่ครูกระทำหรือพูดจะติดอยู่ในความจำของเด็ก จากงานวิจัยของ แบนดูรา และ วอลเตอร์ (Bandura and Walter, 1963) ได้พบว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากการสังเกตตัวแบบแล้วลอกเลียนแบบมากกว่าที่จะเรียนรู้จากการได้รับการเสริมแรง เด็กจะลอกเลียนแบบจากบุคคลที่สำคัญและอยู่ใกล้ชิดกับตัวเขา เช่น จากผู้ปกครอง ครู และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

7. การสังเกต ครูที่สอนเด็กอนุบาลต้องเป็นบุคคลที่สนใจและคอยสังเกตเด็กอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเวลาในขณะที่เด็กเล่นหรือทำงาน จะอยู่ในกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ หรือเล่นคนเดียวก็ตาม การสังเกตเด็กนั้นจะทำให้ครูรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น จะสามารถป้องกันแก้ไขได้ทันที่ เพื่อความปลอดภัย อีกทั้งทำให้เด็กอยู่ภายใต้สภาพที่เหมาะสม การสังเกตนั้นครูควรกระทำอย่างต่อเนื่อง และควรจะสังเกตการปฏิสัมพันธ์ของเด็กทั้งต่อเด็กด้วยกัน ต่อผู้ปกครองและต่อวัตถุด้วย

8. การดูแล เด็กวัยนี้ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการความรัก ความอบอุ่น การแสดงถึงความต้องการของเด็กนั้น เขาจะแสดงออกมาอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนและเปิดเผย เช่น การแสดงความรักต่อครูโดยการเข้าไปกอด หรือบอกครูว่าเขารักครู เป็นต้น การให้การดูแลเด็กเป็นกลวิธีที่จะช่วยให้การสอนของครูประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นและรับรู้ว่าได้รับการยอมรับ ซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก

9. การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นกลวิธีที่มีประโยชน์มากวิธีหนึ่ง เพราะจะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น แม้ว่าเด็กวัยนี้จะมีช่วงเวลาความสนใจจำไม่สามารถทำอะไรได้นานและยึดตนเองเป็นศูนย์กลางก็ตาม แต่การให้ทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ทำให้เด็กได้พัฒนาตัวเองทางด้านสังคม สติปัญญา เด็กจะเริ่มมองเห็นแง่คิดของคนอื่นนอกเหนือจากแง่คิดของตัวเอง และจะทำให้เด็กเริ่มปรับความคิดของตนให้เข้ากับกลุ่มได้

อุคมลักษณ์ กุลพิจิตร (2531:179-180) ได้กล่าวถึงกลวิธีการสอนสำหรับครูระดับอนุบาลจะนำไปใช้มีหลายวิธีด้วยกันคือ

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปในแนวทางที่เราต้องการ เช่น อะไรที่ต้องเปลี่ยน พฤติกรรมเกิดขึ้นเมื่อไร ต้องมีการวางแผนเป็นระบบและเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จ และมีการให้รางวัล

2. การจัดทัศนศึกษาเป็นการใช้ทรัพยากรในห้องเรียนหรือในชุมชน และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทั้งยังสอนให้เด็กเรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. การสาธิตการสอนเป็นสิ่งที่ได้ทดลองกับของจริง การแสดงออกโดยการสาธิตของครูจะประกอบกับการให้เหตุผลในการกระทำด้วย แต่ต้องมีความพอดีในตัวของมันเอง
4. การทดลอง ซึ่งเหมาะสมมากในการใช้กับเด็ก เพราะเด็กได้ค้นพบเกิดความคิดรวบยอดด้วยตัวเอง ได้สังเกต ทดลอง ค้นพบ อันจะส่งผลถึงการแก้ปัญหา การได้ฝึกฝนทักษะของเด็กในการหาคำตอบ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติที่ดีจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. การจัดกลุ่ม ซึ่งต้องคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการ ความสามารถ และวัยของเด็กเป็นสำคัญ
6. การอภิปราย เป็นการให้เด็กได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจเปลี่ยนทัศนคติได้ เพราะถ้าหากไม่มีการแสดงความคิดเห็น เด็กอาจจะคิดสิ่งนั้นอยู่ในใจในบางเรื่องไปนาน เช่น การได้อภิปรายหลังการฟังนิทาน เป็นต้น
7. การฝึกฝน โดยฝึกเกี่ยวกับทักษะทางร่างกาย เช่น กระโดด ผูกเชือก รองเท้า ฯลฯ แต่ไม่ควรทำมากเกินไปเด็กจะเบื่อ
8. การให้งานเด็กไปทำเองที่บ้าน ซึ่งอุปกรณ์ที่ให้ไปต้องมีการออกแบบอย่างเหมาะสม เวลาที่ให้ต้องไม่นานเกินไป
9. การสังเกตเด็ก ครูต้องสังเกตเด็กโดยเฉพาะด้านสุขภาพ ครูจะเห็นผลทันทีและได้ข้อมูลย้อนกลับด้วย
10. การแก้ปัญหา ใช้มากในการสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ โดยครูอาจสร้างสถานการณ์ขึ้นมา แล้วให้เด็กช่วยกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ครูต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะของเด็กเป็นสำคัญว่า ครูควรจะให้คำแนะนำได้มากน้อยแค่ไหน
11. การตั้งคำถามให้เด็กคิดค้นหาคำตอบ โดยคำถามของครูจะเป็นตัวหลักให้เด็กหาคำตอบ
12. การเล่น เด็กเรียนรู้ด้วยการเล่น ซึ่งการเล่นเป็นธรรมชาติของเด็ก เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงและยังได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน เช่น สังคม อารมณ์จิตใจ สติปัญญา ร่างกาย
13. การบูรณาการ การผสมผสานเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ เข้ามาหลาย ๆ รูปแบบ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

14. การจัดศูนย์การเรียนรู้ เป็นการให้เด็กดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งลักษณะกิจกรรมครูต้องเตรียมไว้ให้ เด็กเป็นผู้ทำกิจกรรมโดยครูไม่ต้องเข้าไปสอนหรือเข้าไปควบคุมตลอดเวลา

15. การสอนซ่อมเสริม เป็นการปล่อยให้เด็กมีอิสระในการช่วยสอนเพื่อนหรือแนะนำเพื่อน

เพื่อการให้จัดการศึกษาระดับอนุบาลเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะมีชีวิตที่ดีในอนาคต ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานให้แก่เด็ก ทั้งนี้ครูจึงต้องรับบทบาทและรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเอง ขณะเดียวกันก็ควรจะได้ปรับปรุงพัฒนาการสอนอย่างเป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่องกันโดยไม่หยุดนิ่งด้วยตัวเอง

การนิเทศการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

ในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลนั้น นอกจากครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นผู้ปฏิบัติ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมแล้ว ยังมีบุคคลอื่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการศึกษาระดับนี้อีกหลายฝ่ายด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ผู้นิเทศการศึกษา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผู้นิเทศการศึกษาจะต้องทำงานรวมกันอย่างใกล้ชิดกับครูผู้สอน ดังนั้นครูอนุบาลจึงควรทำความเข้าใจและเห็นคุณค่าของการนิเทศการศึกษาระดับอนุบาล

ราศี ทองสวัสดิ์ (2528:356) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้ให้การนิเทศไว้ว่า ต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำในด้านวิชาการได้ดี มีความรู้ความชำนาญด้านอนุบาลศึกษา สามารถช่วยวางแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ด้วย นอกจากนี้อาจพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้างคู่มือประกอบให้ ในกรณีที่ครูยังไม่เข้าใจวิธีสอนก็ช่วยสาธิตการสอนให้ดูได้ แต่การนิเทศการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษาปัจจุบันผู้ให้การนิเทศไม่มีความรู้ความเข้าใจการจัดการศึกษาระดับนี้ดีพอ จึงมีปัญหาก่เกิดขึ้นคือ ไม่สามารถทำหน้าที่นิเทศทางวิชาการได้ จึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานงานเท่านั้น

ในด้านกิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่ดำเนินในระดับนี้ ผู้นิเทศจะทำงานร่วมกับครูผู้สอนในเรื่อง แนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมสื่อการเรียน การประเมินพัฒนาการ ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย กิจกรรมการนิเทศการศึกษา ระดับอนุบาลศึกษาอาจใช้

กิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

พัชรี ผลโยธิน (ม.ป.ป.:32-34) ได้เสนอกิจกรรมการนิเทศการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไว้คือ

1. การประชุมพิเศษ เป็นการประชุมครั้งแรก เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้ความรู้ ความเข้าใจ ในงานที่จะต้องปฏิบัติ ช่วยให้ครูผู้สอนเข้าใจ เห็นความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อม สามารถปรับปรุง จัดประสบการณ์ให้เด็กได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายได้

2. การประชุมปรึกษาหารือ อาจจัดเป็นการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ เพื่อหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยกันแก้ปัญหา ให้ข้อเสนอแนะ ให้ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนแถลงผลงานต่าง ๆ เกี่ยวกับงานที่กำลังจะทำ กระทำแล้วหรือให้ความรู้เพิ่มเติม

3. การอบรมสัมมนา เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษาในระดับนี้ เมื่อมีปัญหาในทางปฏิบัติ หรือต้องการจะเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เพื่อช่วยให้ครูเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ การสัมมนาช่วยให้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหมู่เพื่อนครูด้วยกัน และสามารถรวบรวมข้อมูล ข้อสรุปต่าง ๆ ไปใช้ในการปฏิบัติงานต่อไป

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีที่จะช่วยให้ครูได้รับความรู้จากวิทยากรและลงมือปฏิบัติงานแก้ปัญหา หรือศึกษาด้วยกันเป็นกลุ่มย่อย ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการจะได้ผลงานหรือคำตอบเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ช่วยให้คำแนะนำปรึกษา

5. การพบปะสนทนา เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้รับคำแนะนำอย่างใกล้ชิดเมื่อเกิดปัญหาทางวิชาการ บรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเอง และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ให้การนิเทศกับครู จะช่วยให้การนิเทศได้รับผลดี

6. การสังเกตการสอน บางครั้งผู้นิเทศและผู้บริหารโรงเรียนจะมาสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียน เพื่อจะได้แนะนำหรือข้อเสนอแนะแก่ครูได้ถูกต้อง มิใช่จับผิดครูผู้สอน

7. การสาธิตการสอน เพื่อให้ครูเห็นตัวอย่างที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับวิธีและเทคนิคการสอน ผู้นิเทศอาจเชิญครูหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความสามารถในเรื่องนั้น ๆ เป็นพิเศษมาสาธิตให้ครูดู จะช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจ มีความกระตือรือร้นหรือเกิดความคิดนำสิ่งที่พบเห็นไปปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

8. การศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้ครูได้เห็นวิธีการจัดการเรียนการสอนนอกเหนือจากที่ตนเองสอนอยู่ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูมีความคิดเปรียบเทียบและนำแนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสมมาปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพและยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ครูอีกด้วย

9. การบรรยายหรือปาฐกถา คือการเชิญบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายพิเศษเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องที่ครูส่วนใหญ่สนใจ

10. การแจกเอกสาร เป็นที่นิยมกันมากเพราะเกิดประโยชน์กับครูและช่วยครูได้มากสามารถใช้เป็นคู่มือการจัดกิจกรรมและเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งยังเป็นการเผยแพร่ผลงานของเพื่อนครูด้วยกันอีกด้วย

การจัดกิจกรรมการนิเทศนี้ น้อมศรี เทท และคณะ (2528:37-45) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้อีกว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการนิเทศการสอนนั้น เพื่อที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยผู้นิเทศจะทำงานร่วมกับครูในเรื่องเกี่ยวกับ เนื้อหา วิธีการสอน วัสดุอุปกรณ์ การวัดผล ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามที่ต้องการ วิธีการในการนิเทศเพื่อช่วยเหลือครู ควรจัดตามโอกาสและความเหมาะสม โดยใช้กิจกรรมการนิเทศคือ การประชุมเพื่อนิเทศครูหรือผู้ปกครอง การประชุมกลุ่ม การอบรมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การพบปะสนทนา การสังเกตการสอน การสาธิตการสอน การศึกษานอกสถานที่ การบรรยายหรือปาฐกถา การสร้างแบบเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียน คู่มือครู ชุดการสอน

กิจกรรมการนิเทศเหล่านี้ มีกิจกรรมที่สำคัญและสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนได้ผลคือ การประชุมกลุ่ม การพบปะสนทนา และการสังเกตการสอน

ดังนั้นการนิเทศการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาจึงมีความจำเป็นมาก เพราะจะทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ และเพื่อช่วยเหลือแนะนำครูให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก โดยอาศัยจากครูระดับนี้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการแก่เด็ก

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น นอกจากครูจะต้องสามารถนำแนวการจัดประสบการณ์มาวางแผนการจัดได้อย่างดีแล้ว ครูจะต้องมีความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย ซึ่งสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่ครูจะต้องจัดนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ประเภทธรณ เอี่ยมสุภาวดี (2528:536-537) ควรจะต้องจัดเพื่อให้สนองพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ของเด็กให้มากที่สุด การจัดเนื้อที่ของห้องและกิจกรรมต่าง ๆ ควรที่จะให้สนองความตื่นตัวทางร่างกายและสติปัญญาของเด็ก เช่น จัดมุมห้องสำหรับเล่นละคร มุมห้องที่เด็กจะต้องมีการเลือกเอาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไปไว้ตามมุมห้องต่าง ๆ ด้วย ซึ่งอุปกรณ์ที่นำมาไว้ในห้องนั้นควรจะช่วยประเทืองปัญญาให้แก่เด็ก ซึ่งของเหล่านี้อาจได้แก่ กล้องไม้ กล้องกระดาษ หลอดกาแฟ ดินน้ำมัน สี กระดาษ เป็นต้น การจัดเนื้อที่ของห้องถ้ามีถึง 40-50 ตารางฟุตต่อเด็ก 1 คนได้ จะนับว่าเป็นการดีมาก เพราะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กจะมีลักษณะก้าวร้าวเกิดขึ้น ถ้าเด็กขาดสถานที่ที่เด็กสามารถเคลื่อนไหวทำกิจกรรมที่ตนต้องการได้ นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมยังต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กอีกด้วย เด็กวัย 4-6 ขวบ ต้องการสถานที่ที่จะทำให้เขารู้สึกว่าปลอดภัยและต้องการในสิ่งที่ทำให้เขารู้ว่าอยู่ที่ไหน อะไรจะเกิดขึ้น และ ประคินันท์ อุปรมัย (2524:38-39) ได้กล่าวเน้นให้เห็นความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนไว้ว่า การจัดห้องเรียนและวัสดุในห้องเรียน เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ การจัดมุมกิจกรรมในห้องเรียน และการจัดวางวัสดุอุปกรณ์ในการสอน ล้วนมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กระดับอนุบาลศึกษาทั้งสิ้น

การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนนั้น เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ (2527:20-24) ได้เสนอแนวทางการจัดไว้ว่าอาจจัดทำได้ด้วยการจัดมุมการเรียนรู้หลาย ๆ มุมขึ้นในห้องเรียน มีเนื้อที่กว้างขวางพอจะจัดกลุ่มและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ให้มุมการเรียนรู้ตั้งอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของห้อง มุมแต่ละแห่งประกอบด้วย โต๊ะ เก้าอี้ ตู้ หิ้ง ชั้นหรือวัสดุอื่น ๆ สำหรับเก็บและแสดงอุปกรณ์การเรียนประจำมุม โต๊ะ เก้าอี้สำหรับทำงานควรมีกระจัดกระจายนอกห้องบ้าง เพื่อความสะดวกในการทำงานตามความสนใจของเด็กที่ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่มารบกวน ซึ่งในการจัดนี้หลักการสำคัญที่ครูควรคำนึงถึงคือ การถูกสุขอนามัยและความสะดวกสบายในการเคลื่อนไหว เปลี่ยน-

แปลงกิจกรรม หยิบจับ ค้นหาหรือเลือกอุปกรณ์วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง และถ้ามีเพียงพอครูและนักเรียนอาจดัดแปลงหรือใช้วัสดุอื่นแทนได้ เช่น ถ้าไม่มีโต๊ะเก้าอี้พอก็ใช้เสื่อหรือนั่งกับพื้นแทน ชั้นเรียนหนึ่ง ๆ อย่างน้อยควรจัด 2 มุม หรืออาจมีมุมอื่นเพิ่มขึ้นได้ มุมที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนอาจมีดังนี้

1. มุมหนังสือ เป็นที่รวบรวมหนังสือและสิ่งพิมพ์หลายประเภทที่มีระดับความยากง่ายต่างกัน
2. มุมฝึกเขียน เป็นที่จัดกิจกรรม อุปกรณ์และวัสดุต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเขียนเส้นที่ประกอบเป็นตัวอักษร และกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการเขียนต่าง ๆ
3. มุมธรรมชาติ เป็นที่เก็บอุปกรณ์เครื่องมือค้นคว้าทดลองทางวิทยาศาสตร์เป็นที่แสดงผลงานทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนและเป็นที่ยอมรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ด้านนี้
4. มุมสังคม ประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์เช่น ภาพ บ้ายนิเทศ ฯลฯ และกิจกรรมที่เสนอแนะให้นักเรียนศึกษาหาความรู้และหาประสบการณ์ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม
5. มุมศิลปะ เป็นที่รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ช่วยผลิตงานจากความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นชิ้นเป็นอัน เช่น กระดาษ สี พู่กัน เศษผ้า เชือก กรรไกร แป้งเปียก นอกจากนี้ยังเป็นที่ยกผลงานและวัสดุอุปกรณ์ที่นักเรียนใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ
6. มุมเสริมทักษะ เสนอแนะอุปกรณ์และกิจกรรมสร้างเสริมทักษะอื่นนอกเหนือจากที่จัดไว้แล้วในมุมอื่น ๆ สำหรับเด็กเล็กครูควรรวบรวมอุปกรณ์ของเล่นที่เสริมสร้างความพร้อมไว้ที่นี่ และอาจเป็นอุปกรณ์เกมต่าง ๆ ทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีแบบฝึกหัดทักษะต่าง ๆ วางไว้
7. มุมก่อสร้าง ประกอบด้วยแท่งไม้ขนาดต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนนำมาต่อหรือก่อสร้างเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามความคิดสร้างสรรค์
8. มุมงานไม้ ประกอบด้วยเครื่องมือช่างไม้จำลอง ให้นักเรียนได้รู้จักวิธีใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการตอก เลื่อย ไส เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก
9. มุมดนตรี ประกอบด้วยเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ขนาดย่อส่วนให้นักเรียนได้เล่น เคาเซ คีค สี ที เป่า เพื่อเรียนรู้เรื่องเสียง เกิดความสนุกสนานและผ่อนคลายอารมณ์
10. มุมบ้าน ประกอบด้วยเครื่องใช้ต่าง ๆ ในบ้านขนาดย่อส่วนเพื่อให้นักเรียนได้เล่นบทบาทสมมุติเลียนแบบผู้ใหญ่

11. มุมอิสระ เป็นมุมที่เด็กได้นั่งเล่น นอนเล่นอย่างอิสระ ประกอบด้วย เลื่อ หมอน เก้าอี้

12. มุมเลอะ เป็นมุมที่มีน้ำและทรายให้เด็กเล่น และมีอุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น ขวดน้ำพลาสติก ถ้วยน้ำ เครื่องตวงต่าง ๆ และเครื่องเล่นทราย

มุมการเรียนรู้เหล่านี้ อาจจัดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการ และความจำเป็นที่นักเรียนและครูเห็นสมควรร่วมกัน แต่สิ่งสำคัญที่ครูและนักเรียนต้องยึดถือเป็นแนวเดียวกันคือ วิธีการใช้มุมการเรียนรู้ ทั้งครูและนักเรียนได้มีกำหนดกฎเกณฑ์ร่วมกัน เช่น การยืมและส่งคืน หนังสือ วิธีใช้อุปกรณ์ การเก็บรักษาอุปกรณ์ ตลอดจนมารยาทในการทำงาน นอกจากนี้เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องพยายามเชื่อมโยงความสนใจของเด็กไปสู่การเรียนรู้ที่มีเหตุผลและมีความหมาย มิฉะนั้นแล้วกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์จะเป็นเพียงเครื่องให้ความบันเทิงแก่นักเรียนเท่านั้น นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531:7-9) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่า การจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับพัฒนาการและสภาพแวดล้อมของเด็กนั้น สิ่งที่ต้องดำเนินการคือ ควรจัดให้มีพื้นที่กว้าง สะดวกต่อการเคลื่อนไหวและทำกิจกรรม มุมเล่นต่าง ๆ มีพื้นที่เพียงพอให้เด็กทำกิจกรรมได้สะดวก แบ่งพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นสัดส่วน โดยใช้ชั้นวางของเตี้ย ๆ ฉากม่านกัน เพื่อให้ครูสามารถสังเกตเด็กได้ตลอดเวลา มุมบ้านและมุมบล็อกควรอยู่ใกล้กันเพราะใช้วัสดุอุปกรณ์และของเล่นบางอย่างรวมกันได้ ส่วนมุมที่มีเสียงดัง เช่น มุมบ้าน มุมดนตรี ไม่ควรอยู่ใกล้กับมุมสงบ เช่น มุมหนังสือ

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน มีความสำคัญไม่น้อยกว่าสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเลย กล่าวคือ พื้นที่นอกห้องที่เด็กเล่นแต่ละคนควรมีอย่างน้อยประมาณ 100-150 ตารางฟุต เพื่อที่เด็กจะได้ใช้พื้นที่เหล่านั้นสำหรับการกระโดด การปีน ตลอดจนการออกกำลังกายต่าง ๆ เพื่อที่จะพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ได้ การจัดพื้นที่ของสนาม ตลอดจนติดตั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้มากที่สุดและความปลอดภัยในการใช้ด้วย สนามไม่ควรเป็นคอนกรีตทั้งหมด แต่ควรจะมีบางส่วนเพื่อให้เด็กได้ใช้จักรยานเล่นได้ และจะต้องมีพื้นที่ที่เด็กสามารถทำกิจกรรมการชုคดีน การชุกทราย ตลอดจนการปลูกต้นไม้ได้ ส่วนอุปกรณ์ที่จะติดตั้งนั้น จะต้องพิจารณาว่า อุปกรณ์ใดสามารถจะโยกย้ายและนำไปใช้ในห้องได้ ก็ไม่ควรจะติดตั้งอย่างถาวร ควรจะเก็บไว้และติดตั้งเมื่อต้องการใช้เท่านั้น (ประภาพรรณ เอี่ยมสุภษิต 2528:539-540)

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กทั้ง
ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการจัดวัสดุอุปกรณ์ การจัดพื้นที่ภายในห้องเรียนให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหว
และกิจกรรมการจัดมุมเล่นต่าง ๆ ภายในห้องเรียน รวมทั้งการจัดพื้นที่ภายนอกห้องเรียน จัดที่
เล่นและเครื่องสนามให้เหมาะสมและคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก และจัดให้สนองความต้องการ
และความสนใจจะนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก

การจัดอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

โรงเรียนอนุบาลควรให้ความสำคัญกับสถานที่ตั้ง ควรเป็นสถานที่ที่ปลอดภัย ไม่อยู่ริม
ถนนใหญ่ มีสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีหรือมีสิ่งสกปรก ชุมชนวุ่นวายหรือมีโจรผู้ร้ายในบริเวณนั้น (โสภาพรณ
ชยสมบัติ 2528:26) แต่โรงเรียนอนุบาลควรอยู่ใกล้ชุมชนไปมาสะดวก ควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า
150 ตารางวา สำหรับโรงเรียนอนุบาลขนาดเล็ก และเพิ่มเนื้อที่ตามจำนวนเด็ก มีพื้นที่เรียบ
ใช้เป็นสนาม มีรั้วไม่ใหญ่ รอบโรงเรียนควรมีรั้ว และปลูกไม้ดอก ไม้ใบให้ร่มรื่นสวยงาม ส่วน
อาคารเรียนอนุบาลควรสร้างเป็นอาคารชั้นเดียว ถ้าใช้อาคารสองชั้นควรจัดชั้นเรียนอนุบาลไว้
ชั้นล่าง อาคารควรมีระเบียงกว้างเพื่อประโยชน์ใช้สอยได้ (เบญจมา แสงมลิ 2528:26-27)

ในด้านการจัดสนามและพื้นที่ภายนอกอาคารนั้น นิคม ทาแดง และ กมลวรรณ ลิขินาทร
(2528:201-202) กล่าวว่า การจัดพื้นที่ภายนอกอาคาร ควรจัดไว้ให้เด็กได้ใช้มากที่สุดเท่าที่
จะทำได้ เพราะเด็กมีความต้องการที่จะใช้มาก ถ้ามีปัญหาเรื่องความคับแคบของพื้นที่ควรจัดวาง
อุปกรณ์เครื่องเล่นบางส่วน และมีบางส่วนเป็นพื้นที่ว่างแล้วจัดกลุ่มเด็กให้เล่นเป็นเวลา การจัด
พื้นที่นอกอาคารต้องจัดให้เป็นสัดส่วน มีทางเข้าออกจากอาคารได้สะดวก ควรมีสิ่งกันหรือขอบ
ขอบเขต พื้นที่ควรปลูกไม้ให้ร่มเงาและให้ความสวยงาม ส่วนการจัดสนามเด็กเล่นตำแหน่งพื้นที่
เล่นควรอยู่ทางทิศใต้หรือตะวันตกเฉียงใต้ เพราะเป็นบริเวณที่รับแดดทั้งวันและลมพัดตลอดเวลา
การจัดอุปกรณ์เครื่องเล่นควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสนองประโยชน์ใช้สอยของ
เด็ก ใ้คอุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งควรมีวัสดุรองรับที่ปลอดภัย เช่น หวาย ชี้อ้อย แผ่นยาง

ในด้านการจัดห้องเรียน ห้องเรียนควรมีขนาด 7×9 เมตร หรือ 6×8 เมตร มีพื้นที่
กว้างใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน ทั้งเป็นที่รับประทานอาหารหรือใช้เป็นที่นอนของเด็ก (เบญจมา
แสงมลิ (2528:27) เนื่องจากห้องเรียนเป็นห้องที่เด็กใช้เวลาอยู่นานที่สุดในโรงเรียน การจัด
ให้ห้องเรียนมีพื้นที่พอเหมาะกับจำนวนเด็กและจัดให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีจะมีผลต่อการศึกษา
ของเด็กมาก แต่ถ้าจัดไม่ดีเท่าที่ควรก็จะเกิดผลเสีย เช่น เด็กไม่ตั้งใจเรียนและเด็กอาจจะขี้ขี้

การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ (นิคม ทาแดง และ กมลวรรณ ลิขินาทร 2528:164-165) ดังนั้น ควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมือนบ้าน ในห้องเรียนควรมีน้ำดื่ม ที่นอน หนังสือการ์ตูน ติครูบภาพที่มีสีสันสวยงาม จักรกระดาษต้นไม้ ควบคุมแสง เสียงให้พอเหมาะ พยายามสร้างบรรยากาศของห้องเรียนให้เป็นกันเอง ให้เด็กรู้สึกอบอุ่น มีความปลอดภัยและสะดวกสบาย ทั้งควรจัดให้ห้องเรียนมีความเป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด (ราศรี ทองสวัสดิ์ 2529:388-389)

ดังนั้นการจัดอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนอนุบาลต้องคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถานที่แห่งแรกที่เด็กไปเพื่อการเรียนรู้โลกภายนอกเป็นครั้งแรกของชีวิต ซึ่งอาจเปรียบเหมือนบ้านหลังที่ 2 ของเด็ก ดังนั้นอาคารและสถานที่ต้องเหมาะสมกับเด็กวัยนี้ และโรงเรียนต้องจัดบรรยากาศให้ปลอดภัยและอบอุ่นคล้ายกับบรรยากาศในบ้าน ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรจัดให้มีได้แก่ พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมคือห้องเรียน ห้องนอน ห้องสำหรับบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และพื้นที่สำหรับผู้ปกครอง

การจัดสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์

สื่อเป็นเครื่องช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา สื่อช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงโดยการผ่านประสาทสัมผัสคือ การสัมผัส การชิม การดม การฟัง การมอง นอกจากนี้สื่อยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และบางชนิดยังเปิดโอกาสให้เด็กฝึกคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการอีกด้วย

ราศรี ทองสวัสดิ์ (2528:347) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนสำหรับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลไว้ ตามลักษณะการใช้งานเป็น 3 ประเภท ดังนี้คือ

1. สื่อสำหรับเตรียมการสอนของครู ได้แก่ คู่มือครู เทป ภาพยนตร์ คู่มือและเอกสารประกอบการสอน เป็นต้น
2. สื่อสำหรับประกอบบทเรียน ได้แก่สื่อที่ได้มาโดยการจัดหา เช่น สื่อที่มีตามธรรมชาติพวกพืช สัตว์ ไม้ หิน ดิน หวาย และสื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ เช่น หุ่นประเภทต่าง ๆ ตุ๊กตา ผ้า เกมการศึกษา
3. สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ซึ่งได้มาโดยการจัดหา และโดยการผลิต โดยเฉพาะสื่อที่นำมาจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

นอกจากนี้ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิช (2529:3-7) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอน สำหรับชั้นอนุบาลไว้ว่า ประเภทของสื่อที่ควรจัดให้มีในโรงเรียนคือ สื่อประเภทวัสดุ เช่น สี ชอล์ก ภาพยนตร์ แผ่นภาพ หนังสือนิทาน สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น วิทยุ เครื่องฉายวีดิทัศน์ กระดานคำ ป้ายนิเทศ เครื่องใช้ประจำห้องเรียน และสื่อประเภทวิธีการซึ่งเป็นกระบวนการจัด กิจกรรม เช่น การสาธิต ทดลอง เล่นเกม เล่นบทบาทสมมุติ จัดสถานการณ์จำลอง

ในด้านการจัดอุปกรณ์เครื่องเล่นและเครื่องสนามสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษานั้น เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2529:236-242) ได้กล่าวไว้ว่า การเล่นเป็นวิธีการหรือทางที่เด็กจะช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความคิด ความเข้าใจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงรอบ ๆ ตัว และในการเล่นของเด็กมักจะมีของเล่นเป็นอุปกรณ์ ครูผู้สอนจึงควรรู้จักเลือกหรือสร้างอุปกรณ์ที่ช่วยให้การเล่นเป็นการเรียนของเด็กได้ดีและเหมาะสม โดยได้จัดลักษณะ เครื่องเล่นและเครื่องสนามไว้ดังนี้คือ

1. เครื่องเล่น หมายถึงอุปกรณ์ประกอบการเล่นของเด็กที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการ ทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และทางกายโดยเฉพาะกล้ามเนื้อเล็กเป็นหลัก และพัฒนาการทาง กล้ามเนื้อใหญ่เป็นรอง อุปกรณ์เครื่องเล่น แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อุปกรณ์ของเล่น อุปกรณ์ดนตรี และอุปกรณ์กีฬา

อุปกรณ์ของเล่น ได้แก่ อุปกรณ์ของเล่นที่มีอยู่ตามธรรมชาติเช่น เมล็ดผลไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ก้อนหิน เปลือกหอย น้ำ ดิน หรือสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ อุปกรณ์ของเล่นที่ดัดแปลงสร้างขึ้นจากเศษวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้ เช่น เรือและรถลากทำจากเศษวัสดุ กล่องกระดาษ กระป๋อง ปืนทำจากคันทันกล้วย ตุ๊กตาทำจากเศษผ้า แกนข้าวโพด และของเล่นเลียนแบบผู้ใหญ่ อุปกรณ์ของเล่นที่มีการผลิตให้เป็นของเล่นเพื่อการศึกษาโดยตรง เช่น หมุดทำด้วยไม้สีต่าง ๆ ภาพตัดต่อ ชุดเครื่องครัว ฯลฯ

อุปกรณ์กีฬา ได้แก่ อุปกรณ์เครื่องเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาของเด็กในด้านกล้ามเนื้อ ใหญ่ และเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของอวัยวะส่วนสำคัญของร่างกาย เช่น การเดิน วิ่ง กระโดด เตะ เหยียด โยนและรับวัตถุสิ่งของ เป็นต้น และในด้านกล้ามเนื้อเล็กที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมือและตา เช่น ไม้กระดาน หินดิน หินน้ำ ก้อนหิน ลูกฟุตบอลยาง ห่วงยาง เชือกพลาสติก จักรยาน 2 ล้อ และ 3 ล้อ

อุปกรณ์ดนตรี ได้แก่ อุปกรณ์ประเภทคีย์บอร์ด เป่า ทุกชนิดที่จัดหาได้จาก
ธรรมชาติ จัดสร้างจากวัสดุเหลือใช้ หรือจัดซื้อจัดหามาได้

2. เครื่องสนาม หมายถึง อุปกรณ์ประกอบการเล่นของเด็กที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ
ทางกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่เป็นหลักและพัฒนาการด้านอื่น ๆ เป็นรอง ได้แก่ ชิงช้า
อุโมงค์ ม้าโยก เรือโยก ไม้ลื่น ไม้กระดก เบาะชิงช้ากระโดด หรือเครื่องเล่นมีปายต่าง ๆ

นอกจากนี้มีอุปกรณ์อื่น ๆ อีกเช่น อุปกรณ์เครื่องเล่นเกี่ยวกับงานไม้ งานเกษตร
งานศิลปะ เป็นสิ่งที่ควรจัดให้มีในโรงเรียนอนุบาล

สรุปได้ว่าการจัดสื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ สำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา
นั้น สื่อและอุปกรณ์ทุกประเภทจะมีความสำคัญหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพและวิธีการที่จะนำมาใช้ให้
เป็นประโยชน์สำหรับเด็ก ซึ่งผู้จัดสามารถนำที่มืออยู่รอบตัวมาใช้ ซึ่งอาจนำมาใช้ให้ทันสมัยหรือนำมา
ดัดแปลง สร้างสรรค์ให้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีประโยชน์ และวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่นี้จะมีคุณค่า
สูงขึ้นอยู่กับเด็กซึ่งเป็นผู้เล่น และผู้ใหญ่ที่ช่วยจัดหา จัดซื้อ สร้าง ให้กับเด็กว่าจะมีความเข้าใจ
และรู้จักวิเคราะห์คุณค่าของสื่อเหล่านั้น ๆ เพียงใด ความเข้าใจและการวิเคราะห์เป็นจะช่วยทำให้เด็ก
นำอุปกรณ์ไปเล่นได้อย่างเหมาะสมและให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

ในการจัดโรงเรียนอนุบาลนั้น โสภางกรรณ ชยสมบัติ (2528:93) ได้ให้ทรรศนะถึง
แนวการจัดไว้ว่า โรงเรียนอนุบาลคือสถานที่ที่เด็กได้เข้าไปรับการฝึกการเตรียมความพร้อม ไม่
ใช่การเรียนหนังสือแต่จะจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เพื่อเป็นพื้นฐานให้ไปเรียนต่อในระดับประถม
ศึกษา เด็กจะได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จนพร้อมที่
จะให้เรียนหนังสือได้ โรงเรียนอนุบาลควรรับเด็กอายุ 3-5 ปีเข้าเรียน และ อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร
(2530:1-2) มีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า โรงเรียนอนุบาลควรเป็นสถานที่ที่เด็กได้อยู่ในสภาพ
แวดล้อมที่สร้างขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเร้าความสนใจของเด็ก โดย
เป็นที่ที่จะทำให้ทั้งความสุข ความอบอุ่นที่เด็กทุกคนจะรู้สึกว่าคุณค่า และสามารถประสบความสำเร็จได้ โรงเรียนควรมีบริการต่าง ๆ ที่ครอบคลุมความต้องการต่าง ๆ ของเด็กอย่างครบถ้วน
โดยต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และ
สังคม นอกจากนี้โรงเรียนอนุบาลควรเป็นสถานที่ที่เด็กมีอิสระในการสำรวจ ทดลองและแสดง
ออกถึงความนึกคิดต่าง ๆ โดยมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างกระตุ้นหรือเร้าใจให้เด็กเกิดการเรียนรู้
และส่งเสริมความพร้อมทุกด้านด้วยการเล่นและกระบวนการสอนแบบต่าง ๆ ทั้งนี้โรงเรียนควร

คำนึงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างบ้านกับโรงเรียนด้วย

เมื่อพิจารณาแนวคิดในการจัดโรงเรียนอนุบาลแล้วจะเห็นว่า การดำเนินงานในการจัดโรงเรียนอนุบาล เป็นเรื่องยากและละเอียดอ่อน เพราะการดำเนินการจะต้องจัดการศึกษาเพื่อพื้นฐานแห่งชีวิตที่ดีให้แก่เด็ก ที่กำลังเรียนรู้โลกกว้างและพร้อมที่จะรับประสบการณ์ทุกอย่างจากสิ่งแวดล้อมที่พบ ทั้งนี้การดำเนินงานจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลจึงเป็นสิ่งที่ควรหยิบยกมาพิจารณาทุกด้านดังที่กล่าวมาข้างต้น

ลักษณะการจัดโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาของรัฐ ได้ดำเนินการจัดและกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินการตามขอบเขตและนโยบายของรัฐ ตั้งแต่พุทธศักราช 2523 เป็นต้นมา ได้พยายามปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาระดับนี้มาโดยตลอด ทั้งในด้านการจัดดำเนินงานในโรงเรียน การบริหาร และหลักสูตรที่จะนำมาใช้ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดสื่อการเรียนการสอนและการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สนองนโยบายของรัฐในการศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาต่อไป ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาแนวการจัดโรงเรียนอนุบาลในสังกัด และแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาระดับนี้ ซึ่งในลำดับต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงลักษณะการจัดโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นด้าน ๆ ดังต่อไปนี้

หน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

โรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กแตกต่างไปจากโรงเรียนอื่น ๆ กล่าวคือ โรงเรียนอนุบาลเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา รับเด็กอายุ 4-6 ปี ใช้เวลาในการอบรม 2 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ชั้นคือ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 การให้การอบรมเน้นในเรื่องความพร้อมมากกว่าการให้เรียนหนังสือ การจัดโรงเรียนอนุบาลอาจจะจัดเฉพาะชั้นอนุบาลเท่านั้น หรือจัดร่วมกับชั้นอื่น ๆ ด้วย โรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

เป็นโรงเรียนที่จัดชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษาอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ปัจจุบันมี 77 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:4)

ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ดำเนินการอยู่จึงไม่ใช่เป็นการศึกษาภาคบังคับ การดำเนินการจัดและการกำหนดจุดมุ่งหมายจึงต้องดำเนินการตามขอบเขตและนโยบายของรัฐ ซึ่งปรากฏจาก 3 แหล่งคือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 นโยบายเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมติของคณะรัฐมนตรี (สมชัย วุฒิธีระ 2530:2) โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้นำมากำหนดเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนอนุบาลในสังกัด ไว้ดังนี้

1. จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในรูปของชั้นอนุบาลศึกษา ซึ่งกำหนดเวลาไว้ 2 ปี เพื่อเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนสังกัดอื่น
2. จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถึงประถมศึกษาปีที่ 6
3. ทดลองและวิจัยรูปแบบการจัดโรงเรียนอนุบาล ตลอดจนส่งเสริมการเรียนการสอนและการอบรมเลี้ยงดู
4. ให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานอื่น ๆ ในการฝึกอบรมที่เลี้ยงเด็ก
5. สาธิต นิเทศ ช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
6. จัดห้องเรียนอนุบาลศึกษา หลักสูตร 1-2 ปี จำนวน 1500 ห้องเรียน เป็นศูนย์สาธิตการเรียนการสอนอนุบาลตามหลักสูตร
7. จัดระบบบริหาร ระบบงานวิชาการ ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบการนิเทศ กำกับ ระบบข้อมูล และระบบคุณภาพการศึกษาระดับนี้ให้มีประสิทธิภาพตามที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529:42)

ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล จะมุ่งส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้มีความพร้อม 4 ด้านดังต่อไปนี้

1. ด้านร่างกาย ส่งเสริมให้ร่างกายเจริญเติบโต แข็งแรง โดยฝึกกิจนิสัย สุชนิสัยที่ดี เช่น การรักษาความสะอาด การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การออกกำลังกาย และพักผ่อนให้ถูกต้องพอเพียง
2. ด้านอารมณ์ ส่งเสริมสุขภาพจิตให้มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส รักสวยรักงาม
3. ด้านสังคม ส่งเสริมการพัฒนาลักษณะนิสัยให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปฏิบัติตน

ถูกต้องตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี มีนิสัยรักศอกชอบ เมตตากรุณา รักษาระเบียบวินัย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4. ด้านสติปัญญา ส่งเสริมพัฒนา สติปัญญา ให้เข้าใจ คิดหาเหตุผลตัดสินใจได้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เกิดการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก เพื่อให้เด็กพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:5)

การจัดการประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

หลักการทั่วไปของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของโรงเรียนอนุบาลในสังกัด มีดังนี้คือ

เวลาเรียน ในรอบปีหนึ่งเด็กควรมีเวลามาโรงเรียนไม่น้อยกว่าที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด อัตราเฉลี่ยการมาเรียนของเด็กประจำวันไม่ควรต่ำกว่าร้อยละ 90 เด็กที่มีเวลาเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60 ควรมีไม่เกินร้อยละ 5 ของนักเรียนทั้งหมด

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ให้โรงเรียนปฏิบัติในขอบข่ายต่อไปนี้

1. การเรียนการสอนในระดับอนุบาลศึกษา เน้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีความพร้อมแทนการสอนหนังสือ
2. การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ควรมุ่งถือแนวการจัดการประสบการณ์
3. การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ภาคเช้าควร เป็นกิจกรรมที่จัดตามแผนการจัดการประสบการณ์ ภาคบ่ายเป็นเวลาพักผ่อนและกิจกรรมเสริมประสบการณ์
4. โรงเรียนไม่ควรกำหนดกิจกรรมที่จัดให้เด็กอนุบาลไว้ตายตัว ควรมีที่ยืดหยุ่นหยุ่นเวียนได้ กิจกรรมที่เหมาะสมต่อเด็กได้แก่ การสนทนา เพลง ทนตรี และการเคลื่อนไหวตามจังหวะ ฟังนิทานหรือเรื่องราว การเล่นกลางแจ้ง ศิลปะและการสร้างสรรค์ การเล่นอิสระ และการเล่นเกมการศึกษา
5. การจัดเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ควรจัดให้มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านคือ ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไม่มุ่งเน้นด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ในการจัดกิจกรรมควรมุ่งถึงสิ่งต่อไปนี้

จัดกิจกรรมและการพักผ่อนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

กิจกรรมแต่ละครั้งควรรีใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ความระยะความสนใจเด็ก คือ 15-20

กิจกรรมแต่ละกิจกรรมไม่ควรให้เด็กเคร่งเครียด ควรจัดกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว และใช้การเคลื่อนไหวแต่น้อยสลับกันไปเพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อย

กิจกรรมที่จัดให้เด็กควรมีต้นทุน ตามความเหมาะสมของเด็ก

การสอนเด็กอนุบาล ให้ครูผู้สอนควรมีหลักการ

1. ครูควรอยู่ใกล้เด็กตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในโรงเรียน ครูควรมาก่อนเวลาเข้าเรียนและกลับหลังเลิกเรียน
2. การสอนในระดับอนุบาล มุ่งเตรียมความพร้อมเด็กโดยวิธีจัดกิจกรรมที่เด็กได้รับประสบการณ์ตรง จัดกิจกรรมการเล่นที่เด็กเกิดการเรียนรู้จากการเล่น แบ่งกลุ่มให้เด็กปฏิบัติกิจกรรม สอนเป็นรายบุคคล จัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่สัมพันธ์กัน
3. การสอนเด็กอนุบาลควรใช้สื่อการสอน และจัดทำให้เพียงพอ
4. การสอนไม่ควรแยกเป็นรายวิชา

แบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในระดับอนุบาลศึกษาของโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนใช้แบบพิมพ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. อบ.1 บันทึกพัฒนาการของเด็ก
2. อบ.2 สมุดรายงาน
3. อบ.3 บัตรย้ายโรงเรียน
4. อบ.4 แบบฟอร์มทวงหนี้
5. บัตรสุขภาพ
6. ระเบียบสะสม

โดยมีข้อเสนอแนะไว้อีกว่า แบบพิมพ์บันทึกพัฒนาการของเด็ก บัตรสุขภาพ และระเบียบสะสมต้องทำให้เป็นปัจจุบันและสมบูรณ์อยู่เสมอ เพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลือเด็กขณะอยู่ในโรงเรียนและเมื่อออกจากโรงเรียน จัดทำสมุดรายงาน และรายงานผลความพร้อมของเด็กให้ผู้ปกครองทราบอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:7-9)

ลักษณะของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมประจำวัน มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ลักษณะของประสบการณ์และกิจกรรม กิจกรรมประจำวันและแนวการจัดกิจกรรมประจำวัน

ลักษณะของประสบการณ์และกิจกรรม ควรมีลักษณะสำคัญคือ

1. เนื่องจากเด็กมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันทุกคนจึงควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้เด็กได้ทำตามความสามารถของตน เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก ตัดปะ ฯลฯ
2. กิจกรรมควรมีหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การทดลอง การหาไปทัศนศึกษา การศึกษาค้นคว้าตนเอง เป็นต้น
3. กิจกรรมควรจัดให้มีความสมดุลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กที่จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริมในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน

กิจกรรมประจำวัน เพื่อให้การจัดประสบการณ์ได้บรรลุเป้าหมาย จึงเสนอกิจกรรมประจำวันไว้ดังนี้

ตารางกิจกรรมประจำวัน

08.00-08.15 น.	รับเด็กเป็นรายบุคคล บันทึกคำพูดเด็ก พาเด็กไปห้องน้ำ
08.15-08.30 น.	เคารพธงชาติและสวดมนต์
08.30-08.40 น.	สำรวจการมาโรงเรียน สนทนาและตรวจสุขภาพ
08.40-09.00 น.	กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.00-10.00 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม
10.00-10.10 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
10.10-10.30 น.	กิจกรรมในวงกลม
10.30-11.00 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.00-12.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00-14.00 น.	นอนพักผ่อน
14.00-14.20 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20-14.30 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.30-14.50 น.	เกมการศึกษา
14.50-15.00 น.	เตรียมตัวกลับบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำตารางกิจกรรมประจำวันไปใช้ว่า จะต้องศึกษาตารางกิจกรรมประจำวันให้เข้าใจก่อนว่าในแต่ละวันจะจัดกิจกรรมอะไรให้แก่เด็กบ้าง ตารางที่เสนอไว้นั้นเหมาะสมกับสภาพโรงเรียน

หรือไม่ หากมีความจำเป็น ผู้ใช้อาจปรับตารางกิจกรรมประจำวันให้สอดคล้องกับสภาพของคนได้ โดยยังมีหลักการจัดไว้เป็นสำคัญ

นอกจากนี้แล้วการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน อาจจะเร็วหรือช้ากว่าตารางที่เสนอไว้ได้ ในการปรับควรมีกิจกรรมครบทุกประเภท ทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม สำหรับลำดับขั้นตอนของกิจกรรมนั้น อาจจะไม่เรียงลำดับใหม่ตามความสนใจของเด็ก เช่น อาจจะทำกิจกรรมในวงกลมก่อนแล้วจึงทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุมก็ได้ และควรคำนึงถึงช่วงความสนใจของเด็กซึ่งพอจะประมาณได้ดังนี้

เด็กวัย 3 ขวบ มีระยะความสนใจประมาณ 9 นาที

เด็กวัย 4 ขวบ มีระยะความสนใจประมาณ 12 นาที

เด็กวัย 5 ขวบ มีระยะความสนใจประมาณ 15 นาที

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530:1-4)

แนวการจัดกิจกรรมประจำวันของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1. กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ การจัดกิจกรรมและเคลื่อนไหวและจังหวะ ควรให้เด็กเริ่มเคลื่อนไหวและแสดงออกด้วยตนเองทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เปิดโอกาสให้เด็กคิดทำตามจินตนาการ อาจจะมีการใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบการเคลื่อนไหวทั้งในส่วนที่เป็นกิจกรรมพื้นฐานและส่วนที่สัมพันธ์กับเนื้อหา

บรรยากาศในการทำกิจกรรมจะอบอุ่น สนุกสนานรื่นเริงและควรจะจบกิจกรรมด้วยการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ เช่น การนั่งในท่าที่สบาย มีลักษณะสงบพร้อมที่จะทำกิจกรรมอื่นต่อไป

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อออกกำลังกายโดยการเคลื่อนไหวและพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่
2. เพื่อฝึกความจำและสามารถปฏิบัติตามคำสั่ง
3. เพื่อฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
4. เพื่อฝึกความมีระเบียบวินัย
5. เพื่อเรียนรู้จังหวะ และฝึกวินัย
6. เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม เช่น การปฏิบัติตามคำสั่งและสัญญาณ

แนวการดำเนินงานกิจกรรม แยกได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. กิจกรรมพื้นฐาน เป็นการฝึก ทดลองถึงสัญญาณที่จะในการเคลื่อนไหวและจังหวะ
2. กิจกรรมสัมพันธ์กับเนื้อหา

2.1 ให้เด็กแสดงท่าทางเลียนแบบตามสิ่งต่าง ๆ หรือบุคคลที่สอดคล้องกับหน่วย
ประสบการณ์ที่จัดอยู่ในสัปดาห์นั้น เช่น หน่วยสัตว์เลี้ยง โรงเรียนของเรา เป็นต้น

2.2 ร้องเพลงหรือเล่าเรื่องให้เด็กฟัง แล้วให้เด็กคิดท่าทางเคลื่อนไหวต่าง ๆ
เพื่อฝึกคิดสร้างสรรค์

2.3 ครูสร้างบรรยากาศให้เด็กมั่นใจที่จะแสดงออก

2.4 หลังจบกิจกรรมเข้าจังหวะครูควรรีให้เด็กพักผ่อนบ้าง ๆ ก่อนที่จะทำกิจกรรม
อื่นต่อไป

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา)

กิจกรรมสร้างสรรค์ หรือกิจกรรมศิลปะศึกษา เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้
เลือกกิจกรรมตามความสนใจและความสามารถของตน

กิจกรรมสร้างสรรค์นี้ต้องจัดให้เด็กทุกวัน อาจจะเป็นการวาดภาพ ระบายสี
การพิมพ์ภาพ การปั้น พัก ฉีก ตัด ปะ การร้อย และการประดิษฐ์ เป็นต้น ครูอาจจะจัดวันละ
3-4 กิจกรรมให้เด็กได้เลือกทำอย่างน้อยวันละ 2 กิจกรรม และหมุนเวียนกันไปตามความสนใจ
เช่น อาจจะทำกิจกรรมนี้ก่อนแล้วจึงเข้ากลุ่มทำกิจกรรมวาดภาพ และเมื่อเสร็จแล้วก็ไปเล่น
ความมุมได้

กิจกรรมศิลปะศึกษา มีข้อสังเกตดังนี้

1. การวาดภาพระบายสี เด็กวัยก่อนประถมศึกษาจะวาดรูปและระบายสีตามความ
รู้สึกของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นภาพสัญลักษณ์ ลวดลายสีเส้นต่าง ๆ ที่เด็กอาจจะใช้แทนคำพูดและ
ความรู้สึกของตน เด็กจะได้ผ่อนคลายอารมณ์และรู้สึกเป็นอิสระ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ
2. เพื่อส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อมือและตา
3. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
4. เพื่อผ่อนคลายความเครียด

2. การพิมพ์ภาพ การพิมพ์ภาพช่วยให้เด็กได้เข้าใจในสัญลักษณ์ของรูปทรงต่าง ๆ และเน้นการสัมผัสผิวของวัสดุที่ใช้พิมพ์ได้ และช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจและ พัฒนาการทางร่างกาย

3. การปั้น เป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อให้กับเด็ก และยังช่วยให้เด็กสนุกสนานและประสบความสำเร็จเพราะทำได้ง่าย และจะทำอย่างไรก็ได้ นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายความเครียดได้ด้วย

4. การพับ ฉีก ตัด ปะ เด็ก ๆ จะสนใจหนังสือและรูปภาพต่าง ๆ จากนิตยสาร ฉะนั้นครูสามารถนำภาพต่าง ๆ มาให้เด็กคัดลอกแต่งประติมากรรมเป็นรูปต่าง ๆ ขึ้นตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายอีกด้วย

5. งานประติมากรรม เช่น การร้อยดอกไม้ ร้อยลูกปัดประติมากรรมสิ่งของจากกล่อง หรือเศษวัสดุ ฯลฯ เป็นกิจกรรมที่เด็กระดับก่อนประถมศึกษาชอบ ครูจึงควรจัดสัปดาห์ให้เด็กทำ แต่ควรคำนึงถึงความยากง่ายที่เหมาะสมกับเด็ก

3. กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมในวงกลมคือ กิจกรรมที่เด็กส่วนใหญ่มารวมกันเพื่อทำกิจกรรมเดียวกัน เช่น การฟังนิทาน การทดลองต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับเนื้อหาของหน่วยการสอน การจัดที่นั่ง ควรจัดให้เด็กนั่งตามความพอใจ อาจจัดที่นั่งในรูปวงกลม วงรี หรือครึ่งวงกลม หรือรูปเกือกม้า จะช่วยให้เด็กทุก ๆ คนได้มองเห็นสื่ออุปกรณ์ให้ทั่วถึง และมองเห็นหน้าครูเวลาครูพูด

ระยะเวลาในการจัดนั้น ไม่ควรยาวนานเกินไป เนื่องจากเด็กมีช่วงระยะเวลาความสนใจสั้น

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อพัฒนาทักษะทางสติปัญญาให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหา
ของหน่วยการสอน

2. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม คือ ฝึกการกล้าแสดงออก การมีระเบียบวินัย การรอคอย และการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

3. เพื่อให้เกิดความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครู

4. เกมการศึกษา เกมการศึกษาเป็นสื่อเกมที่มีรูปแบบวิชาการและเกณฑ์กำหนดไว้
เด่นชัด ให้เด็กปฏิบัติตาม เกมการศึกษามีหลายประเภทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดทำขึ้นเพื่อ

ฝึกความพร้อมกันต่าง ๆ เช่น การจำแนก เปรียบเทียบ ขนาดรูปทรง ลำดับ ฝึกความคิด ฯลฯ

แนวในการจัดกิจกรรมนี้ เกมการศึกษามักจะจัดให้เด็กเล่นเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็ก เพื่อประโยชน์ในการฝึกฝนทักษะและทบทวนหน่วยการสอนที่ได้ทำกิจกรรมไปแล้ว เกมการศึกษาอาจจะเป็น ภาพตัดต่อ โคมิโน ภาพสัมพันธ์ ภาพต่อเนื่อง ภาพเหมือน ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530:1, 10-18)

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

ในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลของประเทศนั้น สามารถพิจารณาได้ว่า ลักษณะการดำเนินการยังไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์แน่นอน เรื่องการใช้แนวการจัดประสบการณ์ว่าควรมีรูปแบบใดหรือแนวทางการจัดแบบใดมาใช้ เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับนี้ไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นการใช้แนวการจัดประสบการณ์ขึ้นอยู่กับการบริหารหลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของแต่ละหน่วยงาน ที่จะเลือกแนวทางและพัฒนาหลักสูตรมาใช้ให้เหมาะสมกับหน่วยงานของตน ทั้งนี้การจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้กับเด็กให้ยึดหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา เป็นแนวในการจัดและในเมื่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับนี้จากนโยบายของรัฐที่ได้กำหนดว่า ต้องจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาให้เป็นตัวอย่างแก่หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งยังต้องพยายามพัฒนาการอนุบาลศึกษาให้เจริญก้าวหน้า จึงจำเป็นต้องมีแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ซึ่งกำหนดขึ้นเป็นรูปแบบและแนวทางให้โรงเรียนในสังกัดนำไปใช้และยังต้องจัดเพื่อ เป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรให้แก่หน่วยงานอื่นด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พิจารณาเห็นว่าการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในโรงเรียนจะได้ผลดี โรงเรียนต้องมีแนวในการจัดดังนี้

1. แนวการจัดประสบการณ์และคำแนะนำในการใช้
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. สื่อการเรียนการสอน
4. การประเมินพัฒนาการของเด็ก

แนวการจัดประสบการณ์นี้มีลักษณะคล้ายหลักสูตร กล่าวถึงประสบการณ์ที่จัดให้แก่เด็ก การนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้นั้น จะใช้ทันทีไม่ได้ จะต้องจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เสียก่อนจึงจะนำไปใช้จัดกิจกรรมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:

เนื่องด้วยการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีการใช้แนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ เป็นคู่มือดำเนินการมาก่อนแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เห็นว่าถึงเวลาสมควรจะได้มีการปรับปรุง แนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ให้สมบูรณ์และเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และอนาคตยิ่งขึ้น เพื่อให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยผู้ใช้สามารถพิจารณา ยึดหยุ่นกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเด็กได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530: คำนำ)

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และคำแนะนำในการใช้

การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กไทยในวัย 4-6 ขวบ ให้มีโอกาสได้รับการเสริมสร้างการพัฒนาทั้ง 4 ด้านคือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม เพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะเป็นคนไทยที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ฉบับปัจจุบัน มีองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

หลักการ

1. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ และสังคมเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กไทย
2. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งสนองความต้องการและความสนใจของเด็กโดยให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะ
3. เป็นประสบการณ์พื้นฐานที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
4. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม

จุดมุ่งหมาย

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา มุ่งหมายที่จะปลูกฝังให้เด็กมีพัฒนาการตามศักยภาพของแต่ละคนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. มีทักษะพื้นฐานที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา
2. มีความรักและมีความภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง มุ่งมั่นในความดีงาม และรู้คุณค่าของชีวิต
3. เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รู้หน้าที่ของตนเองและเสียสละเพื่อสังคมตามควรแก่วัย

และโอกาส

4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรักในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม

อายุ ระยะเวลา

อายุ

การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษานี้ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี

ระยะเวลา

ระยะเวลาในการจัดการศึกษามีระยะเวลา 2 ปี คือชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2

จุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์

ในการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่เด็กมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์จิตใจ และด้านสังคม ดังนี้

พัฒนาการด้านร่างกาย

1. เพื่อพัฒนาว่าร่างกายให้เจริญเติบโตตามวัย
2. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กัน
3. เพื่อปลูกฝังสุขนิสัยที่ดี ในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่น

พัฒนาการด้านสติปัญญา

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย
2. เพื่อให้รู้จักสังเกต การคิดตามลำดับขั้นตอนอย่างมีเหตุผล
3. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหา
4. เพื่อปลูกฝังให้เป็นคนรักในการเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่จะศึกษาในชั้นต่อไป

พัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจและสังคม

1. เพื่อให้มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส
2. เพื่อให้รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองในการทำงานและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้
3. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยมไทย
5. เพื่อปลูกฝังให้รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

6. เพื่อให้รู้จักตนเองและบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด
7. เพื่อปลูกฝังให้มีสังคมนิสัยที่ดี สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
8. เพื่อปลูกฝังให้รู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมได้
9. เพื่อส่งเสริมให้มีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
10. เพื่อปลูกฝังให้เกิดความสนใจ มีบทบาทในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
11. เพื่อให้รู้จักความสำคัญของครอบครัว สังคม และชุมชนของตน
12. เพื่อให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เนื้อหาและรายการประสบการณ์

เนื้อหาและรายการประสบการณ์ของชั้นอนุบาลศึกษา จัดเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยรวบรวมเอาประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเด็กในวัยนี้มาจัดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ในระดับชั้นอนุบาลศึกษา ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย รายการประสบการณ์และเนื้อหา ของแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 (ดังรายละเอียดในภาคผนวก ง.)

การนำแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปใช้

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเน้นมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นในการที่จะให้การจัดการศึกษาระดับนี้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น การนำแนวการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ไปใช้เป็นสำคัญยิ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530:ค) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้แนวการจัดประสบการณ์ไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
2. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ วิธีการจึงไม่เป็นไปตามระบบการจัด และการใช้หลักสูตรเหมือนกับระดับอื่น จึงเรียกการจัดหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาว่า เป็นแนวการจัดประสบการณ์
3. แนวการจัดประสบการณ์เป็นแนวในการจัดการศึกษาให้แก่ เด็กระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้พัฒนาครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความ

สามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก มิใช่มุ่งจะให้อ่านเขียน

4. ขอบข่ายและเนื้อหาสาระในแนวการจัดประสบการณ์ไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่มีลักษณะเป็นการจัดรวมกันเป็นหน่วยการสอน โดยลำดับความยากง่ายของแต่ละประสบการณ์ และจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

5. จัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอันจะช่วยเด็กจะได้เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะวิธีการนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กระดับอนุบาลไว้ว่า แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับนั้นไม่ควรแบ่งเป็นรายวิชาแต่ควรจัดรวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยการสอนและจะประมวลทักษะต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้

ในการบูรณาการ แนวการจัดประสบการณ์นี้ มีหลักที่ควรยึดถือ คือ

1. ยึดเด็กเป็นหลัก แนวการจัดประสบการณ์ควรเน้นเรื่องที่เด็กสนใจและใกล้ตัวเด็ก เช่น สัตว์เลี้ยง บ้านของเรา โรงเรียนของเรา ฯลฯ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมให้บรรลุตามแนวการจัดประสบการณ์ควรเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเดี่ยวหรือกิจกรรมกลุ่มก็ได้

2. สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละห้องเรียนควรมีเด็กหลายคน ซึ่งอาจจะมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นควรจัดกิจกรรมที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของเด็กและควรมีปะปนกันอยู่ ถ้าเป็นไปได้ครูควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง เช่น กิจกรรมการเล่นน้ำ การเล่นบล็อก วาดภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความสามารถของตนและให้มีเวลานานเท่าที่เด็กจะต้องการ

3. ให้เด็กได้เรียนรู้หลายทักษะจากกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525:25-29) ได้เสนอแนวทางการนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้ สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอนไว้อีกว่า การนำไปใช้ต้องมีหลักการและมีขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ การจัดการกิจกรรมประจำวัน การทำบันทึกการสอน การติดตามและประเมินผลงาน การจัดสภาพแวดล้อม กล่าวคือ

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ กิจกรรมและประสบการณ์ ต้องเหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและพัฒนาการของเด็ก ประโยชน์ที่เด็กจะได้จากการจัด ประสบการณ์ล่าับความยากง่ายของประสบการณ์ ควรจัดประสบการณ์ที่ใกล้ตัวเด็กก่อน ประสบ- การณ์ กิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ การประเมินผลต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่วางไว้

การจัดการรายกิจกรรมประจำวันที่โรงเรียนควรจัดให้เด็กนั้น ต้องคำนึงถึงระยะความ สนใจของเด็ก ความต้องการ ความสามารถ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน การจัดกิจกรรม ตามตารางกิจกรรมประจำวันอาจยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม นอกจากนั้นกิจกรรมประจำวันซึ่ง ประกอบด้วยกิจกรรมตามที่กำหนดแล้ว กิจกรรมบางกิจกรรมเช่น การตรวจสอบสภาพร่างกายของ เด็ก การบริหารควรจัดในตารางกิจกรรมประจำวันด้วย

บันทึกการสอน บันทึกการสอนของครูเป็นบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงาน ซึ่งครูได้ปฏิบัติ ตามแผนการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดทำไว้ บันทึกการสอนควรประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้คือ จุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์ ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับแผน กิจกรรมที่ครูจัด วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดประสบการณ์ การประเมินผลการเรียนรู้ และการเตรียมความพร้อมเด็กที่ สอดคล้องกับจุดประสงค์ และรวมถึงบันทึกเหตุการณ์ สภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ และ พฤติกรรมของเด็กที่แตกต่างจากเหตุการณ์ปกติ

การติดตามและประเมินผลงาน ผู้บริหารควรติดตามการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ คือ ตรวจสอบบันทึกการสอนและแผนการจัดประสบการณ์ให้เป็นไปตามที่เตรียมวางแผนไว้ สังเกต สภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในห้องเรียน สังเกตผลงานและพฤติกรรมของเด็ก สังเกต ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานของครู ให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำครูที่มีปัญหา ตรวจสอบแบบ พิมพ์ต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบัน

การวัดผลและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลตามแนวของสำนักงานคณะกรรมการ

การประเมินศึกษาแห่งชาติ

พัฒนาการเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อย ๆ งาม ซึ่งทำให้เด็กสามารถ ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยทั่วไปพัฒนาการจะดำเนินตามขั้นตอน แต่พัฒนาการ ของเด็กแต่ละคนมีอัตราแตกต่างกัน แม้เด็กคนเดียวกันก็มีพัฒนาการแต่ละด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละคน ดังนั้นในการวัดและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลศึกษา เป็นสิ่งที่ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับนี้ควรคำนึงถึงให้มากที่สุดในการที่จะให้ผู้ปฏิบัติรู้จัก

เลือกใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลได้ถูกต้องเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530:3-8) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการวัดและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลศึกษาไว้ว่าต้องดำเนินการดังนี้คือ ชั้นศึกษาพฤติกรรมเด็ก ชั้นบันทึกและสรุปพฤติกรรมเด็ก ชั้นบันทึกแบบประเมินพัฒนาการ และชั้นพิจารณาจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก

ชั้นศึกษาพฤติกรรมเด็ก มีเทคนิคในการศึกษา คือ การสังเกตเป็นเทคนิคที่ใช้มากที่สุด การสนทนา การสะสมผลงาน และการทดสอบด้วยวาจา

ชั้นบันทึกและสรุปพฤติกรรม ครูควรจับบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต การสนทนา หรือผลงานของเด็กโดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้บันทึก ต้องสังเกตเด็กในหลายสถานการณ์ และหลายครั้งเพื่อรู้จักเด็กในด้านต่าง ๆ ให้เพียงพอที่จะนำไปสรุปเพื่อประเมินพัฒนาการต่อไป

ชั้นบันทึกแบบประเมินพัฒนาการ ซึ่งเป็นเครื่องมือรวบรวมพฤติกรรมของเด็ก โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อนำความสามารถของเด็กมาเปรียบเทียบกับความสามารถในแบบประเมินพัฒนา จะช่วยให้รู้ว่าเด็กมีความสามารถด้านต่าง ๆ เร็วหรือช้ากว่าชั้นพัฒนาการเพียงไร ซึ่งการประเมินพัฒนาการเด็กไม่ใช่เป็นการชี้ขาดว่าเด็กทุกคนต้องมีพัฒนาการทุกด้านสูงเท่าเทียมแบบประเมินพัฒนาการ เพราะเด็กแต่ละคนย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้แบบประเมินเพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมต่อไป

ชั้นพิจารณาจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กมีหลักว่าเด็กจะพัฒนาได้รวดเร็วและผลดีถ้าได้รับประสบการณ์ที่ตรงกับความสามารถของเด็ก หลังจากบันทึกแบบประเมินพัฒนาการแล้ว ผลการประเมินนั้นสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี ข้อควรปฏิบัติที่สำคัญคือ ถ้าพบว่าเด็กมีพฤติกรรมอยู่ในระดับ หากได้แสดงว่าเด็กมีความคล่องแคล่วหรือมีพฤติกรรมที่มั่นคง ครูควรหากิจกรรมให้เด็กได้ฝึกทักษะที่ยากขึ้น แต่ถ้าพบว่าเด็กมีพฤติกรรมอยู่ในระดับ หากไม่ได้ แสดงว่ายังมีพฤติกรรมที่ไม่มั่นคงหรือไม่คล่อง เด็กควรได้รับการฝึกฝนทักษะที่ง่ายขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528:9-10) ได้เสนอแนะการนำเทคนิคและวิธีการวัดผลและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลศึกษาไปใช้สำหรับครูผู้สอนไว้ดังนี้คือ

1. การสังเกต ครูควรสังเกตเด็กขณะเล่น เรียนและทำงาน สังเกตโดยสม่ำเสมอ ทั้งเป็นกลุ่ม และรายบุคคล เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก ครูจะได้ทราบ เข้าใจสาเหตุและแก้ไขปัญหาได้ ครูจึงควรใช้

ในการวัดผลและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลศึกษานี้ นอกจากครูผู้สอนได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและกระบวนการรู้จัก เลือกใช้เทคนิคและวิธีการแล้ว การรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบ พัฒนาการของเด็ก และร่วมมือกับครูในการช่วยพัฒนาเด็กด้วย เนื่องจากการรายงานผลมีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองวิธีหนึ่ง และรายงานผลเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบสะสม เพื่อให้ครูชั้นต่อไปรู้จักเด็กได้ดี องค์ประกอบของการรายงานมีดังนี้

1. รายงานพัฒนาการของเด็กแต่ละด้าน โดยสรุปจากแบบสังเกตแบบประเมินพัฒนาการ เพื่อให้เข้าใจง่ายและสะดวกในการอ่าน

2. รายงานเกี่ยวกับสุขภาพ โดยการเสนอเกี่ยวกับน้ำหนักและส่วนสูง

3. รายงานเกี่ยวกับปัญหาซึ่งต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครองในการช่วยกันแก้ไข ปัญหาหรือสิ่งที่ควรส่งเสริมให้แก่เด็กโดยสังเขป ทั้งนี้ครูควรรหาโอกาสพบปะผู้ปกครองเพื่ออธิบายชี้แจงรายละเอียดให้ผู้ปกครองเข้าใจยิ่งขึ้น และปรึกษาหารือเพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหา หรือช่วยกันพัฒนาเด็กอย่างสุจริตความสามารถ

การวัดผลและประเมินผลเด็กระดับอนุบาลศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมากในการจัดการศึกษาระดับนี้ เนื่องจากเป็นการนำข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการมาสรุปเพื่อตัดสินใจจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละด้านอย่างเหมาะสม ดังนั้นการวัดและประเมินผลสำหรับเด็กจึงเป็นการประเมินว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาเพียงใด ไม่ใช่เป็นการวัดเพื่อตัดสินว่าดีหรือตก ซึ่งการวัดและประเมินผลนี้อาจทำได้หลาย ๆ วิธีที่ครูสามารถเลือกนำไปใช้ได้ วิธีสังเกตเป็นพื้นฐานและควรมีแบบบันทึกการสังเกต บันทึกข้อบกพร่อง ข้อดี ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหรือส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนด้วย

2. การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอน และหลังจากการสอนแล้ว โดยการซักถามเรื่องราวและประสบการณ์ตามที่เด็กพบเห็น ในการประเมินการสนทนาควรจัดอันดับ ดีมาก ดี พอใช้ เด็กคนใดที่จะต้องแก้ไข หรือส่งเสริมควรบันทึกไว้

3. การตรวจผลงานวิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน

สิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ มาตรวจ ทั้งนี้โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ คีมาก คี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก หรือ คี ปานกลาง อ่อน การจัดอันดับคุณภาพ เพื่อจะไ้ดู ความเคลื่อนไหวทางการพัฒนาการของเด็ก ถ้าเด็กอยู่ในอันดับดี แสดงว่าผลการเรียนมีผลดีเป็น ที่ต้องการ ตรงข้ามถ้าเด็กอยู่ในอันดับต่ำ ครูต้องรีบแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน ควรจะได้ เก็บผลงานของเด็กไว้ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กแต่ละครั้ง และเพื่อให้เด็กได้มีโอกาส ประเมินผลตนเอง ทราบข้อบกพร่องของตนเอง เป็นการสะดวกในการแก้ไขปรับปรุงเด็กได้ง่าย ขึ้นด้วย

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีนี้เหมาะสมกับเด็กที่ยังอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ ครูควรปฏิบัติคือ สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน น่าสนใจ และเป็นกันเอง ควรเตรียมข้อสอบไว้ ล่วงหน้าว่าจะถามอะไร อย่างไร ข้อสอบอาจจะเป็นรูปภาพหรือของจริง ควรถามเนื้อหาในชุด เดียวกัน ลำดับเนื้อเรื่องให้น่าสนใจและต่อเนื่องกันด้วย ซึ่งวิธีนี้ควรใช้อย่างน้อยภาคเรียนละ ครั้ง เพื่อทราบผลการพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก ในการบันทึกผลควรใช้แบบจัดอันดับคุณภาพ

5. การใช้ข้อทดสอบ เพื่อบันทึกคะแนนไว้เป็นหลักฐาน ควรใช้วิธีอย่างน้อยภาค เรียนละครั้ง ข้อสอบต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

ในการประเมินเด็กระดับอนุบาลศึกษานั้น จะเลือกใช้วิธีประเมินแบบไหน ขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพและกิจกรรมที่จัดให้ วัยของเด็ก ตลอดจนความมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผล แต่ละครั้ง ซึ่งครูควรพิจารณาว่าวิธีการมาใช้ให้เหมาะสม ควรใช้วิธีสังเกต สทนา และตรวจ ผลงานให้มาก สำหรับข้อทดสอบควรใช้ให้น้อยที่สุด และควรใช้ในบางประการเท่านั้น

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลของโรงเรียนอนุบาลในสังกัดสำนักงาน คณะ กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น นอกจากจะได้กำหนดแนวการจัดกิจกรรมประจำวัน ตาราง กิจกรรมประจำวัน และแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ไว้ให้โรงเรียนนำไปใช้โดย ชัดเจนแล้ว ยังได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่ควรนำมาใช้จัดไว้อีกว่า

การจัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันนั้น นอกจากจะจัดกิจกรรมหลักคือ กิจกรรม เคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ การเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม การเล่นกลาง แจ็งและเกมการศึกษาแล้ว ครูสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ เป็นกิจกรรมประกอบหรือเสริมเพื่อช่วย

ให้เด็กมีความสนใจตื่นหรือเพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจบทเรียน โดยครูจะนำมาใช้คือเมื่อจำเป็นหรือเห็นเหมาะสม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การเล่านิทาน เพลง คำคล้องจอง การใช้สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น สไลด์ วัสดุทัศน โพรทัศน์ ภาพยนตร์ การใช้หุ่นชนิดต่าง ๆ เป็นต้น โดยในการจัดกิจกรรมอาจจะจัดผสมผสานกันกับกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน หรือใช้เวลาอื่นตามความเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529:2)

นอกจากกิจกรรมที่ครูควรนำมาจัดให้กับเด็กดังกล่าวแล้วนั้น ควรมีกิจกรรมอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากที่โรงเรียนอนุบาลควรดำเนินการ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์และเอื้อต่อการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษา กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา ทนตรี การแสดงต่าง ๆ จัดงานวันเด็กและวันสำคัญทางศาสนา จัดนิทรรศการ เชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้แก่ครูหรือนักเรียน ให้นักเรียนร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ให้ครูเยี่ยมเยียนบ้านผู้ปกครองตามโอกาส มีการรับส่งข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างครูกับผู้ปกครองโดยการจัดทำเอกสาร วารสาร เพื่อเผยแพร่ เผยแพร่กิจการของโรงเรียนทางสื่อมวลชนต่าง ๆ จัดป้ายนิเทศให้ความรู้หรือแจ้งข่าวสารแก่ผู้ปกครอง นอกจากนี้ควรมีการประชุมผู้ปกครอง จัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง จัดอาหารกลางวันและอาหารว่าง จัดให้มีครูดูแลความปลอดภัยของเด็ก มีการชี้แจงให้นักวัดส่วนสูงเป็นรายเดือน มีการตรวจสุขภาพของเด็กอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการจัดตั้งกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยคณะครูและผู้ปกครองเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:31-37)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้นอกจากจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่กำหนดในแนวทางการจัดประสบการณ์แล้ว การจัดกิจกรรมเสริมอื่น ๆ นับว่ามีผลต่อเด็กระดับนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและสร้างสัมพันธภาพร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพราะเด็กจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพียงหนึ่งในสามของเวลาในครอบครัว หากปล่อยให้เป็นการะหน้าที่ของครูแต่เพียงฝ่ายเดียว เด็กจะพลาดโอกาสในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนตามวัย หรืออาจจะพัฒนาได้ช้ากว่าที่ควรจะเป็นหรือไม่ดีเท่ากับที่บ้านและโรงเรียนร่วมมือกัน

การจัดบุคลากรในโรงเรียนอนุบาลศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ

บุคลากรในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถึงแม้โรงเรียนจะมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ มีวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนนานาชนิด มีงบประมาณ แต่ไม่มีบุคลากรที่มีคุณภาพหรือขาดสมรรถภาพ ขาดความรับผิดชอบ ขาดความร่วมมือกันทำงาน การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525:20-22) ให้ความสำคัญคุณสมบัติของบุคลากรในโรงเรียนอนุบาลไว้ดังนี้คือ

ครู โรงเรียนอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับอนุบาลศึกษาและระดับประถมศึกษา ครูในโรงเรียนอนุบาลควรมีคุณสมบัติ ดังนี้คือ

1. ผู้บริหาร (อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการ) ผู้ช่วยผู้บริหาร (ผู้ช่วยธุรการ ผู้ช่วยปกครอง ผู้ช่วยบริการและผู้ช่วยวิชาการ) ควรมีวุฒิดังนี้

1.1 อาจารย์ใหญ่โรงเรียนอนุบาล จะต้องมียุติบัตรตามมาตรฐานที่ ก.ค. กำหนด นอกจากนั้นจะต้องมีวุฒิทางคำานอนุบาลศึกษาหรือเคยผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรทางคำานอนุบาลศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับรองมาแล้ว หรือเคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนอนุบาลของรัฐมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาล จะต้องมียุติบัตรตามมาตรฐานตำแหน่ง ก.ค. กำหนด นอกจากนั้นจะต้องดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนระดับ 6 มาแล้วโดยมีเวลาในการดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี และจะต้องมีวุฒิทางคำานอนุบาลศึกษา หรือเคยผ่านการอบรมตามหลักสูตรทางคำานอนุบาลศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับรองมาแล้ว และมีหรือเคยมีประสบการณ์ในการทำงานในโรงเรียนอนุบาลของรัฐมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

1.3 ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยผู้อำนวยการ คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งให้เป็นไปตามที่ ก.ค. กำหนด สำหรับผู้ช่วยผู้บริหารวิชาการระดับอนุบาลศึกษาควรมีวุฒิปริญญาตรีทางการอนุบาลศึกษาหรือได้ปริญญาตรีทางการศึกษา และเคยผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรทางคำานอนุบาลศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับรองหรือเคยมีประสบการณ์

ในการปฏิบัติการสอนในชั้นอนุบาลศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลของรัฐมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. คุรุปฏิบัติการสอนระดับอนุบาลศึกษา ควรมีความรู้อย่างน้อย ป.กศ.สูง วิชาเอกอนุบาล

นักเรียน นักเรียนโรงเรียนอนุบาลมีนักเรียน 2 ระดับคือ ระดับอนุบาลศึกษา และระดับประถมศึกษา สำหรับระดับอนุบาลศึกษานั้นมีหลักเกณฑ์การรับดังนี้คือ รับเด็กอายุ 4 ปีเต็ม ในวันเปิดเรียนภาคต้น โดยการจัดชั้นเรียน ถือ อัตราเฉลี่ยครู 1 คนต่อนักเรียน 25 คน ในห้องเรียนหนึ่งควรมีเด็ก 20-25 คน ถ้ามีเกิน 30 คน ต้องมีพี่เลี้ยงเพิ่มขึ้นอีก 1 คน เพื่อช่วยครูดูแลเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:20-22)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530:5-14) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูอนุบาลไว้ดังนี้คือ

1. การช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีแก่เด็กโดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ช่วยฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตยแก่เด็กโดยยึดหลักการให้ความสนใจและการยอมรับ ฝึกความรับผิดชอบ ให้ความเป็นอิสระ
2. การช่วยเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก คือมีหน้าที่จัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการครบทุกด้าน ไม่ควรเร่งรัดหรือบังคับเด็กให้อ่านเขียนเมื่อเด็กยังไม่พร้อม แต่ควรพัฒนากล้ามเนื้อและประสาทตา ด้วยการฝึกให้ระบายสี ปั้นดิน วาดภาพ ฉีก ตัด ประกอบกระดาษ และเล่นสิ่งต่าง ๆ
3. การทำงานด้วยความมั่นใจ ครูควรยึดหลักในการปฏิบัติ คือ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเตรียมความพร้อม และเชื่อมั่น ไม่หวั่นไหวต่อการวิจารณ์ซึ่งเกิดจากทัศนคติที่ไม่ถูกต้องของครูอื่น ๆ หรือผู้ปกครอง ปฏิบัติตามแนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์อย่างถูกต้องทุกขั้นตอน ประมวลความรู้ความเข้าใจในหลักการและประสบการณ์ในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล สามารถตอบคำถามและชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจถูกต้องได้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอและควรมีความภูมิใจในความสำเร็จของครูระดับอนุบาลศึกษา ควรทุ่มเทกำลังกายกำลังใจให้กับเด็กอย่างแท้จริง

ดังนั้นการจัดบุคลากรในโรงเรียนอนุบาล ควรจัดให้เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนชั้นอนุบาล ผู้บริหารควรสำรวจและศึกษา ความสามารถ ความถนัด บุคลิก อุปนิสัย การเอาใจใส่และความรักเด็ก ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลนอกจากมีคุณสมบัติพร้อมแล้วการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ควรติดตามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดโรงเรียนอนุบาล

ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การนิเทศการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ

การนิเทศการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้นเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์จังหวัดหรืออำเภอ ผู้นิเทศของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ผู้บริหารและผู้รับการนิเทศซึ่งได้แก่ครู เพื่อให้ได้มาซึ่งความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก อันเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

ในด้านกิจกรรมการนิเทศที่ควรนำมาใช้ในการปฏิบัติงานนั้น ผู้นิเทศจะทำงานร่วมกับครูผู้สอนในเรื่อง แนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรม สื่อการเรียน การประเมินพัฒนาการ ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย กิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่ควรนำมาใช้ คือ การประชุมนิเทศ การประชุมปรึกษาหารือ การอบรมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การพบปะสนทนา การสังเกตการสอน การสาธิตการสอน การศึกษานอกสถานที่ การบรรยายหรือปาฐกถา และการแจกเอกสาร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530:30-33)

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็กระดับอนุบาลศึกษามีความสำคัญทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่แวดล้อมตัวเด็กเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงแรกของเด็กในการออกสู่สังคมนอกบ้าน ต้องเริ่มเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนที่มีอายุคราวเดียวกัน ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ และการช่วยให้เด็กปรับตัวอย่างเป็นสุขได้นั้น ไม่มีกิจกรรมใดดีไปกว่าการจัดให้เด็กเล่น เพราะการเล่นนอกจากจะช่วยให้เด็กปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้แล้วยังมีผลพลอยได้ติดตามมาอีกหลายประการ เช่น ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคง อบอุ่น เป็นสุข เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีโอกาสตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง มีความชื่นชมในสิ่งที่ได้พบเห็น ดังนั้นการจัดมุมเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเล่นในห้องเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรจัดให้มีดังต่อไปนี้คือ

1. มุมบ้าน มุมร้านค้า มุมวัด มุมหมอ มุมเกษตร ฯลฯ จัดเพื่อให้เด็กเล่นในสิ่งที่ตนชอบ สิ่งที่จะได้ความสนุกสนานคือ การใช้ภาษา การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน การพัฒนาทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา สื่ออุปกรณ์ในมุมนี้ ได้แก่ เครื่องครัว เครื่องใช้ในบ้าน เช่น เสื้อ หมอน กระเป๋า ตุ๊กตา เสื้อผ้าตุ๊กตา เครื่องแบบของคนอาชีพต่าง ๆ เช่น หมอ ตำรวจ ทหาร เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น กระบุง ตะกร้า ไม้คาน เครื่องมือจับปลา รองเท้า และเสื้อผ้าที่ไม่ใช่แล้ว สำหรับเด็กแสดงบทบาทสมมุติ อุปกรณ์เหล่านี้ควรทำขึ้นวางหรือจัดวางไว้ในลังไม้ลังกระดาษ แยกเป็นหมวดหมู่ ไม่ควรใช้ของที่ทำได้ด้วยแก้ว กระจกหรือพลาสติกที่ใช้สีเป็นอันตรายกับเด็ก การจัดมุมอาจจะจัดหมุนเวียนกันไป ไม่จำเป็นต้องจัดทั้งมุมหมอ มุมบ้าน มุมวัด ฯลฯ พร้อม ๆ กันภายใน 1 วัน แต่ควรคำนึงความเหมาะสมของหน่วยประสบการณ์ ความต้องการของเด็กและประสบการณ์เป็นหลัก

2. มุมหนังสือ แม้จะไม่มีการสอนอ่านเขียน สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา การหาภาพสวย ๆ นิทานมาจัดวางไว้ ย่อมเป็นสิ่งจูงใจให้เด็กมาจับต้องเปิดดูเป็นการปลูกฝังนิสัยการอ่านไปโดยไม่รู้ตัว สิ่งประกอบสำหรับมุมนี้คือ เสื้อ หมอนรูปทรงต่าง ๆ จะช่วยจูงใจให้เด็กอยากนั่งนอนอ่านหนังสือในท่วงท่าสบาย ๆ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินทั้งที่อ่านไม่ได้ แต่ก็สนุกสนานเพลิดเพลินกับรูปสวย ๆ เหล่านั้น ยิ่งเป็นนิทานที่ครูเล่าให้ฟังบ่อย ๆ เด็กจะสามารถนำไปเล่าต่อได้อย่างแม่นยำ

3. มุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ เป็นมุมที่เด็กจะศึกษาหาความรู้ด้วยการสังเกต ทดลองด้วยตนเอง จึงต้องจัดหาอุปกรณ์เหล่านี้ เช่น เครื่องชั่ง ตัวอย่าง พืช เมล็ดพืช เปลือกหอย สาลี กระดาษ หินชนิดต่าง ๆ ฯลฯ นำมาจัดให้เป็นหมวดหมู่

4. มุมบล็อก บล็อกในที่นี้หมายถึง แท่งไม้ หรือวัสดุทดแทนอย่างอื่น เช่น กล่องชนิดต่าง ๆ บล็อกแต่ละชุดอาจจะมีแบบและจำนวนแตกต่างกัน บางชุดมีขนาดเล็ก มีจำนวนเพียง 20 ชิ้น บางชุดก็มีขนาดใหญ่ จำนวนอาจมากถึงร้อยกว่าชิ้น บล็อกเหล่านี้อาจทำขึ้นเองได้จากเศษไม้ นำมาตกแต่งให้เป็นรูปทรง ข้อควรระวังคือ ต้องซักให้เรียบ ไม่มีเส้นใย แยกเก็บใส่กล่องหรือลังไว้ ถ้าไม่ต้องการการเกิดเสียงรบกวนเวลาเล่นก็หาเสื้อบุรับรองมุมนี้ไว้ พอที่เด็กจะนั่งเล่นได้คราวละ 3-4 คน และควรให้ห่างจากมุมหนังสือ ซึ่งเป็นมุมที่ต้องการความสงบเงียบ

5. กระบะทราย กระบะทรายในมุมห้องเรียนเพื่อให้เด็กมีโอกาส โอกาสตกแต่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เช่น เรื่องบ้าน จัดแบ่งเป็นส่วนที่เป็นต้นไม้ รั้ว คน ลัคว์เลี้ยง จึงต้องจัดหา

อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องไว้ ควรวางกระเปาะให้อยู่ในระดับที่จะยื่นเล่นได้ และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้ เช่น ถ้วยตวง ขวด ข้อน ตัวศัพท์พลาสติก ฯลฯ เพื่อให้เด็กนำมาจัดตามความคิดสร้างสรรค์ของตัวเอง

นอกจากมุมเล่นแล้ว ยังมีกระดานป้ายในห้องเรียน กระดานป้ายมีความจำเป็นต้องใช้หลายอย่าง เช่น เป็นที่แสดงผลงานทางด้านศิลปะซึ่งจะมีความจำเป็นต้องใช้หลายอย่าง เช่น เป็นที่แสดงผลงานทางด้านศิลปะ ซึ่งมีจำนวนมาก เนื่องจากผลงานที่แสดงนั้น ไม่ได้คำนึงว่าจะ เป็นผลงานที่ดีที่สุด สวยที่สุด แต่ควรจะนำมาแสดงให้ทั่วถึงเพื่อให้เด็กเจ้าของผลงานเกิดความ กล้าแสดงออก มั่นใจ มีกำลังใจที่อยากจะทำ ผลงานอาจจะแสดงที่ป้ายหรือวางแสดงไว้บนโต๊ะ บนชั้นวางของ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530:25-27)

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญไม่น้อย กว่าสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเลย การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ ในร่ม และกลางแจ้ง คำว่าในร่ม หมายถึงบริเวณนอกห้องเรียน แต่อยู่ใต้ชายคา อาจเป็น ระเบียงหรือศาลา ส่วน กลางแจ้ง หมายถึง บริเวณนอกชายคาออกไป แต่ไม่ได้หมายถึงกลางแจ้ง แดด เพราะกิจกรรมสำหรับเด็กควรต้องมีร่มเงา เช่น ใต้ต้นไม้ เป็นต้น

1. ที่เล่นน้ำ เด็กทั่วไปชอบที่เล่นน้ำ การเล่นน้ำ นอกจากจะสร้างความพอใจให้เด็ก แล้ว ยังเป็นการให้ความรู้แก่เด็กอีกด้วย เด็กจะเรียนรู้ว่าน้ำเป็นของเหลว เมื่ออยู่ในภาชนะใด ก็จะมีรูปร่างเหมือนภาชนะนั้น เมื่อถูกผ้าจะทำให้เปียก นอกจากนี้ยังจะได้ความรู้เกี่ยวกับปริมาตร โดยการกรอกใส่ขวด ตวงด้วยถ้วย เป็นการเรียนรู้โดยการเล่น อุปกรณ์ที่เล่นน้ำ อาจเป็นถังที่ สร้างขึ้นโดยเฉพาะ หรืออ่างน้ำวางบนขาตั้งที่มั่นคง ความสูงพอที่เด็กจะยื่นเล่นได้พอดี สำหรับ เด็กควรมีผ้าพลาสติกคาดกันเปียกเสื้อผ้าด้วย

2. บล็อกกลวง หมายถึง แท่งไม้กลวง เช่น อาจทำด้วยไม้กลวงเปล่าท่อกระต๊าก ทาสีให้ดูเหมือนอิฐเด็กจะนำไปใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งการก่อสร้างอาจไม่เสร็จใน 1 วัน หรือใน ช่วงเวลาที่กำหนด ครูจะต้องไม่สั่งรีบ เด็กจะเป็นผู้ริเริ่ม ครูเป็นผู้แนะนำให้เก็บเข้าที่อย่างเป็น ระเบียบ

3. มุมช่างไม้ วัยของเด็กกำลังต้องการออกกำลังในการเคาะตอก ซึ่งกิจกรรมนี้จะ ช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง และช่วยฝึกการใช้มือและตาให้สัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังจะ เป็นการฝึกให้รักงาน ช่วยปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ด้วย มุมนี้ควรจัดในที่ร่มนอกห้อง ครูจะต้องแนะนำการเล่น ให้นำเครื่องมือไปตอกทุบผู้อื่น ขนาด

ของโต๊ะและวัสดุให้เหมาะกับตัวเด็ก

4. บ่อทราย ทรายเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชอบเล่น เพราะทรายเมื่อขึ้นจะก่อเป็นรูปต่าง ๆ ได้ รวมทั้งการนำวัสดุอื่นมาประดับตกแต่ง เช่น กิ่งไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย พืชพรรณ ที่ตัดทราย ฯลฯ เป็นการตกแต่งตามจินตนาการของเด็ก ปกติบ่อทรายจะอยู่กลางแจ้ง ทำชอกกันเพื่อมิให้กระจัดกระจาย รูปของบ่ออาจจะเป็นรูปเหลี่ยมหรือกลม แต่ต้องไม่เป็นมุมแหลม เพราะจะเกิดอันตราย นอกจากนี้ควรจะมีวิธีการปิดกั้นมิให้สัตว์เลื้อยคลานไปทำความสกปรกด้วย

5. เครื่องเล่นในสนาม ได้แก่ เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย เช่น โคม ต้นไม้แห้งวางนอน ตาข่ายสำหรับปีน เครื่องเล่นสำหรับโยกหรือไถว เช่น ม้าไม้ ชิงช้า ม้านั่งโยก เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุน พวงมาลัยสำหรับหมุนเล่น บาร์โหนดสำหรับเด็กขนาดเล็ก ราวหรือต้นไม้สำหรับหัดเดินทรงตัว

การติดตั้งเครื่องเล่น ควรติดตั้งบนพื้นสนามหญ้า เพื่อว่าจะได้ปลอดภัยในการเล่น และควรติดตั้งให้ห่างกันพอสมควร เมื่อเกิดการพลัดตกหกล้มจะได้ไม่พาดูถูกคนหรือเครื่องเล่นอื่น นอกจากนี้ควรได้มีการตรวจสอบสภาพของเครื่องเล่น มีการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง ปลอดภัยเสมอ

6. บ้านตุ๊กตา เป็นบ้านจำลองสำหรับเด็กเล่น จำลองแบบบ้านจริง ๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภทลังกะสี ผ้าใบ กระสอบป่าน มืออุปกรณ์การเล่น เช่น หม้อ เตา ชาม อ่าง เตาเรีค เครื่องครัว ตุ๊กตาสมมุติเป็นบุคคลในครอบครัวหรือห้องเสื้อผ้าสำหรับผลิตเปลี่ยนแปลงบทบาทสมมุติ มีการตกแต่งบริเวณใกล้เคียงให้เหมือนบ้านจริง ๆ อย่างไรก็ตามสภาพของบ้านตุ๊กตาไม่ควรจะให้ห่างไกลกับสภาพบ้านจริงมากนัก ในบางครั้งอาจจะจัดสถานการณ์เป็นร้านขายของสถานที่ทำการต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530:27-29)

ดังนั้นในการจัดสภาพแวดล้อม ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาลต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมให้แก่เด็กระดับอนุบาลศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน ควรยึดหลักการจัดคือ การจัดอาคารสถานที่ต้องเหมาะสมกับวัยของเด็กและจัดตามแนวการจัดโรงเรียนอนุบาล สื่อการเรียนการสอนที่จัดให้เด็กต้องเหมาะสมกับวัยของเด็กและสอดคล้องกับกิจกรรมและประสบการณ์ บรรยากาศในโรงเรียนควรจัดให้เด็กเกิดความอบอุ่น บุคลากรที่จัดต้องมีความรู้ ความสามารถ

การจกอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ที่ตั้งโรงเรียน ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป การคมนาคมสะดวก อยู่ไกลจากแหล่งเสื่อม-
โทรม กลิ่น เสียง ควันไฟ และแหล่งอันตรายต่าง ๆ สภาพพื้นที่ไม่มีหลุมบ่อหรือลาดชันมาก ดิน
ควรมีคุณสมบัติอุคซึ่มระบายน้ำได้ดีและน้ำไม่ท่วม บริเวณโรงเรียนถ้าโรงเรียนมีชั้นประถมศึกษา
อยู่ด้วย ควรมีเนื้อที่กว้างขวางพอสมควร มีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 8 ไร่ ถ้าเป็นโรงเรียนอนุบาลไม่มี
ชั้นประถมศึกษา มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ บริเวณมีลักษณะร่มรื่น สวยงาม มีไม้ดอกไม้ประดับ และ
ไม้ที่ให้ร่มเงา นอกจากนี้ควรจัดบริเวณโรงเรียนให้สะอาด มีทางระบายน้ำ และที่กำจัดขยะ มี
รั้วรอบขอบเขต อาจเป็นรั้วถาวรหรือรั้วต้นไม้เพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดจากอุบัติเหตุหรืออันตราย
อื่น ๆ มีถนนที่เป็นถนนถาวรและแข็งแรง มีพื้นที่สำหรับให้เด็กฝึกปฏิบัติ มีที่เก็บน้ำสำหรับให้ใช้เป็น
น้ำดื่มน้ำใช้

อาคารเรียน ลักษณะอาคารต้องเหมาะสมกับเด็ก มีบรรยากาศคล้ายบ้าน การออก-
แบบและวัสดุต้องคำนึงถึงเด็กก่อนวัยเรียนให้มากที่สุด ลักษณะอาคารที่เหมาะสมคือ อาคารเรียน
ชั้นอนุบาลควรเป็นอาคารชั้นเดียว ถ้าอาคารของโรงเรียนอนุบาลที่มีชั้นประถมศึกษาอยู่ด้วยและ
เป็นอาคารหลายชั้นควรจัดชั้นอนุบาลไว้ชั้นล่างของอาคาร ซึ่งอาคารควรเป็นอาคารถาวร แบบ
อาคารควรถูกต้องตามสุขลักษณะเช่น ทิศทางลม แสง เสียงและกลิ่น มีระเบียบกว้างพอที่จะจัด
กิจกรรมนอกห้องเรียนได้ และระเบียบควรมีลูกกรงที่มั่นคงแข็งแรงปลอดภัย ภายนอกและภายใน
อาคารควรทาสีที่มีคุณภาพดีให้เหมาะสมสวยงาม ฝาผนังอาคารมีพื้นผิวเรียบไม่ขรุขระ

อาคารประกอบ ควรจัดห้องน้ำ ห้องส้วม เป็นแบบที่เหมาะสมสำหรับเด็ก คิดเฉลี่ย
ส้วม 1 ที่นั่งต่อนักเรียนไม่เกิน 30 คน อาจอยู่ในตัวอาคาร ถ้าแยกควรมีทางเดินมีหลังคาซึ่งกัน
แดดและฝนได้ นอกจากนี้ควรจัดให้มีครัวและโรงอาหาร เรือนเพาะชำ ศาลาที่พักผู้ปกครอง

ห้องเรียน ห้องเรียนสำหรับชั้นอนุบาลควรใช้ประโยชน์ได้หลายทางเช่น เป็นห้องกิจกรรม
ที่รับประทานอาหาร และใช้เป็นที่พักผ่อน ห้องเรียนควรมีขนาด 6x9 เมตร เนื้อที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า
1 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน มีแสงสว่างเพียงพอ หน้าต่างมีเพียงพอที่จะให้อากาศถ่ายเท
ได้สะดวก พื้นห้องควรเป็นพื้นไม้หรือวัสดุที่เด็กสามารถนั่งหรือนอนเล่นได้ และมีฝาผนังกันเป็น
ลึกลับส่วน ทาสีสวยงาม โดยเฉพาะห้องที่มีแสงสว่างน้อยควรทาสีทำให้ห้องสว่าง ห้องเรียนอนุบาล
ควรมีห้องน้ำ ห้องส้วม หรืออ่างล้างมืออยู่ติดกับห้องเรียน การคิดคั้งและขนาดส้วมคั้งมีขนาด
เหมาะสมกับเด็ก

สนามสำหรับเด็ก จัดโดยใช้เกณฑ์เด็ก 1 คนต่อเนื้อที่สนาม 1 ตารางเมตร สนาม
โรงเรียนควรแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ บริเวณที่ติดตั้งอุปกรณ์ เครื่องเล่นสนาม และเป็นบริเวณที่เป็น
สนามหญ้าสำหรับเด็กเล่นหรือจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

การจัดห้องพิเศษและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ สำนักงานคณะกรรมการการประถม
ศึกษาแห่งชาติ (2525:19) ได้กำหนดให้โรงเรียนอนุบาลควรจัดให้มี ห้องพยาบาล 1 ห้อง มีตู้-
ยาและเครื่องมือสำหรับปฐมพยาบาลเพียงพอ ถ้าไม่มีห้องพยาบาลอาจจัดเตียงพยาบาลไว้ที่ห้องใด
ห้องหนึ่งตามความเหมาะสม จัดห้องสมุดพร้อมหนังสือและอุปกรณ์ ถ้าไม่สามารถจัดได้ ควรจัดมุม
ใก้มุมหนึ่งเป็นมุมอ่านหนังสือสำหรับเด็ก จัดห้องประชุมหรือห้องกิจกรรมสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็ก
ได้มาประชุมกันปฏิบัติกิจกรรม จัดห้องเก็บสื่อการเรียนการสอน ควรจัดสื่อการเรียนการสอนไว้
ให้เป็นหมวดหมู่มีระเบียบและมีระบบที่ดีในการเก็บและหยิบใช้ ส่วนห้องวิทยาศาสตร์หากจัดสำหรับ
ชั้นอนุบาลโดยเฉพาะไม่ได้ อาจให้เด็กชั้นอนุบาลเข้ามาใช้ห้องวิทยาศาสตร์ของชั้นประถมศึกษา
เป็นประโยชน์ในการจัดประสบการณ์แก่เด็กได้ด้วย หรืออาจจัดเป็นแหล่งวิทยาศาสตร์เคลื่อนที่

สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดอย่างเหมาะสมคือ ห้องน้ำ ห้องส้วม ต้องเป็นแบบที่
เหมาะสมสำหรับเด็กอนุบาล คิดเฉลี่ยส้วม 1 ที่นั่งต่อเด็กไม่เกิน 30 คน อาจอยู่ในตัวอาคาร ถ้า
แยกจากตัวอาคารต้องมีทางเดินมีหลังคาซึ่งกันแดดและกันฝนได้ นอกจากนี้ควรมีโรงครัวและโรง
อาหาร เรือนเพาะชำและศาลาที่พักผู้ปกครอง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2525:15-19)

การจัดสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การประถมศึกษาแห่งชาติ

สื่อการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์
ให้แก่เด็ก สื่อการเรียนการสอนแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุและ
สื่อการเรียนการสอนประเภทอุปกรณ์

1. สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ

โรงเรียนควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุไว้ให้เพียงพอ จัดให้เป็น-
หมวดหมู่เพื่อให้คล้องตัวเมื่อต้องการจะใช้สอย วัสดุที่โรงเรียนควรมีจัดหามีดังนี้คือ

วัสดุสิ้นเปลือง ได้แก่ กระดาษ สี พู่กัน ดินสอ ยางลบ กาว ดินน้ำมัน

วัสดุประเภทหนังสือ ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์ แนวการจัดประสบการณ์

วัสดุประเภทต่าง ๆ ได้แก่ รูปภาพ บัตรภาพ ประกอบคำบรรยาย แผนภูมิต่าง ๆ

2. สื่อการเรียนการสอนประเภทอุปกรณ์ คืออุปกรณ์นอกห้องเรียน อุปกรณ์ในห้องเรียน

2.1 อุปกรณ์นอกห้องเรียน แบ่งเป็นอุปกรณ์ประจำตัวเด็กอนุบาล

เครื่องเล่นสนาม ไม้เท้า ชิงช้า กระดานลื่น บาร์โหน กระดานหก บ่อทราย ม้าหมุน ราวไต้ โคร่งไต้ อุปกรณ์ที่ทำจากวัสดุต่าง ๆ เช่น อุโมงค์ ดั่งเหล็ก ยาง-รถยนต์ ฯลฯ

อุปกรณ์ประจำโรงเรียนไม้เท้า ป้ายชื่อโรงเรียน เสาธง ธงชาติ ป้ายสถิติต่าง ๆ ป้ายนิเทศการ เครื่องวัดส่วนสูง สายวัดตัว เครื่องใช้สัญญาณบอกเวลา แผนผังบริเวณโรงเรียน แผนที่ประเทศไทย ดั่งชยะ ฯลฯ

2.2 อุปกรณ์ในห้องเรียน แบ่งเป็น

อุปกรณ์สำหรับเล่นในร่ม ไม้เท้า ภาพต่อ อุปกรณ์ ผีกเขาวัว แห่งไม้ต่าง ๆ บ้านจำลอง กระบะทราย ฯลฯ

อุปกรณ์ประกอบบทเรียน ไม้เท้า ลูกคิด แผนภูมิ ภาพพลิก เครื่องชั่ง ดวงเครื่องเคาะจังหวะ เมล็ดพืช เครื่องหมายจราจร ลูกโลก ฯลฯ

อุปกรณ์ประจำห้องเรียน ไม้เท้า ภาพสำหรับประดับฝาผนัง ปฏิทิน พระบรมฉายาลักษณ์ พระพุทธรูป ป้ายห้อง ป้ายแสดงจำนวนนักเรียน ฯลฯ

2.3 อุปกรณ์ประจำตัวเด็กอนุบาล ไม้เท้า เครื่องนอน 1 ชุด เครื่องใช้ประจำตัว ฯลฯ

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นอนุบาลศึกษานั้น นอกจากจะจัดให้มีสื่อการเรียนการสอนไว้พร้อมแล้ว ครูผู้สอนก็เป็นสิ่งจำเป็นจะต้องจัดให้มีคือ

ครูผู้สอนประจำห้องเรียน ไม้เท้า โต๊ะครู 1 ชุด โต๊ะเรียนเด็กอนุบาล ควรทำด้วยวัสดุที่มีน้ำหนักเบา ไม่มีเหลี่ยมมุมที่เป็นอันตรายต่อเด็ก ขนาดความสูง 45-50 เซนติเมตร ทาสีสวยงาม แก้อันนักเรียน ควรมีความสูง 25-30 เซนติเมตร มีน้ำหนักเบา กระดานดำ อยู่ในระดับตาเด็ก มีที่รองเศษชอล์กด้วย สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ตู้เก็บอุปกรณ์ ชั้นวางเครื่องนอนสำหรับเด็กอนุบาล

ครูผู้สอนประจำโรงเรียน ไม้เท้า ตู้เก็บเอกสาร โต๊ะหมู่บูชา เครื่องชั่งน้ำหนัก นาฬิกา เครื่องขยายเสียง เครื่องบันทึกเสียงหรือเครื่องเล่นแผ่นเสียง ภาชนะใส่น้ำดื่ม อ่างล้างมือ โทรศัพท์ ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:10-16)

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530:27-28) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ลักษณะของสื่อที่ดี ควรเป็นสื่อที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีขนาดเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก สื่อที่เป็นของจริงแต่ในกรณีที่ทำไม่ได้หรือต้องทำขึ้นก็ควรทำจากวัสดุที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก มีความมั่นคงแข็งแรงและทนทาน ได้รับความสนใจ ความอยากรู้ อยากเห็นและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจนมีการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข

ในด้านการจัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ควรดำเนินการคือ มีที่จัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ต้องเหมาะสมกับลักษณะการใช้งาน คู่ ชั้นวางของหรือภาชนะเก็บของต่าง ๆ เช่น ตะกร้า ลัง กล่อง ควรมีภาพถ่าย ภาพวาด หรือภาพลายเส้นติดเป็นสัญลักษณ์ช่วยให้เด็กรู้จักเก็บได้เรียบร้อย วัสดุ อุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับสายตาเด็ก อยู่ในตำแหน่งที่เด็กหยิบใช้สะดวก มีที่จัดเก็บสิ่งของส่วนตัวเด็กแต่ละคนเป็นสัดส่วน วัสดุอุปกรณ์และสื่อมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมตลอดปี และควรมีที่เก็บและแสดงผลงานเด็กที่อยู่ในระดับสายตาเด็ก มีเพียงพอและเหมาะสมที่ใช้เก็บผลงานเด็กเป็นรายบุคคลด้วย

กล่าวสรุปได้คือ สื่อนั้นเป็นเครื่องช่วยให้เด็กได้พัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา และช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง นอกจากนี้สื่อยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาโดยตรงมีน้อยมาก ผู้วิจัยจึงรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาและการจัดการประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษา รวมทั้งการดำเนินงานด้านอนุบาลศึกษาของโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมาเสนอไว้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการใช้แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นลำดับดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

งานวิจัยในประเทศ

ปราณีศ อัมพรสินธุ์ (2523:บทคัดย่อ) ศึกษาวิวัฒนาการการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทย ในสมัยที่การศึกษายังไม่มีระบบนั้น การศึกษาก่อนวัยเรียนมีหลายรูปแบบสำหรับที่เป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์จะศึกษาเล่าเรียนอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ส่วนเด็กที่พ่อแม่มีอันจะกินมักจะเรียนอยู่ที่บ้าน โดยมีพ่อแม่เป็นผู้สอนให้ สำหรับเด็กยากจนที่เป็นชาย พ่อแม่ก็จะนำไปอาศัยอยู่กับพระ การศึกษาระดับนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของแต่ละคน ใครจะเรียนหรือไม่เรียนก็ได้ เมื่อการศึกษาระดับนี้เริ่มมีระบบขึ้น การศึกษาก่อนวัยเรียนจะอยู่ในรูปแบบของมูลศึกษาและเตรียมประถม จนกระทั่งในปี พ.ศ.2483 รัฐบาลจึงได้จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของรัฐขึ้น เพื่อเป็นโรงเรียนสาธิต สำหรับนักเรียนฝึกหัดครูอนุบาล ดำเนินการสอนตามแนวของ เพรอเบล และมอนเตสซอรี และในปี พ.ศ.2496 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีชั้นเด็กเล็กขึ้น ในโรงเรียนประถมศึกษา แต่เป็นรูปแบบที่จะเตรียมเด็กสำหรับเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ปัจจุบันการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งจัดในรูปแบบของโรงเรียนอนุบาลและชั้นเด็กเล็กอีกลักษณะหนึ่ง คือ การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การบริการเลี้ยงดู ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็ก และศูนย์เด็กปฐมวัยต่าง ๆ

ในด้านหลักสูตร การสอนระดับอนุบาลได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรถึง 5 ครั้ง การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลของรัฐจะมุ่งเน้นการพัฒนาการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเป็นสำคัญ โรงเรียนอนุบาลของเอกชนจะสอน การอ่าน การเขียน การคิดเลข และบางแห่งสอนภาษาอังกฤษด้วย

แนวโน้มในการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทย จะเน้นการจัดการเรียนการสอน โดยการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก เพื่อจะได้ดำรงตนอย่างมีความสุขในสังคม และเน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนมากกว่า การยึดเยียดความรู้ในการอ่าน การเขียน และการทำเลข

มัทนา ท้าพริก (2531:152-154) ได้ทำการศึกษาการใช้แผนการจัดการประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย ในเขตการศึกษา 11 พบว่า

1. ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กส่วนมากมีความคิดเห็นว่า จุดประสงค์ของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นตามมุม และกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง ชัดเจนดีเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และสามารถนำไปจัดประสบการณ์ให้บรรลุตามจุดประสงค์ได้มาก เนื้อหาของกิจกรรมทั้ง 4 นี้เหมาะกับเวลาที่ใช้สอน สามารถนำไปจัดประสบการณ์ได้มากและเหมาะสมกับความสามารถตามวัยของเด็ก ครูส่วนมากจะทำการประเมินผลกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายด้วยการสังเกต และให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินว่า การประเมินผลที่ระบุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กนั้นครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์ ครูส่วนมากจะยึดพัฒนาการของเด็กเป็นหลักในการประเมินผล

2. ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กสามารถนำรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ไปจัดประสบการณ์ได้มาก ครูผู้สอนจำนวนพอสมควรจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะได้ครบทุกหน่วยการสอนได้วันละ 20 นาที และสามารถจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทวาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นด้วยดินน้ำมันหรือดินเหนียว การพับง่าย ๆ การฉีกปะ การตัดปะได้มากที่สุด มีครูจำนวนมากพอสมควรจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ได้วันละ 30 หรือ 40 นาที และสามารถจัดมุมบ้านและมุมหนังสือได้มากที่สุด สามารถจัดเครื่องเล่นสนามและบ่อทรายได้มาก ครูส่วนมากจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งได้วันละ 30 นาที ซึ่งในการใช้แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก มีการตัดแปลงแผนการจัดประสบการณ์ก่อนนำไปใช้ ครูส่วนมากมีความเห็นว่าแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กมีส่วนช่วยในการจัดประสบการณ์ได้มาก

3. ปัญหาที่ครูพบคือ ครูขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อและอุปกรณ์ ครูร้องเพลงที่อยู่ในแผนการจัดประสบการณ์ไม่ได้ ห้องเรียนชั้นเด็กเล็กเป็นห้องเรียนชั่วคราว

4. ข้อเสนอแนะจากครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กได้แก่ การจัดหางบประมาณให้ครูชั้นเด็กเล็ก โดยเฉพาะ การทำเพลงออกจำหน่ายหรือแจกให้ครู การจัดอบรมครูภาคเรียนละ 1 ครั้งในเรื่องเพลง ศิลปะ สื่อและอุปกรณ์ และการจัดห้องเรียนให้ชั้นเด็กเล็กโดยเฉพาะ

งานวิจัยต่างประเทศ

เชสเตอร์ (Chester 1966:286-288) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษา โดยสอบถามผู้บริหารการศึกษาจำนวน 708 คน สรุปผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารงานวิชาการมีสมรรถภาพสูง เนื่องจากการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นได้แก่ การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ วิธี ให้คณะครูมีส่วนร่วมใน

การวางแผนการจัดอบรมสาธิตวิธีการสอนเพื่อให้ครูคุ้นเคยกับวิธีสอนแบบต่าง ๆ จัดอภิปรายปัญหา การปรับปรุงการสอน จัดโครงการให้ครูในโรงเรียนสับเปลี่ยนกันเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอน จัดหาวิทยากรมาช่วยในการประชุมปฏิบัติการและการประชุมปัญหาการสอน ประเมินผลและ ติดตามผลการประชุมปฏิบัติการ การสาธิตการสอน จัดปฐมนิเทศครูใหม่ หาวิธีวิจารณ์งานของครู แบบติเพื่อก่อโดยไม่ให้ครูเสียกำลังใจ ให้ครูมีเวลาสำหรับงานสอนมากขึ้น ให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือกโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์การสอน จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการแก่ครู ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือหรือบทความที่เกี่ยวกับวิชาชีพเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน ประชุมครูเพื่อประเมิน ผลการเยี่ยมห้องเรียน และจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง พาหนะและค่าที่พักให้แก่ครูที่ไปอบรมทางวิชาการ

เรแกน และ ลีทวูด (Regan and Leithwood 1974:60-64) ได้ศึกษาการใช้ หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับนักเรียนอนุบาลในเมืองออนตาริโอ (Ontario) ประเทศแคนาดา โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรมีดังนี้

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวครู ได้แก่ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เจตคติต่อหลักสูตร ปรัชญา เกี่ยวกับหลักสูตร

ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ความชัดเจนของหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติ วิธีการ เผยแพร่แนวคิดแนวปฏิบัติ การนิเทศและการติดตามผล และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารและการนิเทศติดตามผล

ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน ได้แก่นิสัยและความสามารถของนักเรียน ทักษะคิของนักเรียน ต่อกิจกรรมหลักสูตร

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองนักเรียนต่อหลักสูตร

แวน (Wane 1984:180) ได้ศึกษาเรื่องหลักสูตรและกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล เขตเลคแลนด์ (Leckland) นิวเจอร์ซีย์ ค.ศ.1963-1983

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลในเขต เลคแลนด์ นิวเจอร์ซีย์ ตั้งแต่ ค.ศ.1963-1983 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามครูผู้สอน ธีอนุบาลทุกคน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรส่วนใหญ่จะบันทึกไว้อย่างละเอียดมากกว่าการบอกกล่าวจากครูผู้ครู ในสิบปีที่ผ่านมาหลักสูตรจะเน้นการศึกษาวิชาการมากขึ้น การทำงานของเด็กที่จัดเป็นกลุ่มลดลง ขณะที่การให้เด็กทำงานเป็นรายบุคคลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำงานของเด็กจะเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก เวลาที่ใช้ในการสอนทักษะทางสังคมและพละนามีน้อยลง แต่ครูก็เห็นว่ายังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ในการสอนของครูเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา แต่ไม่ได้ใช้แบบฝึกหัดในการจัดการเรียนการสอน

คาร์ลสัน (Carlson 1984:103) ได้ทำการสำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล ในชุมชนเนบราสกา (Nebraska) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อทราบถึงการฝึกอบรมครูในโรงเรียน ประเภทของหลักสูตร และเนื้อหาที่นำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาล แนวทางในการวางแผนหลักสูตรที่จัดให้แก่ครู และอิทธิพลโดยตรงที่มีต่อทางเลือกที่กำหนดในหลักสูตร ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียนอนุบาลจำนวน 1078 คน ในเนบราสกา

ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาล โรงเรียนอนุบาลใช้ครูที่มีความรู้ด้านอื่น ๆ มาสอนชั้นอนุบาล และการสอนของครูเป็นการมาสอนแบบไม่เต็มเวลา ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจะเน้นด้านวิชาการ ครูอนุบาลมีความต้องการให้มีการจัดหลักสูตร การวางแผนการสอน และการอบรมขณะทำงาน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีข้อกำหนดของรัฐเพื่อให้มีการจัดอบรมครูที่เกี่ยวข้องกับเด็กในระดับอนุบาล ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการอบรมครูในโรงเรียน และหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีแนวทางการจัดหลักสูตรระดับอนุบาลให้ครูนำไปใช้

ฟรี้ดแมน (Freedman 1985:174) ได้ทำการสำรวจหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลในซานติเอโก แคลิฟอร์เนีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล เขตซานติเอโก แคลิฟอร์เนีย เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรนำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาลมีอะไรบ้าง และโรงเรียนควรมีส่วนร่วมอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน 45 แห่งเป็นเจ้าของโรงเรียนเอง อีก 27 แห่งเป็นผู้บริหารที่ไ้
รับการว่าจ้างมา เด็กในโรงเรียนเป็นเด็กมาจากครอบครัวชั้นกลางมีประมาณ 4000 คน มีครู
ทั้งหมดประมาณ 400 คน การสอนแต่ละวิชาใช้เวลาประมาณ 20 นาทีต่อกิจกรรม ทฤษฎีที่มี
อิทธิพลต่อการจัดการศึกษาอนุบาลคือ ทฤษฎีของ เฟรอบเอล (Froebel) แมคมิลเลียน (Mc-
millan) มอนเตสเซอร์รี (Montessori) และเปียเจต์ (Piaget) โดยมีเป้าหมายในการ
จัดคือ ต้องการให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเต็มที่ทั้งด้านสังคม อารมณ์
ร่างกายและสติปัญญา และให้ข้อเสนอแนะว่า การใช้หลักสูตรโรงเรียนอนุบาลควรมีการพัฒนา
หลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของเด็กในยุคปัจจุบัน

บัคเนอร์ (Buckner 1987:103) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จุดมุ่งหมายของการจัดการ
ศึกษาระดับอนุบาลตามการรับรู้ของ ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย
เพื่อศึกษาภาระหน้าที่ เป้าหมาย และจุดมุ่งหมาย สำหรับโรงเรียนอนุบาลในโอมาฮา (Omaha)
ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 ศึกษานิเทศก์ และครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา
เห็นว่าเป็นจุดมุ่งหมายหลักสำหรับโรงเรียนอนุบาล และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทั้ง 4
กลุ่ม เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนอนุบาล โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบวัดการรับรู้
ของครูและผู้บริหาร เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก และจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
และการใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) การทดสอบความแปรปรวนทางสถิติ และ
การทดสอบ ซี เทสต์ (Z Test) ผลการวิจัยพบว่า

1. มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูใหญ่ ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1
และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
2. ครูใหญ่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จากศึกษานิเทศก์ในการรับรู้เกี่ยวกับ
จุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
3. ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 และศึกษานิเทศก์มีความเห็นสอดคล้องกันมากกว่า
ในการรับรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาลเมื่อเปรียบเทียบกันในระหว่างครูอนุบาล
ครูในชั้นเกรด 1 ศึกษานิเทศก์ และครูใหญ่

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษา

งานวิจัยในประเทศ

กิตยวดี บุญเชื้อ และคณะ (2523:32-40) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองสอนชั้นอนุบาล โดยรับเด็กอายุ 3 ปี 6 เดือน ถึง 5 ปี 6 เดือน เข้ามาอยู่ในโครงการทดลองเพื่อศึกษาเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนักเรียนในโครงการทดลอง ซึ่งไม่เน้นการสอนหนังสือ แต่มุ่งเน้นการฝึกความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เช่น พัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และความคิด กับนักเรียนนอกโครงการที่จบจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งยึดการเรียนภาควิชาการ เน้นการอ่าน การเขียน การเรียนเลข และภาษาอังกฤษ โดยใช้คะแนนการสอบเข้า อายุเพศ เป็นเกณฑ์ในการจับคู่เด็ก และเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเป็น 2 ระยะคือ เมื่อนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มผ่านการเรียนชั้นประถมปีที่ 2 ระยะหนึ่ง และประถมปีที่ 4 อีกระยะหนึ่งในระบบการเรียนของโรงเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในโครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลกับนักเรียนนอกโครงการไม่แตกต่างกัน ซึ่งหมายถึงเด็กที่ผ่านโครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลที่ไม่เน้นการสอนหนังสือ เมื่อเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมปีที่ 2 และ 4 จะมีความรู้ความสามารถทางวิชาการเท่าเทียมกับเด็กที่จบมาจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งผ่านการเรียนภาควิชาการมาแล้ว

ผลการทดลองนี้ยืนยันในทฤษฎีทางการอนุบาลศึกษาได้ว่า ในการสอนระดับอนุบาลนั้น ควรสอนโดยการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ มากกว่าการสอนเน้นด้านวิชาการ ได้แก่ การอ่าน เขียน และทำเลข รวมทั้งการเรียนภาษาอังกฤษ กล่าวคือ การสอนโดยการเน้นวิชาการ จะทำให้เด็กเครียดเบื่อหน่าย และต้องมาเรียนซ้ำของเก่าอีกในชั้นประถมปีที่ 1

วาลี ประสงค์ (2523:บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบของการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดในโรงเรียนอนุบาล 3 ประเภท ตามสังกัดคือ โรงเรียนอนุบาลและสถานรับเลี้ยงเด็กในสังกัดรัฐบาลและเอกชน มูลนิธิและสมาคมต่าง ๆ โดยการสังเกตกิจกรรมในห้องเรียนและใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนทั้ง 3 สังกัด จัดกิจกรรมในหมวดการเล่นเครื่องเล่นสัมผัสมากที่สุด รองลงมาเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นบทบาทสมมุติ กิจกรรมการออกกำลังกาย และน้อยที่สุดเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นเกมต่าง ๆ

2. ครุส่วนใหญ่ทั้ง 3 ประเภทมีความเห็นว่าสภาพโรงเรียนเท่าที่เป็นอยู่ในด้านนโยบาย บุคลากร ตลอดจนการดูแลอยู่ในสภาพที่พอใช้ได้ แต่ควรมีการปรับปรุงบ้างในด้านอาคารสถานที่และ บริการต่าง ๆ

3. ผู้ปกครองของเด็กในโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญที่ระดับ .05 เกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดในโรงเรียน 30 กิจกรรม ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าถ้าเด็ก ได้ฝึกความพร้อมแล้วจะมีพัฒนาการต่างๆ และผู้ปกครองต้องการให้เด็กทำกิจกรรมทุกชนิด ยกเว้น กิจกรรมเล่นกับทราย และกิจกรรมฝึกทักษะคณิตศาสตร์ด้านการคูณและการหาร

4. ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีเกณฑ์ในการเลือกโรงเรียนให้เด็กดังนี้คือ เลือกโรงเรียนที่ อยู่ใกล้บ้านหรือที่ทำงาน มีอาคารที่สะอาด สวยงาม ปลอดภัย มีห้องเป็นสัดส่วน เก็บค่าเล่าเรียน เป็นรายภาค และครูมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2524:56-61) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของประสบการณ์การเล่น ที่มต่อการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยตั้งจุดมุ่งหมายคือ เพื่อศึกษาผลของประสบการณ์ การเล่นที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กเหล่านั้น พบว่า เด็กมีพัฒนาการสูงขึ้นในด้าน การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เมื่อได้รับประสบการณ์การเล่นที่จัดให้ และได้เสนอแนะถึงผลการ วิจัยที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนว่า ควรเป็นไปโดยครูไม่ควรคาดหวังว่าเด็กจะใช้เวลาใน การทำงานหรือแก้ปัญหาแต่ละอย่างเท่ากัน แต่ควรมีตารางเรียนที่ยืดหยุ่น ตามความต้องการของ เด็กแต่ละคน และครูควรเป็นผู้หมั่นสังเกตเด็กอย่างใกล้ชิด คอยกระตุ้นให้กำลังใจ อำนวยความสะดวกแก่เด็ก เพื่อเด็กจะได้ทำงานสำเร็จตามระดับที่ควรจะเป็นตามความสามารถและความ พร้อมของตน

มีนา สุวรรณโภาส (2527:136-139) ได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพห้อง เรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย โดยผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นห้องเรียนแบบเปิด มีมุมกิจกรรมเพื่อ เสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้สำหรับเด็ก เลือกทำ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยมีครูเป็นผู้แนะและคอยดูแลตลอดเวลาระยะ เวลา 2 ปี หรือมากกว่านี้ รูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวมีลักษณะเด่นคือ

1. เด็กอายุต่างกัน จะอยู่ในห้องเรียนเดียวกัน และอยู่ด้วยกันอย่างพี่น้องในครอบครัว
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนจะมีความสัมพันธ์แบบ

ครอบครัว

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองจะมีมากขึ้นในด้านการติดต่อดูตาม การประเมินผลพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กด้วยกัน โดยผู้ปกครองจะผลัดเปลี่ยนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและให้ความรู้แก่เด็กด้วย

4. การประเมินผลเป็นรายบุคคล โดยใช้วิธีการสังเกต การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม พัฒนาการจากผลงาน และคะแนนจากแบบทดสอบ ซึ่งจะสามารถประเมินผลได้แต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละเดือน ประเมินผลประจำภาคและประเมินผลประจำปี

ผลการวิจัยพบว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัยสอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของเด็ก ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย เป็นอิสระ ไม่ต้องใช้งบประมาณ คัดค้านเด็กได้ใกล้ชิด เด็กได้เรียนตามความถนัด และได้ร่วมวางแผนกับครู

พันธุ์ เจริญสุข (2528:75-77) ได้ศึกษาความพึงพอใจของครูอนุบาลเกี่ยวกับเรื่องเล่นที่จำเป็นต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย พบว่า

1. เครื่องเล่นที่จำเป็นมากต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยด้านร่างกาย ได้แก่ กระดานลื่น ราวปีนป่าย ฟุตบอลลูกบักขนาดใหญ่ และชุดหัดแต่งตัว
2. เครื่องเล่นที่จำเป็นมากต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กด้านสติปัญญา ได้แก่ ไม้บล็อกสร้างสรรค์ พลาสติคสร้างสรรค์ กล่องไหวพริบ โคมินโน (ภาพต่อปลาย) ล้อตโต้ (ภาพจับคู่) ภาพตัดต่อรูปต่าง ๆ ตัวอักษร ก-ข แห่งไม้ภาพประกอบตัวอักษร ก-ข กล่องหยอดรูปทรงต่าง ๆ กระดานจลรูปเรขาคณิต แผ่นไม้จำแนกรูป ภาพจลรูปทรงต่าง ๆ กระดานภาพจลเรียงขนาด กระดานปักหมุดสี ลูกกลมสวมหลัก 1-5 ลูกกลมสวมหลัก 10 เม็ด ลูกคิดราว ลูกคิดข้ามรั้ว ตัวเลข 0-9 กระดานจลตัวเลข 0-9 ทรายภาพ ทรายตัวอักษร ทรายตัวเลข 0-9 ตัวลัศัพลาสติก และหนังสือภาพ
3. เครื่องเล่นที่จำเป็นมากต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยด้านอารมณ์และสังคม ได้แก่ ตุ๊กตา หุ่นสวมมือ กลอง ฉิ่ง เครื่องเขย่า เทปเพลง และนิทาน หนังสือนิทาน นิทานน้ำมัน กระดาษวาดภาพ กระดาษสี กรรไกรปลายมน เศษวัสดุต่าง ๆ และชุดเครื่องแต่งตัว

การณี ทิษยเดช (2531:53) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับชั้นการเล่นทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่เคยผ่านและไม่เคยผ่านศูนย์เด็กปฐมวัย พบว่า เด็กที่ไม่เคยผ่านศูนย์เด็กปฐมวัยมาก่อน เข้าเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีระดับชั้นการเล่นทางสังคมขั้นสูงที่สุดร้อยละ 51.22 ส่วนเด็กที่

ไม่เคยผ่านศูนย์เด็กปฐมวัยก่อนเข้าเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีระดับชั้นการเล่นทางสังคมในชั้น
เล่นร่วมกันเหมือนอย่างมีจุดมุ่งหมายร้อยละ 5.56

งานวิจัยต่างประเทศ

เบคเลย์ (Beckley 1986:103) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการรายกิจกรรมประจำ-
วันในโรงเรียนอนุบาล ตัวเลือกและผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ว่ามีความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนที่จัดการรายกิจกรรมประจำ
วันระหว่างการจัดแบบครึ่งวันทุกวัน แบบเต็มวันบางวัน และแบบเต็มวันทุกวันให้กับนักเรียน
วิธีดำเนินการวิจัยที่ใช้คือ ทำการทดสอบก่อนและหลัง จากการใช้ทักษะต่าง ๆ 11 ประการ
แล้วใช้การทดสอบของ เชฟเฟ้ (Schaffe) เพื่อทดสอบความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญที่ .05
ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการจัดการรายกิจกรรมประจำวัน
3 ประเภทคือ นักเรียนที่ใช้การรายกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน มีความแตกต่างในเรื่อง
การจดจำจำนวนเลขและตัวอักษร กลุ่มที่ใช้การรายกิจกรรมแบบเต็มวันบางวัน มีผลดีในเรื่อง
ความสามารถในการเขียนจำนวนเลขได้ตามคำบอก จากข้อมูลของคะแนนโดยเฉลี่ย การ
จัดการรายกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน มีผลดีมากกว่าแบบอื่น ๆ การใช้การรายกิจกรรม
ประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน สามารถใช้เวลาในการทำกิจกรรมสร้างเสริมได้มากกว่าการจัด
แบบอื่น ๆ และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษานั้น เป้าหมาย
ของนักการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนคือ คุณภาพของการศึกษา จึงควรมีการทำวิจัยอย่าง
ต่อเนื่อง ในเรื่องการจัดการรายกิจกรรมประจำวันของโรงเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อ
พัฒนาเด็ก เนื่องจากประเภทของการจัดการรายกิจกรรมประจำวันนั้นนำมาใช้กับนักเรียนเป็นวิจัย
ที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดประสบการณ์ เนื้อหา หลักสูตร และครูผู้สอน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ค
ที่สุด

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดค่านิยมงานในโรงเรียนอนุบาล

พรหมมา ภางาม(2523:61) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน
ในจังหวัดพุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษามีปัญหา 4 ด้านคือ

1. ด้านการบริหาร ได้แก่ การอบรมบุคลากร การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริม
และดำเนินงาน การเผยแพร่ความรู้ การตั้งงบประมาณอุดหนุน

2. ด้านการสอน ได้แก่ การกำหนดตัวผู้สอน ความรู้ของครู การทำระเบียบสุขภาพ การให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง และการเตรียมความพร้อม

3. ด้านการบริการ ได้แก่ การเลี้ยงดูเด็ก การแสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร

4. ด้านการเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ การฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองเบื้องต้น การพาเด็กไปชมและเรียนรู้ธรรมชาติ การจัดหาของเล่นและการจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับวัย

พูนศรี ศันตีวัฒน์ (2528:73) ได้ศึกษาความพร้อมในการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาล ซึ่งพบว่า ครู ผู้บริหารงานของโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลทุกด้านมีความพร้อมมาก สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานวิชาการ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (2528:252-259) ศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย 3 ประเภทคือ ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาและศูนย์เด็กเล็กของกรมการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพพื้นฐานทางการศึกษา อาชีพ รายได้ของบิดามารดาที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กพบว่า สภาพพื้นฐานของผู้ปกครองเด็กในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่งผลต่อการพัฒนาและความพร้อมในการเรียนแก่เด็กมากกว่า เด็กในชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน

เด็กที่ได้เปรียบด้านสังคมและเศรษฐกิจ เช่น เด็กในเมืองจะได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากร ในอัตราสูงกว่าเด็กในชั้นเด็กเล็กและเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กจากรัฐบาล สภาพการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดในชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและในศูนย์เด็ก ของกรมการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ชั้นเด็กเล็กใช้เวลาเรียนเนื้อหาวิชาต่ำ แต่การอบรมมารยาทสูง โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เด็กมีความกระตือรือร้นมากกว่าเด็กในศูนย์ประเภทอื่น และมีของเล่นมากกว่าศูนย์ประเภทอื่น เมื่อเด็กเข้ารับบริการในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และศูนย์เด็กเล็กของกรมการพัฒนาชุมชนเป็นเวลานาน 7 เดือน เด็กทุกกลุ่มมีพัฒนาการทางกายดีขึ้น มีความพร้อมสูงขึ้นในทุกภาคของประเทศไทย เด็กในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดมีความกระตือรือร้นมากกว่าและมีความพร้อมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่เข้ามาเรียนในศูนย์ทั้ง 3 ประเภทเมื่อเปรียบเทียบแล้ว เด็กที่ผ่านโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดและชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะได้คะแนนเฉลี่ยด้านภาษาไทยและคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กที่ไม่เคยผ่านศูนย์ เมื่อเด็กขึ้นไปเรียนชั้นประถมปีที่ 1 ในระดับชั้นประถมปีที่ 3 เด็กที่ผ่านโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดจะได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์และภาษาไทยอยู่ในระดับสูงกว่าเด็กอีก 2 กลุ่ม

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2530:42) ได้วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาล พบว่า

ในด้านนโยบายของรัฐ รัฐได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน กล่าวคือ การที่รัฐเปิดขยายชั้นเด็กเล็ก เปิดขยายชั้นอนุบาลและส่งเสริมให้เอกชนได้เข้าร่วมแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการศึกษา แต่ยังมีปัญหาคือ เอกชนไม่แน่ใจแนวนโยบายของรัฐ ซึ่งสนับสนุนให้เอกชน เข้ามาช่วยจัดการศึกษาแก่เด็กอนุบาล เพราะรัฐได้เปิดดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐพร้อมกันไปด้วย

ในด้านการจัดการศึกษา ผู้บริหารส่วนใหญ่ทราบนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลค่อนข้างมาก แต่มีส่วนร่วมในการวางนโยบายระดับจังหวัดน้อย มีความแตกต่างกันในเรื่องมาตรฐานคุณภาพ การจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนพอควร และผลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ใช้แนวทางการจัดประสบการณ์ต่างกันออกไปในการจัดการศึกษา

ในด้านการบริหาร ปรากฏว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาระดับอนุบาลและเด็กเล็ก มีการติดต่อเกี่ยวข้องกันน้อยมาก เอกชนมีความเห็นว่า การที่หน่วยงานของรัฐบาลหลายหน่วยงานจัดการศึกษาระดับนี้มีผลกระทบต่อการลงทุน และจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนลดลง นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีความซ้ำซ้อนของเขตรบริการหน่วยงานพอสมควร

ในด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูมีปัญหาเรื่องวิธีการสอนในเรื่องการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และในเรื่องการควบคุมชั้นเรียนมาก

โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531:152-156) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับ
ก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่ ส่วนมากมีพื้นที่สนามและเครื่อง
เล่นสนามเพียงพอกับจำนวนนักเรียน จัดบริเวณโรงเรียนและอาคารเรียนได้สะอาดเรียบร้อย
และสวยงามมาก แต่ขนาดของห้องเรียนค่อนข้างแคบ เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนมากทำให้การ
จัดกิจกรรมลำบาก สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียนตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์ภายในห้องจัดได้ถูกต้องและ
เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนมีนโยบายในการจัดไว้และใช้
นโยบายไปปฏิบัติจริง แต่ส่วนใหญ่จัดได้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่ปานกลาง ส่วนหลักสูตรหรือ
แนวการจัดประสบการณ์นั้นนิยมใช้แนวการจัดประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเองมากที่สุด ในการ
จัดประสบการณ์ ได้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และจัดทำบันทึกกิจกรรมประจำวันส่งผู้-
บริหารตรวจสอบหน้า 1 สัปดาห์แล้วจึงนำมาสอน วิธีสอนที่ครูใช้มากที่สุดเรียงตามลำดับคือ การ
เล่านิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ การเล่นเกม การใช้เพลงประกอบการสอน ลักษณะนิสัยที่ครู
เน้นมากที่สุด 3 ประการคือ การให้ช่วยเหลือตนเอง ความมีระเบียบ และความรับผิดชอบ
สำหรับสื่อที่ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีจำนวนมาก ลักษณะของสื่อการสอนของครูมีความ
เหมาะสมกับนักเรียน และเป็นสื่อที่ครูผลิตเอง ล้วนเครื่องเล่นมีไม่เพียงพอกับนักเรียนและเครื่อง
เล่นมีไม่ครบตามพัฒนาการที่ควรส่งเสริม และนักเรียนไม่ค่อยมีเวลาเล่นเครื่องเล่น

3. ด้านการวัดและประเมินผล วิธีการที่ครูใช้มากที่สุดคือ การตรวจผลงานหรือแบบ-
ฝึกหัด ครูวัดและประเมินผลในช่วงปลายภาคเรียน และเมื่อนักเรียนทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ปัญหา
ที่ครูพบในการวัดและประเมินผลคือ ครูไม่ค่อยมีเวลาและไม่มีเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและ
ประเมินผล

4. ด้านการนิเทศ ครูได้รับการนิเทศการสอนจากผู้จัดการ ผู้อำนวยการโรงเรียน
ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่และที่ปรึกษาทางวิชาการประจำโรงเรียน ส่วนเจ้าหน้าที่จากสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชนไปให้การนิเทศน้อยที่สุด เรื่องที่ครูต้องการได้รับการนิเทศมากที่สุด
คือ การแก้ปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนและเทคนิควิธีสอน

สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (2531:64) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา
สภาพการสอนระดับอนุบาลศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ครูสอนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทุกคน และเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนละ 1

ห้องเรียน ในจำนวน 6 โรงเรียนคือ โรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนอนุบาลวัดปิ่นนาถ
โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ และโรงเรียน
พระตำหนักสวนกุหลาบ พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนของครู การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก เด็กกับครู พัฒนาการด้าน
ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา อยู่ในเกณฑ์โดยเฉลี่ยทุกด้าน

งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ปกครอง

จันทมา เจริญคำรงค์ (2523:56-61) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบิดามารดา
และผู้ปกครอง เด็กโรงเรียนอนุบาลสามเสนที่มีต่อการจัดการและการดำเนินการการศึกษาในระดับ
อนุบาล พบว่า ผู้ปกครองส่วนมากยังต้องการให้เด็กได้พัฒนาการอ่าน เขียน และผู้ปกครองส่วน
ใหญ่ให้การสนับสนุนและให้ความสนใจเด็ก รวมทั้งเน้นความสำคัญของผลงานของเด็กว่า มีความ
หมายต่อตัวเด็กมาก ส่งผลให้เด็กเป็นคนที่กล้าแสดงออกเชื่อมั่นตนเอง ไม่บั่นทอนความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ผู้ปกครองส่วนมากสนับสนุนนโยบายและการกระทำของโรงเรียนที่เน้นการเตรียม
ความพร้อม และจัดสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการให้เด็กได้อ่านเขียนด้วย

สุธี ฤกษ์สุภสมผล (2523:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของพ่อแม่ที่ส่งเด็กเข้าเรียน
โรงเรียนอนุบาลที่มุ่งจัดการศึกษาทางบ้านเตรียมความพร้อม กับผู้ปกครองชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ
2 และชั้นประถมปีที่ 1 และ 2 รวม 200 คน พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ทางจิตวิทยา
พัฒนาการเด็กเป็นอย่างดี และมีความเห็นว่านโยบายการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเตรียม
ความพร้อมแก่เด็กอนุบาลโดยเฉพาะนั้นมีผลดีกว่าผลเสีย

ผลคือเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เด็กมีความรู้สึกรักและชอบมาโรงเรียน การเรียน
แบบเตรียมความพร้อมเป็นการเตรียมทางบ้านสติปัญญาต่อไป และเป็นการพัฒนาความพร้อมทุก
ด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ การเรียนไม่เป็นความเร่งเด็กจนเกินไป เด็ก
กระตือรือร้น มีความกล้าที่จะแสดงออก และสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ เด็กรู้จักรับผิดชอบ
และสามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นอย่างดี เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่เคร่งเครียด
กับการทำการบ้าน เด็กมีระเบียบวินัยและรู้จักรับผิดชอบตนเอง เป็นการฝึกทักษะเพื่อช่วยเตรียม
เด็กให้พร้อมที่จะเรียน อ่าน เขียน ต่อไป

ผลเสียเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ผู้ปกครองเกรงว่าเด็กจะเรียนไม่ทันเด็กโรงเรียนอื่น เด็กอาจมีปมค้อยในกรณีที่มีการเปรียบเทียบกับเด็กอื่น เด็กต้องการเรียน อ่าน เขียน อาจรู้สึกเบื่อเลยไม่อยากมาโรงเรียน การเรียนการสอนเช่นนี้ไม่ทันใจผู้ปกครอง เพราะเข้าไปจะทำให้เด็กชอบศิลปะมากกว่า อ่าน เขียน หรือเลข ผู้ปกครองมีความวิตกกังวลกลัวว่า ลูกจะเรียนไม่เก่งเท่าเด็กอื่น เด็กมีเวลาว่างมากเกินไป เด็กที่มีความพร้อมมากจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครูได้

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพครูและการนิเทศการสอน

วันที่ วุฒิปทศ (2522:จ-๑) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล ในทัศนะของครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับครูอนุบาลคือ พுகจาสุภาพเรียบร้อย ใช้คำพูดที่เหมาะสมกับนักเรียน ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับเด็ก รักและเมตตาเด็กโดยทั่วหน้า ส่วนข้อเสนอนะของตัวอย่างประชากร เสนอว่าต้องการครูอนุบาลที่มีลักษณะรักและให้ความอบอุ่นแก่นักเรียน ไม่ขู่บังคับนักเรียน ชี้แจงเหตุผลให้นักเรียนได้เข้าใจ รู้จักปรับปรุงตนเองให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

ชติมา ลวสุคานนท์ (2525:116) ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถภาพของครูอนุบาล พบว่าสมรรถภาพที่ครูขาดมากที่สุดเป็นสมรรถภาพทางค้ำนทักษะ ซึ่งได้แก่

1. การเลือกการเตรียมประสพการณ์ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. การใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมและประสพการณ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของประสพการณ์
3. การใช้วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. การเล่านิทานหรือเรื่องราว โดยการใช้หุ่นประเภทต่าง ๆ
5. การแยกเสียงและการสาธิตเลียนแบบต่าง ๆ
6. การจัดกลุ่ม และการใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม
7. การใช้เครื่องเล่นในร่ม
8. การใช้อุปกรณ์ให้จังหวะ เครื่องดนตรี และเครื่องเลียนเสียงต่าง ๆ
9. การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

มงคลศรี แก้วปู้วัด (2526:บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครู
อนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษาของเด็กนักเรียนอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนัก-
งานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูโรงเรียนอนุบาล 4 โรงเรียน
คือ โรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนอนุบาลวัดปรีดิยาศ โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง และ
โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ พบว่า

1. พฤติกรรมการสอนของครูอนุบาลในการเตรียมความพร้อมทางภาษาให้แก่เด็ก
อนุบาลที่เกิดขึ้น เป็นดังนี้

1.1 พฤติกรรมการสอนฟังที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ครูถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง
ที่ฟัง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ทำเสียง เปิดเพลงเสียงต่างๆ ให้นักเรียนฟังหรือฟังเสียงต่าง ๆ
รอบตัว แล้วบอกว่าเป็นเสียงอะไร เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

1.2 พฤติกรรมการสอนพูดที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ให้นักเรียนเล่าเรื่องหรือเหตุการณ์
พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ เพื่อฝึกการใช้คำพูดในโอกาสต่าง ๆ

1.3 พฤติกรรมการสอนอ่านที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ฝึกให้ท่องคำคล้องจอง
บทกลอนง่าย ๆ หรือร้องเพลง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ฝึกให้นักเรียนเรียงลำดับเรื่องราว
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง โดยการเรียงภาพหรือเล่าเรื่อง

1.4 พฤติกรรมการสอนเขียนที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ให้นักเรียนวาดภาพตามใจ
ชอบ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ฝึกคัดลายมือ และให้นักเรียนต่อจุดตามแบบ พฤติกรรมการสอน
เขียนที่ไม่เกิดขึ้นเลยคือ การเล่นเกมและเล่นทราย

2. พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมทางภาษาของครูชั้นอนุบาลปีที่ 1 และครูชั้นอนุบาล
ปีที่ 2 ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

กอบกมล พรหมมา (2528:88-91) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอนุบาล
เกี่ยวกับนิเทศภายในโรงเรียนสำหรับครูอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ หัวประเทศพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น ทั้งผู้บริหารและ
ครูผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ปฏิบัติงานชั้นนี้ควรได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ
ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าฝ่ายอนุบาล และคณะครูอนุบาล ส่วนกิจกรรมการนิเทศที่ควรจัดได้แก่
การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมปรึกษาหารือ การปฏิบัติจริง การเชิญวิทยากรมาสาธิต
การสังเกต การสัมภาษณ์ครู การประชุมกลุ่มย่อย การใช้เอกสารให้ความรู้ การทดสอบปฏิบัติการ
และการสาธิต ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่พบในการนิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลมี 4 ประการคือ

1. โรงเรียนอนุบาลชาตกุลลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการนิเทศภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นิเทศฝ่ายอนุบาล
2. ครูอนุบาลต้องรับผิดชอบเกินในชั้นมากเกินไป ครูขาดความกระตือรือร้น ครูไม่ให้ความร่วมมือ และไม่เข้าใจการนิเทศจึงต่อต้าน และไม่ยอมรับ
3. ปัญหาคำนนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เน้นระดับประถมมากกว่าระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล และปัญหาการโอนย้ายครู ทำให้โรงเรียนไม่ได้รับครูที่มีวุฒิการศึกษาอนุบาล ทำให้ขาดครูผู้สอนชั้นอนุบาล
4. ปัญหาคำนผู้บริหาร ผู้บริหารมีงานมากไม่มีเวลาอยู่ปฏิบัติงานในโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะเน้นค่านิยมศึกษามากกว่าชั้นอนุบาล ส่วนหัวหน้าฝ่ายอนุบาลต้องเป็นครูประจำชั้น จึงไม่มีเวลานิเทศคนอื่น

จากแนวทางการใช้แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาของหน่วยงาน และแนวคิดของนักการศึกษาและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งกล่าวสรุปได้ว่า การนำแนวการจัดการประสบการณ์ไปใช้หรือไปปฏิบัตินั้นทำให้ทราบว่า แนวการจัดการประสบการณ์นั้นมีส่วนบกพร่องตรงไหน ต้องประสบปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง แนวการจัดการประสบการณ์นั้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาหรือจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบแล้วก็ตาม แต่ถ้าหากขาดการเตรียมการก่อนนำไปใช้ กล่าวได้คือ การเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย การเตรียมเอกสารแนวการจัดการประสบการณ์ การจัดสื่อการเรียนการสอน วัสดุและครุภัณฑ์ แผนการจัดการประสบการณ์ ฯลฯ การใช้แนวการจัดการประสบการณ์จะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สัมฤทธิ์ผลของแนวการจัดการประสบการณ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแนวการจัดการประสบการณ์และเอกสาร คู่มือประกอบ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับด้วย

ทั้งนี้การเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยเสนอไว้ในบทที่ 2 นี้จึงเป็นการเสนอหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาซึ่งเป็นภาพรวม การจัดการประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษา และแนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในปัจจุบัน รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาที่มีรายละเอียดของหลักการและเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในเรื่อง การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา แนวการจัดโรงเรียนอนุบาล การจัดบุคลากร การจัดหาอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดสื่อการเรียนการสอน วัสดุและอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เทคนิคและกลวิธีสอน การวัดและประเมิน

พัฒนาการเด็ก การพัฒนาและการนิเทศครู รวมทั้ง เรื่องการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาล
ศึกษา และที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในปัจจุบัน

ผู้วิจัยคาดหวังว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แนวการจัดประสบการณ์
ชั้นอนุบาลศึกษาที่เสนอไว้ในบทที่ 2 นี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยเรื่องการใช้แนวการ
จัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ ตลอดจนผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาล ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจเรื่องการจัด
การศึกษาระดับอนุบาลศึกษาโดยทั่วไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย